

Allmän miljö- och naturvård

20

Förslag till statens budget för 2015

Allmän miljö- och naturvård

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	9
2	Allmän miljö- och naturvård	11
2.1	Omfattning	11
2.2	Utgiftsutveckling	11
3	Miljöpolitik	13
3.1	Omfattning	13
3.2	Utgiftsutveckling	15
3.3	Skatteutgifter	15
3.4	Mål för utgiftsområdet	16
3.5	Resultatredovisning	17
3.5.1	Begränsad klimatpåverkan	20
3.5.2	Frisk luft	27
3.5.3	Bara naturlig försurning	30
3.5.4	Giftfri miljö	32
3.5.5	Skyddande ozonskikt	39
3.5.6	Säker strålmiljö	40
3.5.7	Ingen övergödning	42
3.5.8	Levande sjöar och vattendrag	45
3.5.9	Grundvatten av god kvalitet	48
3.5.10	Hav i balans samt levande kust och skärgård	50
3.5.11	Myllrande våtmarker	54
3.5.12	Levande skogar	57
3.5.13	Ett rikt odlingslandskap	60
3.5.14	Storslagen fjällmiljö	63
3.5.15	God bebyggd miljö	65
3.5.16	Ett rikt växt- och djurliv	69
3.5.17	Övergripande miljöarbete	73
3.6	Politikens inriktning	78
3.6.1	Klimat	79
3.6.2	Kemikalier	83
3.6.3	Biologisk mångfald	84
3.6.4	Avfall	86
3.6.5	Hav och vatten	87
3.6.6	Cirkulär ekonomi	88

3.7	Fonder	89
3.7.1	Batterifonden	89
3.7.2	Kadmiumbatterifonden.....	89
3.7.3	Kärnavfallsfonden.....	90
3.8	Annullering av överskott	90
3.9	Budgetförslag	91
3.9.1	1:1 Naturvårdsverket.....	91
3.9.2	1:2 Miljöövervakning m.m.	92
3.9.3	1:3 Åtgärder för värdefull natur.....	94
3.9.4	1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	95
3.9.5	1:5 Miljöforskning	96
3.9.6	1:6 Kemikalieinspektionen.....	98
3.9.7	1:7 Avgifter till internationella organisationer	99
3.9.8	1:8 Supermiljöbilspremie.....	100
3.9.9	1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.....	101
3.9.10	1:10 Klimatanpassning	102
3.9.11	1:11 Inspire	103
3.9.12	1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	104
3.9.13	1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar	105
3.9.14	1:14 Internationellt miljösamarbete	107
3.9.15	1:15 Hållbara städer.....	108
3.9.16	1:16 Skydd av värdefull natur.....	109
3.9.17	1:17 Havs- och vattenmyndigheten	110
3.9.18	1:18 Klimatinvesteringar i kommuner och regioner	111
4	Miljöforskning.....	113
4.1	Omfattning	113
4.2	Utgiftsutveckling.....	113
4.3	Mål för forskningspolitiken	113
4.4	Resultatredovisning.....	114
4.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	114
4.4.2	Analys och slutsatser.....	115
4.5	Politikens inriktning.....	116
4.6	Budgetförslag.....	116
4.6.1	2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	116
4.6.2	2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	117

Tabellförteckning

Anslagsbelopp.....	10
Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård...	11
Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2015–2018. Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	12
Tabell 2.3 Ramnivå 2015 realkonomiskt fördelad. Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	12
Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöpolitik.....	15
Tabell 3.2 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20.....	15
Tabell 3.3 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket.....	91
Tabell 3.4 Offentligrättslig verksamhet – Naturvårdsverket.....	91
Tabell 3.5 Uppdragsverksamhet – Naturvårdsverket.....	91
Tabell 3.6 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:1 Naturvårdsverket.....	92
Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning.....	92
Tabell 3.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning.....	93
Tabell 3.9 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:2 Miljöövervakning.....	93
Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur.....	94
Tabell 3.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur	94
Tabell 3.12 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:3 Åtgärder för värdefull natur.....	95
Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	95
Tabell 3.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden.....	96
Tabell 3.15 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden.....	96
Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning.....	96
Tabell 3.17 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:5 Miljöforskning.....	97
Tabell 3.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning.....	97
Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen.....	98
Tabell 3.20 Offentligrättslig verksamhet – Kemikalieinspektionen.....	98
Tabell 3.21 Uppdragsverksamhet – Kemikalieinspektionen.....	98
Tabell 3.22 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:6 Kemikalieinspektionen..	99
Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer.....	99
Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:7 Avgifter till internationella organisationer.....	100
Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:8 Supermiljöbilspremie.....	100
Tabell 3.26 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:8 Supermiljöbilspremie ..	101
Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska.....	101
Tabell 3.28 Uppdragsverksamhet – Sveriges meteorologiska och hydrologiska.....	101
Tabell 3.29 Affärsverksamhet – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	101
Tabell 3.30 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.....	102
Tabell 3.31 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning.....	102

Tabell 3.32 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Klimatanpassning	103
Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:10 Klimatanpassning	103
Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:11 Inspire.....	103
Tabell 3.35 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:11 Inspire	104
Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	104
Tabell 3.37 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	105
Tabell 3.38 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	105
Tabell 3.39 Anslagsutveckling 1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar	105
Tabell 3.40 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar	106
Tabell 3.41 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar.....	106
Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:14 Internationellt miljösamarbete.....	107
Tabell 3.43 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Internationellt miljösamarbete	107
Tabell 3.44 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:14 Internationellt miljösamarbete	108
Tabell 3.45 Anslagsutveckling 1:15 Hållbara städer	108
Tabell 3.46 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:15 Hållbara städer	108
Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:16 Skydd av värdefull natur	109
Tabell 3.48 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Skydd av värdefull natur...	109
Tabell 3.49 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:16 Skydd av värdefull.....	110
Tabell 3.50 Anslagsutveckling 1:17 Havs- och vattenmyndigheten.....	110
Tabell 3.51 Offentligrättslig verksamhet – Havs- och vattenmyndigheten.....	110
Tabell 3.52 Uppdragsverksamhet – Havs- och vattenmyndigheten.....	110
Tabell 3.53 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:17 Havs- och vattenmyndigheten	111
Tabell 3.54 Anslagsutveckling 1:18 Klimatinvesteringar i kommuner och regioner.	111
Tabell 3.55 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Klimatinvesteringar i kommuner och regioner	112
Tabell 3.56 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:18 Klimatinvesteringar i kommuner och regioner	112
Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöforskning	113
Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader.....	116
Tabell 4.3 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	117
Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	117
Tabell 4.5 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	118
Tabell 4.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	118

Diagramförteckning

Diagram 3.1 Etappmålen visar på de samhällsomställningar som behövs för att nå miljökvalitetsmålen	17
Diagram 3.2 Etappmål och de insatser som följer bidrar till flera miljökvalitetsmål .	19
Diagram 3.3 Svenska utsläpp av medelstora partiklar PM _{2,5} 1990–2012	28
Diagram 3.4 Årsmedelvärden av kvävedioxid i stadsmiljöer 2003–2012.....	28
Diagram 3.5 Utsläpp av försurande föroreningar inom EU 2005-2010 samt prognos till 2030.....	31
Diagram 3.6 Triclosan i avloppsslam	34
Diagram 3.7 PBDE 154 i avloppsslam.....	34
Diagram 3.8 MD2M i avloppsslam	34
Diagram 3.9 PBDE 209 i avloppsslam.....	34
Diagram 3.10 Ozonskiktet före och efter påverkan av ozonnedbrytande ämnen 1988–2013	39
Diagram 3.11 Hudcancerfall i Sverige 1970–2012	41
Diagram 3.12 Utbredning av syrefria bottnar (svart) och bottnar påverkade av akut syrebrist (grå) i Östersjön, hösten 2013. Provtagningsstationer som besöktes under karteringen visas också.	44
Diagram 3.13 Antal vattendrag med flodpärlmussla 2006-2013.....	47
Diagram 3.14 Fördelning per åtgärdsområde av beviljade LOVA-bidrag 2009–2013	53
Diagram 3.15 Myrskyddsplanens genomförande 1994-2012, ur Naturvårdsverkets rapport 6608.....	56
Diagram 3.16 Bevarandestatus för olika våtmarkstyper, ur Naturvårdsverkets rapport 6608	56
Diagram 3.17 Andel kommuner med aktuella program och strategier inom olika områden 2013	66
Diagram 3.18 Behandlat hushållsavfall per år och miljoner ton, total och upp delat på olika behandlingsmetoder	67

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att annullera det överskott av tilldelat utsläppsutrymme från Kyotoprotokollets första åtagandeperiod som Sverige förfogar över och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande under Kyotoprotokollets första åtagandeperiod 2008–2012, (avsnitt 3.8)
2. bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2016–2019 (avsnitt 3.9.2),
3. bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2016–2021 (avsnitt 3.9.3),
4. bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 040 000 000 kronor 2016–2024 (avsnitt 3.9.4),
5. bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2016–2018 (avsnitt 3.9.5),
6. bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 1:10 *Klimatanpassning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2016–2018 (avsnitt 3.9.10),
7. bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 1:12 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 215 000 000 kronor 2016 och 2017 (avsnitt 3.9.12),
8. bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 1:13 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 700 000 000 kronor 2016–2022 (avsnitt 3.9.13),
9. bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 1:14 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 23 000 000 kronor 2016–2019 (avsnitt 3.9.14),
10. bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 1:16 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2016–2064 (avsnitt 3.9.16),

11. bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 1:18 *Klimatinvesteringar i kommuner och regioner* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2016–2018 (avsnitt 3.9.18),
12. bemyndigar regeringen att under 2015 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande*:
- Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor 2016–2021 (avsnitt 4.6.2),
13. för budgetåret 2015 anvisar ramanslagen under utgiftsområden 20 Allmän miljö- och naturvård enligt följande uppställning:

Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Naturvårdsverket	413 559
1:2	Miljöövervakning m.m.	356 214
1:3	Åtgärder för värdefull natur	999 535
1:4	Sanering och återställning av förorenade områden	603 018
1:5	Miljöforskning	75 990
1:6	Kemikalieinspektionen	209 052
1:7	Avgifter till Internationella organisationer	183 131
1:8	Supermiljöbilspremie	100 000
1:9	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	219 104
1:10	Klimatanpassning	165 000
1:11	Inspire	20 000
1:12	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	741 565
1:13	Insatser för internationella klimatinvesteringar	183 000
1:14	Internationellt miljösamarbete	33 900
1:15	Hållbara städer	80 000
1:16	Skydd av värdefull natur	1 375 000
1:17	Havs- och vattenmyndigheten	227 974
1:18	Klimatinvesteringar i kommuner och regioner	200 000
2:1	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	55 513
2:2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	639 863
Summa		6 881 418

2 Allmän miljö- och naturvård

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård är indelat i områdena Miljöpolitik (avsnitt 3) och Miljöforskning (avsnitt 4).

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	Utfall 2013	Budget 2014 ¹	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018
Miljöpolitik	4 158	4 494	4 410	6 186	6 249	6 081	6 082
Miljöforskning	648	662	646	695	748	757	763
Totalt för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	4 807	5 156	5 056	6 881	6 996	6 839	6 845

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2015–2018.
Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård**

Miljoner kronor				
	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	5 156	5 156	5 156	5 156
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	6	22	49	92
Beslut	1 642	1 819	1 632	1 600
Överföring till/från andra utgifts- områden	0	0	0	0
Övrigt	77	-1	1	-3
Ny ramnivå	6 881	6 996	6 839	6 845

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2014. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2016–2018 är preliminär.

Utfallet för 2013 uppgick till 4,8 miljarder kronor vilket var 90 miljoner kronor lägre än anvisade anslag. Skillnaden mellan anslag och utfall förklaras främst av att pågående projekt försenats och utgifter för dessa flyttats framåt i tid. Under 2014 beräknas utgifterna bli ca 30 miljoner högre än anvisade anslag. För 2015

föreslår regeringen att 6,9 miljarder kronor anvisas inom området, vilket är en ökning med 1,7 miljarder kronor jämfört med 2014. Ökningen hänför sig främst till regeringens förslag om en ambitionshöjning och en ökning av miljö- och klimatanslagen med totalt 2 miljarder kronor per år fr.o.m. 2015. Satsningen innebär att anslagen inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård beräknas ligga på en nivå som motsvarar ca 7 miljarder kronor per år 2016–2018.

**Tabell 2.3 Ramnivå 2015 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård**

Miljoner kronor	
	2015
Transfereringar ¹	1 669
Verksamhetsutgifter ²	3 864
Investeringar ³	1 349
Summa ramnivå	6 881

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2013 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3 Miljöpolitik

3.1 Omfattning

Miljöpolitiken utgår ifrån de nationella miljö-kvalitetsmålen och det generationsmål för miljöarbetet som beslutats av riksdagen. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet ger också en struktur för en systematisk uppföljning av miljöpolitiken som grund för ett strategiskt åtgärdsarbete.

Myndigheter som finansieras inom politikområdet är

- Naturvårdsverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI).

Statligt ägda bolag och stiftelser m.m. som berörs är Stiftelsen Institutet för Vatten och Luftvårdsforskning samt Kärnavfallsfonden. Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet likviderades under 2014 till följd av regeringens beslut om ett samlat upphandlingsstöd som innebar att de upphandlingsstödjande uppgifterna som tidigare fanns på Miljöstyrningsrådet överläts till staten och har placerats på Konkurrensverket sedan den 1 juli 2014.

Dessutom har 26 nationella myndigheter och länsstyrelsen i sin instruktion ett utpekat ansvar i miljömålssystemet, vilket bl.a. innebär att de ska verka för att generationsmålet och miljö-kvalitetsmålen nås. Ansvaret gäller följande myndigheter:

- Boverket
- Exportkreditnämnden
- Folkhälsomyndigheten
- Försvarsmakten
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Kommerskollegium
- Konkurrensverket
- Konsumentverket
- Livsmedelsverket
- Läkemedelsverket
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
- Naturvårdsverket
- Riksantikvarieämbetet
- Styrelsen för internationellt utvecklings-samarbete (Sida)
- Sjöfartsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens energimyndighet
- Statens jordbruksverk
- Statens skolverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning

- Tillväxtverket
- Trafikverket
- Transportstyrelsen.

Åtta av dessa myndigheter har även ett utpekat ansvar för att samordna uppföljning och utvärdering av ett eller flera miljökvalitetsmål. Dessa myndigheter är:

- Boverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Statens jordbruksverk
- Kemikalieinspektionen
- Naturvårdsverket
- Skogsstyrelsen
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning.

Naturvårdsverket har i uppgift att vägleda de myndigheter som har ett ansvar i miljömålssystemet och samordna arbetet med miljömåls-

uppföljningen i samråd med övriga berörda myndigheter. De ska redovisa en årlig uppföljning av arbetet med att nå miljökvalitetsmålen samt en fördjupad utvärdering en gång per mandatperiod. I uppföljnings- och utvärderingsarbetet deltar även berörda bransch- och intresseorganisationer.

Den förra regeringen beslutade i november 2013 att tillsätta en särskild utredare för att genomföra en översyn av myndigheterna inom miljöområdet. Enligt direktiven (dir. 2013:101) ska Miljömyndighetsutredningen (M 2013:02) pröva förutsättningar för ett bättre resursutnyttjande för myndigheterna under Miljödepartementet. Kartläggningsdelen i uppdraget redovisades den 1 september 2014 (SOU 2014:66). Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet senast den 31 mars 2015.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2013	Budget 2014 ¹	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018
<i>Miljöpolitik</i>							
1:1 Naturvårdsverket	368	377	379	414	432	439	451
1:2 Miljöövervakning m.m.	291	293	285	356	331	331	321
1:3 Åtgärder för värdefull natur	612	637	621	1 000	1 003	998	998
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	412	418	408	603	553	583	583
1:5 Miljöforskning	88	82	80	76	81	81	80
1:6 Kemikalieinspektionen	191	216	216	209	213	216	222
1:7 Avgifter till Internationella organisationer	165	191	168	183	141	141	141
1:8 Supermiljöbilspremie	62	100	115	100	100	0	0
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	201	218	215	219	220	224	230
1:10 Klimatanpassning	98	110	107	165	62	50	50
1:11 Inspire	20	20	19	20	20	0	0
1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	497	673	656	742	752	748	735
1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar	95	115	110	183	153	153	153
1:14 Internationellt miljösamarbete	39	26	25	34	41	21	21
1:15 Hållbara städer	12	3	12	80	3	5	0
1:16 Skydd av värdefull natur	807	808	788	1 375	1 325	1 268	1 268
1:17 Havs- och vattenmyndigheten	199	207	206	228	220	224	230
1:18 Klimatinvesteringar i kommuner och regioner		0	0	200	600	600	600
Summa Miljöpolitik	4 158	4 494	4 410	6 186	6 249	6 081	6 082

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en likformig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför

jämställas med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2014 (skr. 2013/14:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Tabell 3.2 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20

Miljoner kronor

	Prognos 2014	Prognos 2015
Förmån av miljöanpassade bilar	250	320
Totalt för utgiftsområde 20	250	320

Förmån av miljöanpassade bilar

Förmånsvärdet för en bil som – helt eller delvis – är utrustad med teknik för drift med elektricitet

eller med mer miljöanpassade drivmedel än bensin eller dieselbränsle och som därför har ett nybilspris som är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, sätts ned till en nivå som motsvarar förmånsvärdet för den närmast jämförbara bilen utan sådan teknik (61 kap. 8 a § IL). Vidare gäller att förmånsvärdet för förmånsbilar som drivs med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller annan gas än gasol utgörs av 60 procent av förmånsvärdet för jämförbar bil utan miljöanpassad teknik. Den maximala nedsättningen får inte överstiga 16 000 kronor per år. Den senare nedsättningen är tidsbegränsad t.o.m. inkomståret 2016. Skatteutgiften uppstår till följd av det nedsatta förmånsvärdet och avser inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målen för området är strukturerat i ett målssystem som kallas för miljömålssystemet. Målen omfattar följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377):

- Ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljökvalitetsmålen.
- Miljökvalitetsmål, som anger det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till.
- Etappmål som anger de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och anger att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Detta förutsätter en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang.

Riksdagen har beslutat om sexton miljökvalitetsmål (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99: MJU6, rskr. 1998/99:183; prop. 2004/05:150, bet. 2005/06:MJU3, rskr. 2005/06:48; prop. 2008/09:162, bet. 2008/09:MJU28, rskr.

2008/09:300 och prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377):

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Giftfri miljö
- Skyddande ozonskikt
- Säker strålmiljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- Storslagen fjällmiljö
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

Hittills har 24 etappmål presenterats (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377; Ds 2012:23; dnr M2013/1740; dnr M2013/2682 och dnr M2014/593). Etappmålen är målövergripande och kan bidra såväl till flera olika miljökvalitetsmål som till generationsmålet. Etappmålen redovisas i diagram 3.1 nedan.

Diagram 3.1 Etappmålen visar på de samhällsställningar som behövs för att nå miljökvalitetsmålen

Område	Etappmål om
Farliga ämnen*	<ul style="list-style-type: none"> ... särskilt farliga ämnen ... kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper ... information om farliga ämnen i varor ... utveckling och tillämpning av EU:s kemikalierregler ... effektivare kemikalietillsyn inom EU ... giffria och resurseffektiva kretslopp ... att minska barns exponering för farliga ämnen ... miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt
Biologisk mångfald och ekosystemtjänster-**	<ul style="list-style-type: none"> ... ekosystemtjänster och resiliens ... den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden ... hotade arter och naturtyper ... invasiva främmande arter ... kunskap om genetisk mångfald ... helhetssyn på markanvändningen ... skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden ... miljöhänsyn i skogsbruket ... ett variationsrikt skogsbruk ... en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram
Klimat	<ul style="list-style-type: none"> ... utsläpp av växthusgaser 2020
Luftföroreningar	<ul style="list-style-type: none"> ... gränsoverskridande luftföroreningar i Europa ... luftföroreningar från sjöfarten ... luftföroreningar från småskalig vedeldning
Avfall	<ul style="list-style-type: none"> ... resurshushållning i livsmedelskedjan ... resurshushållning i byggsektorn

* Etappmålen för farliga ämnen ingår i strategin för en giffri miljö.

** Etappmålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ingår i strategin med samma namn.

3.5 Resultatredovisning

Indikatorer och bedömningsgrunder

Till vart och ett av miljökvalitetsmålen hör ett antal s.k. preciseringar som är de bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten och bedöma om styrmedel och insatser i Sverige samt inom EU och internationellt är tillräckliga för att nå målen (Ds 2012:23). Som ett komplement och konkretisering till dessa finns även ett stort antal indikatorer som redovisas på den miljömålsportal som Naturvårdsverket tillhandahåller (www.miljomal.se). Bedömningsgrunderna och ett urval av aktuella indikatorer

redovisas under respektive miljökvalitetsmål. Samtliga indikatorer som används av myndigheterna i deras bedömningar av om målen är möjliga att nå redovisas på den miljömålsportal som tillhandahålls av Naturvårdsverket (www.miljomal.se).

Resultat

Övergripande insatser

Den förra regeringen lämnade en skrivelse till riksdagen i mars 2014 som innehåller en samlad redovisning av utvecklingen av arbetet med att nå miljökvalitetsmålen inklusive de strategier och etappmål som har beslutats (skr. 2013/14:145). Skrivelsen innehåller även en översiktlig redovisning av genomförda eller initierade insatser som bidrar till att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Miljöarbetet hos företag är, tillsammans med statliga insatser, avgörande för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Strukturer och arbetsformer för hur staten och näringslivets aktörer ska samverka i detta arbete behöver utvecklas och näringslivets miljöarbete behöver synliggöras och tillvaratas i större utsträckning än tidigare. Därför har en nationell miljömålssamordnare inriktad mot näringslivet utsetts (dir. 2014:105). Samordnaren ska bl.a. stärka befintliga nätverk och främja etablerandet av nya nätverk inom näringslivet och mellan myndigheter och företag på miljöområdet. Samordnaren ska även öka kunskapen om generationsmålet och miljökvalitetsmålen och främja ett åtgärdsinriktat miljöarbete i näringslivet. I uppdraget ingår att föreslå hur miljömålssystemet kan göras mer relevant och användbart för näringslivets aktörer. Samordnaren ska även identifiera och sprida goda exempel på företag som på olika sätt integrerat miljöhänsyn i sina affärsmodeller.

I juni 2014 överlämnade Statskontoret en utvärdering av den statliga tillsynsvägledningen på miljöområdet (Regeringskansliets dnr M2014/1631). Syftet med utvärderingen är att stärka genomförandet av miljölagstiftningen. Statskontorets utvärdering visar att det finns en bristande enhetlighet och otydliga ansvarsgränser när det gäller tillsynsvägledningen enligt miljöbalken. Statskontoret har därför lämnat förslag på hur förutsättningarna för myndigheternas tillsynsvägledning kan förbättras. Förslaget har remitterats. Vidare har Natur-

vårdsverket fått ett uppdrag att utveckla den årliga tillsynsredovisningen för att kunna ge en samlad bild av hur miljötillsynen bedrivs. Uppdraget ska redovisas i april 2015.

OECD har genomfört en granskning av Sveriges miljöpolitik för perioden 2004–2014 och resultatet presenterades 2014. Sverige får positiva omdömen men också 27 rekommendationer om hur politiken kan förbättras. OECD är t.ex. positiv till miljömålssystemet men rekommenderar ökad effektivitet med mer riktade, effektiva och verksamma åtgärder. OECD föreslår också att det förtydligas vilka miljö kvalitetsmål som kräver nationella respektive internationella insatser. Andra rekommendationer gäller användningen av miljöskatter, särskilt inom andra områden än inom energiområdet, och en mer långtgående integrering av transport- och klimatpolitiken. OECD uppmanar också Sverige att behålla sitt starka miljö- och klimatengagemang i utvecklingsarbetet.

Stärkt genomförandeansvar för nationella myndigheter

Statskontoret har gjort en utvärdering av de 25 myndigheter med ansvar i miljömålssystemet. En delredovisning lämnades 2013 och en slutredovisning i mars 2014 (2014:10). Miljödepartementet har även gjort en genomgång av årsredovisningarna för myndigheterna med ansvar i miljömålssystemet för att se vilken information de lämnar om sitt arbete med att nå miljö kvalitetsmålen och för att lyfta goda exempel och bedöma möjlig förbättringspotential.

Med utgångspunkt i Statskontorets utvärdering, förtydligades kraven på att myndigheterna i sina årsredovisningar ska redovisa hur de integrerar arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet i sina verksamheter 2013.

Antalet myndigheter med ansvar i miljömålssystemet har under året utökats med en

myndighet, Konkurrensverket, sedan myndigheten fått ansvar för ett samlat upphandlingsstöd som bl.a. omfattar miljöhänsyn.

Prioriterade insatser för ökad måluppfyllelse

Under 2013–2014 har två strategier i miljömålssystemet med etappmål, styrmedel och åtgärder presenterats. Dessa är en strategi för en giftfri miljö (prop. 2013/14:39) och en strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141). Syftet med strategierna är att ge tydlig prioritet åt insatser inom områden där det finns ett stort behov av åtgärder för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen.

Strategin för en giftfri miljö utgörs av åtta etappmål och av insatser som bidrar till att nå etappmålen, miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och generationsmålet. Strategin för en giftfri miljö innehåller åtgärder på nationell, europeisk och internationell nivå med tyngdpunkt på att tillämpa och stärka EU-regelverk om kemikalier så att ny kunskap tas fram och omsätts i åtgärder för att bättre skydda människors hälsa och miljön. Insatserna i strategin beskrivs utförligare i avsnitt 3.5.4.

Strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster utgörs av tio etappmål som har bäring på flera miljö kvalitetsmål, framför allt för de naturtypsanknutna miljö kvalitetsmålen. Insatserna i strategin bidrar till att uppnå etappmålen och till att i övrigt främja biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Tyngdpunkten i strategin är ett effektivt och integrerat åtgärdsarbete som samlat bidrar till att nå miljö kvalitetsmålen samt EU-mål och internationella mål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster till 2020. Insatserna i strategin beskrivs utförligare i avsnitt 3.5.8–3.5.16.

De insatser som följer av strategierna och de beslutade etappmålen bidrar till flera miljö kvalitetsmål, vilket illustreras i tabellen nedan.

Diagram 3.2 Etappmål och de insatser som följer bidrar till flera miljö kvalitetsmål

MILJÖKVALITETSMÅL	ETAPPMÅL				
	Farliga ämnen	Biologisk mångfald	Klimat	Luftföroreningar	Avfall
Begränsad klimatpåverkan					
Frisk luft					
Bara naturlig försurning					
Giftfri miljö					
Skyddande ozonskikt					
Säker strålmiljö					
Ingen övergödning					
Levande sjöar och vattendrag					
Grundvatten av god kvalitet					
Hav i balans samt levande kust och skärgård					
Myllrande våtmarker					
Levande skogar					
Ett rikt odlingslandskap					
Storslagen fjällmiljö					
God bebyggd miljö					
Ett rikt växt- och djurliv					

 Bidrar i hög grad till miljö kvalitetsmålet
 Bidrar till miljö kvalitetsmålet

Av tabellen framgår hur etappmålen inom respektive område bidrar till de 16 miljö kvalitetsmålen. Etappmålen för farliga ämnen ingår i strategin för giftfri miljö och etappmålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ingår i strategin med samma namn. Miljö kvalitetsmålen Skyddande Ozonskikt och Säker strålmiljö bedöms nås med nuvarande och planerade styrmedel och strategier och behov finns därför inte att ta fram etappmål inom dessa områden.

I juni 2014 lämnade den parlamentariska Miljö- målsberedningen (M 2010:04) ett förslag till en strategi för hållbar användning av mark och vatten (SOU 2004:50). Då lämnade även Naturvårdsverket ett förslag till en strategi för en storslagen fjällmiljö (Regeringskansliets dnr M2014/1412). Förslagen har remitterats. Utöver dessa redovisade strategier har Boverket uppdragits att ta fram ett förslag till en strategi för en god bebyggd miljö (dnr M2014/210). Miljö målsberedningen har även fått i uppdrag att ta fram ett förslag till en luftvårdsstrategi (dir. 2014:110).

Samlad redovisning av miljö kvalitetsmålen

Under våren 2014 har myndigheter med ansvar att samordna uppföljning och utvärdering av ett eller flera miljö kvalitetsmål beslutat om s.k. målmanualer för uppföljningen. Syftet med målmanualerna är att få en mer konsekvent, transparent och robust miljö målsuppföljning där myndigheternas bedömningar tydligt går att härleda till använt underlag. Myndigheterna

redovisar i målmanualerna vilka indikatorer som används för uppföljningen av respektive miljö- kvalitetsmål. Indikatorerna redovisas i sin helhet på den miljö målsportal som Naturvårdsverket tillhandahåller (www.miljomal.se).

Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålen (Naturvårdsverkets rapport 6608) pekar på att miljö tillståndet förändras i positiv riktning för följande miljö kvalitetsmål: Frisk luft, Bara naturlig försurning, Skyddande ozonskikt och Ingen övergödning. Tillståndet förändras i negativ riktning för miljö kvalitets- målen Begränsad klimatpåverkan, Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv. För miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö finns inte tillräckligt underlag för att göra en bedömning av hur miljö tillståndet utvecklas över tid. För övriga miljö kvalitetsmål syns ingen tydlig utveckling av miljö tillståndet. Naturvårds- verket pekar även på att ytterligare insatser be- hövs för att fler miljö kvalitetsmål ska kunna nås.

Utvecklingen går åt rätt håll inom vissa om- råden. Internationella överenskommelser har

varit betydelsefulla för de miljö kvalitetsmål som är beroende av att utsläpp till framför allt luft, men även till vatten, begränsas. En långsiktig trend är att utsläppen av kväve och fosfor minskar från både jordbruksmark och reningsverk, vilket visar att insatser här gett effekt.

Analys och slutsatser

Regeringens övergripande bedömning är att 14 av 16 miljö kvalitetsmål inte kommer att nås med i dag beslutade styrmedel. Mycket arbete kvarstår således nationellt, inom EU och i internationella sammanhang.

De två miljö kvalitetsmål som är möjliga att nå med i dag beslutade och planerade styrmedel är, Skyddande ozonskikt och Säker strålmiljö. För resterande miljö kvalitetsmål gör regeringen bedömningen att ytterligare insatser för att nå miljö kvalitetsmålen är nödvändiga. Regeringen gör även bedömningen att Sveriges rådighet över möjligheterna att uppfylla målen skiljer sig åt mellan miljö kvalitetsmålen. Naturvårdsverket konstaterade i rapporten Steg på vägen – fördjupad utvärdering av miljömålen (rapport 6500) att för ungefär hälften av målen dominerar behov av insatser på internationell nivå, medan nationella insatser bedöms som viktigast för lika många miljö kvalitetsmål.

Fortsatt integrering av miljö aspekter i olika politikområden och i samhällsutvecklingen som helhet är nödvändig, nationellt såväl som i andra Europeiska länder och internationellt, för att generationsmålet och fler miljö kvalitetsmål ska kunna nås. Myndigheterna har också en viktig roll i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen.

I Sverige finns ett etablerat miljö arbete inom myndigheter såväl nationellt, som regionalt och lokalt. På samma sätt är det avgörande att företag bidrar till att uppnå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Den nationella miljömåls-samordnare som utsågs sommaren 2014 kommer att ha en viktig roll i att bl.a. främja samverkan mellan företag kring åtgärdsinriktat miljö arbete inom och mellan branscher.

En fungerande tillsynsvägledning på nationell och regional nivå samt en effektiv och likvärdig operativ tillsyn är av avgörande betydelse för att säkerställa att syftet med miljö balken uppfylls och att miljö kvalitetsmålen nås. Det har riktats kritik mot att miljö tillsynen i dag inte är likvärdig och konsekvent. Bl.a. gör OECD

bedömningen att det finns ett s.k. genomförandeunderskott i tillämpning av miljö balken, t.ex. i tillsynen. Statskontorets genomförda uppdrag om den statliga tillsynsvägledningen och Naturvårdsverkets kommande redovisning av uppdraget om miljö tillsynen kommer att utgöra viktiga underlag i det fortsatta arbetet med att förbättra miljö tillsynen.

De rekommendationer som Sverige fått i OECD:s granskning av svensk miljö politik analyseras nu av regeringen.

I avsnitt 3.5.1–3.5.16 redovisas miljö kvalitetsmålen. Vad gäller resultatredovisning för friluftslivet hänvisas till utgiftsområde 17 avsnittet för Friluftslivspolitik. Uppföljningen av friluftslivsmålen ska samordnas med miljömålsuppföljningen och den första rapporteringen sker 2015 (skr. 2012/13:51).

3.5.1 Begränsad klimatpåverkan

Miljö kvalitetsmålet är utformat i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändringar och innebär att halten av växthusgaser ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- Framsteg i arbetet med att begränsa den globala ökningen av medeltemperaturen till högst två grader jämfört med den förindustriella nivån.

- Koncentrationen av växthusgaser i atmosfären stabiliseras på en nivå av högst 400 miljondelar (ppm) koldioxidekvivalenter¹.

Resultat

Ökningen av medeltemperaturen och koncentrationen av växthusgaser i atmosfären.

Utvecklingen i miljön på global nivå är negativ. Den sammanlagda halten av växthusgaser är i dag ca 470 ppm koldioxidekvivalenter, och ökar för varje år. FN:s klimatpanel (IPCC) anger att om temperaturökningen ska begränsas till två grader måste utsläppen av växthusgaser minska 41–72 procent till år 2050 jämfört med 2010. Vart och ett av de senaste tre årtiondena har varit varmare än samtliga föregående årtionden så långt tillbaka som det finns globala mätdata. Den nuvarande genomsnittstemperaturen på norra halvklotet är sannolikt den högsta på minst 1 400 år. Enligt IPCC:s första delrapport i sin femte utvärdering, som presenterades i Stockholm i september 2013, kommer ökningen av den globala medeltemperaturen att vara 3,2–5,4 grader jämfört med förindustriell tid till slutet av detta sekel om utsläppen fortsätter att öka med nuvarande takt. Samtidigt visar IPCC:s sammanställning av resultat från klimatmodellerna att det med kraftiga utsläppsreduktioner fortfarande är möjligt för världens länder att hålla temperaturökningen under två grader.

Etappmål om utsläpp av växthusgaser till 2020

Etappmålet innebär att utsläppen av växthusgaser inom de verksamheter som inte omfattas av EU:s utsläppshandelssystem ska minska med 40 procent till 2020 jämfört med 1990. Under perioden 1990–2012 minskade de svenska utsläppen av växthusgaser med 20 procent. Enligt preliminära data fortsatte minskningen under 2013. Naturvårdsverkets senaste prognos för utsläppsutvecklingen till 2020 visar också att etappmålet är inom räckhåll.

Nationella insatser mot etappmålet

Den sedan 1990-talet förda klimatpolitiken har bidragit till att utsläppen minskar i Sverige. Koldioxid- och energibeskattningen har spelat en särskilt viktig roll för minskningen av fossila bränslen för uppvärmning. Förbättrad hantering av avfall, bl.a. till följd av deponiförbudet för organiskt avfall, har spelat en stor roll för de minskande utsläppen inom avfallssektorn. Energi- och koldioxidskatterna har även varit verkningfulla för att dämpa ökningen av utsläppen av växthusgaser från transportsektorn. Inom transportsektorn har även utformningen av förmånsbeskattningen och den koldioxidrelaterade fordonsskatten bidragit till de sjunkande utsläppen av växthusgaser från nya personbilar. Utsläppen av växthusgaser från vägtrafiken ligger dock fortsatt ungefär på 1990 års nivå och svarar för ca en tredjedel av de samlade växthusgasutsläppen.

Internationella klimatinsatser mot etappmålet

Internationella klimatinsatser, i form av förvärv av utsläppsminskningenheter, kompletterar det nationella arbetet för att uppfylla etappmålet för Begränsad klimatpåverkan till 2020. Statens energimyndighet ansvarar för de svenska insatserna. Med utgångspunkt i myndighetens beräkningar skulle utsläppsminskningenheter motsvarande sammanlagt ca 40 miljoner ton koldioxidekvivalenter behöva förvärfvas fram till 2020 (se prop. 2012/13:01) för att etappmålet ska nås. Insatserna sker genom investeringar i klimatprojekt i låg- och medelinkomstländer, främst inom ramen för mekanismen för ren utveckling (CDM, Clean Development Mechanism) under Kyotoprotokollet till FN:s klimatkonvention.

Vid årsskiftet 2013/14 omfattade Energimyndighetens investeringsprogram 84 CDM-projekt och två projekt om gemensamt genomförande (Joint Implementation, JI) i 27 olika länder samt deltagande i åtta multilaterala klimatfonder. Med hänsyn till de osäkerheter som föreligger i slutlig leveransvolym bedömer Energimyndigheten att de kontrakt som slutits t.o.m. årsskiftet kommer inbringa ca 28 miljoner ton koldioxidekvivalenter, varav totalt 6,4 miljoner ton har levererats. Under 2013 tecknades 18 nya förvärvsavtal med ett stort fokus på låginkomstländer särskilt i Afrika. Bl.a. tecknades kontrakt med program för energieffektiva spisar i Elfenbenskusten och Kamerun,

¹ Koldioxidekvivalenter är ett mått på utsläpp av växthusgaser som tar hänsyn till att olika gaser har olika förmåga att bidra till växthuseffekten.

Etiopien, Ghana, Malawi, Togo och Uganda, biogasprojekt i Vietnam, vindkraftsprojekt i Mongoliet och solenergiprojekt i Thailand. Den genomsnittliga kostnaden för utsläppsminskningar i portföljen för projektinvesteringar beräknas till mellan 60 och 65 kronor per ton koldioxidekvivalenter.

FN:s klimatförhandlingar och andra internationella processer

En ny, rättsligt bindande global överenskommelse ska, enligt beslutet om den s.k. Durbanplattformen vid FNs ramkonvention om klimatförändringar (klimatkonventionens) sjuttonde partsmöte i Durban 2011 omfatta alla parter, vara färdigförhandlad 2015 och träda i kraft senast 2020. Betydande motsättningar råder fortfarande i många frågor bl.a. mellan framför allt de utvecklade länderna och de snabbt växande utvecklingsländerna, i fråga om hur ansvaret ska fördelas, vilket hämmat framstegen i förhandlingarna. Svåra frågor om hur anpassning till de klimatförändringar som inte kan undvikas och stöd till utvecklingsländernas arbete med såväl att minska utsläppen som klimatanpassning återstår också att lösa. Partsmötet i Lima i december 2014 är centralt för att bana väg för en ambitiös överenskommelse i Paris 2015 som håller världen under två graders temperaturökning. En förutsättning för att en ny, rättsligt bindande överenskommelse ska vara möjlig att nå under 2015 är att länderna som deltar i klimatförhandlingarna kan känna förtroende för varandra och att det finns tydliga exempel på hur insatser kan ge resultat för klimatet samtidigt som de kan bidra till sysselsättning, investeringar och utveckling. Sverige initierade och har bidragit till finansieringen av det internationella kunskapsuppbyggande projekt som analyserat samhälls-ekonomiska kostnader och vinster av klimatåtgärder ("New Climate Economy"). Rapporten, som bekräftar positiva synergieffekter för sysselsättning, hälsa, produktivitet-utveckling och livskvalitet, presenterades i samband med FN:s generalsekreterares klimattoppmöte i september 2014. Sverige har också deltagit i flera till klimatförhandlingarna stödjande processer. Bland dessa märks den s.k. Cartagenadialogen som samlar ett fyrtiotal stater, både hög-, och låginkomstländer, som önskar snabbare framsteg i förhandlingarna. Sverige arrangerade under 2014 en workshop om

rättvisa i en framtida klimatöverenskommelse. Det nordiska samarbetet inom ramen för klimatförhandlingarna har stärkts. Sverige har deltagit aktivt i den fortsatta uppbyggnaden av koalitionen för minskning av utsläpp av kortlivade klimatpåverkande luftföroreningar (CCAC) och där arbetat bl.a. för ett system med att följa upp de utsläppsminskningar som åstadkoms. Sverige har också under 2014 bidragit med ytterligare 3 miljoner kronor till detta arbete. Inom EU deltar Sverige som en av initiativtagarna i vängruppen för grön tillväxt ("Green Growth Group") som samlar medlemsländer som vill befästa EUs ledande roll i klimatarbetet.

Svenska insatser för en stark klimatpolitik inom EU

EU:s samlade växthusgasutsläpp har minskat med ca 19 procent mellan 1990 och 2012 (Europeiska miljöbyrån 2014). Under samma period har EU-ländernas ekonomi vuxit med 45 procent. Centralt för de utsläppsminskningar som uppnåtts inom EU:s 28 länder är unionens lagstiftning inom klimat- och energiområdet. EU:s system för handel med utsläppsrätter är det centrala gemensamma styrmedlet för att uppnå EU:s klimatmål. Utsläppshandeln omfattar ungefär hälften av EU:s utsläppskällor inom energiproduktion och energintensiv industri. På grund av ett stort överskott har priset på utsläppsrätter inom EU:s handelsystem fallit kraftigt under de senaste åren. Under 2007–2008 handlades utsläppsrätter mestadels i intervallet 20–30 euro per ton. Sedan ett par år tillbaka har priserna legat kring 5 euro per ton. De ekonomiska incitamenten att investera i koldioxidsnåla långsiktiga lösningar har alltså kraftigt försvagats. För att råda bot på det akuta överskottet av utsläppsrätter beslutades hösten 2013 att auktioneringen av 900 miljoner utsläppsrätter under åren 2014–2016 skulle senareläggas till 2019–2020. Handelssystemet utvidgades 2012 till att även inkludera flygsektorn. För att underlätta för de internationella förhandlingarna om ett globalt avtal för flygets klimatpåverkan har dock EU beslutat att fortsatt undanta flyg som startar eller landar utanför EU från kravet att köpa utsläppsrätter t.o.m. 2016. Auktionering av utsläppsrätter för Sveriges räkning har fortsatt under 2013 på EU:s gemensamma auktionsplattform. Totalt under 2013 såldes 8,1 miljoner

utsläppsrätter (EUA) för svensk räkning vilket genererade ca 308 miljoner kronor till den svenska staten.

Under 2013 har flera nya beslut med betydelse för den långsiktiga utsläppsutvecklingen inom EU tagits, t.ex. har förhandlingarna avslutats om en ny EU-förordning om medlemsstaternas utsläppsrapportering, skärpta krav för s.k. fluorerade växthusgaser och om hårdare krav för utsläpp av koldioxid från nya personbilar och lätta nyttofordon som ska gälla från 2020.

Enligt aktuella prognoser kommer EU med de åtgärder som nu är i kraft, att nå eller överträffa målet för 2020 om att minska utsläppen med 20 procent. Däremot är nuvarande och planerade åtgärder otillräckliga för att nå EU:s långsiktiga målsättning att minska växthusgasutsläppen med 80–95 procent till 2050. I januari 2014 presenterade Europeiska kommissionen ett meddelande om ett ramverk för klimat- och energipolitiken fram till 2030. Samtidigt lades också ett förslag syftande till att stabilisera marknaden för utsläppsrätter fram. Vid Europeiska Rådet i mars 2014 enades EU:s medlemsstater om att mål för utsläppen av växthusgaser och för energiområdet till 2030 ska beslutas senast i oktober 2014 och att dessa ska vara helt i linje med de långsiktiga målen om 80–95 procent utsläppsminskning till 2050 jämfört med 1990. Förhandlingarna om dessa målsättningar har fortgått under sommaren 2014 med avsikten att fatta ett beslut om målsättningarna vid Europeiska rådets möte i oktober 2014.

Klimatforskning

Klimatforskningen är viktig för att nå de klimatpolitiska målen och som underlag för klimatpolitiken nationellt och internationellt. Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) ansvarar för finansiering av såväl grundläggande som behovsmotiverad klimatforskning, såsom forskning om klimatmodeller och effekter av klimatpåverkan på ekosystem och samhälle. Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) finansierar forskningsprogram om styrmedel, klimatanpassning och klimatpolitik.

Den tilläpade och åtgärdsinriktade klimatforskningen finansieras i huvudsak av Energimyndigheten med inriktning på att minska användningen av fossila bränslen och ställa om samhället till ökad användning av förnybar energi. Myndigheten finansierar forskning om

bl.a. solenergi, vindkraft, hybridfordon och energieffektivt byggande och boende. Klimatforskning finansieras också av Naturvårdsverket och av flera icke-statliga forskningsfinansierare. Forskning bedrivs vid ett flertal universitet och högskolor men också vid Stockholm Environment institute, Stockholm resilience centre och SMHI:s Rossby Centre som är ledande internationellt inom klimatmodellering.

Nordiskt klimatarbete

Det nordiska samarbetet på klimatområdet är viktigt eftersom de nordiska länderna tillsammans kan påverka i en positiv riktning inom EU och internationellt. Samarbetet inom området har också stärkts det senaste året. Arbetet inom ramen för det nordiska miljömärket Svanen har under året mer inriktats på klimatfrågor samt getts i uppdrag att ta fram kriterier för att miljömärka fonder. Ett treårigt projekt för att bättre kunna mäta och följa upp utsläpp av kortlivade klimatpåverkande föroreningar inleddes också under året.

Arktis

Arktis är särskilt utsatt för klimatförändringar. Den årliga ökningen av medeltemperaturen är sedan 1980 dubbelt så hög i Arktis som i resten av världen. Vetenskapen pekar på den särskilda känsligheten hos den arktiska miljön och på dess viktiga funktion för det globala klimatet.

Under det svenska ordförandeskapet i Arktiska rådet (2011–2013) arrangerades för första gången ett särskilt miljöministermöte. Då nåddes bl.a. en överenskommelse om att inleda konkreta förhandlingar om att minska utsläppen av sot och metan. Sverige leder nu detta arbete tillsammans med Kanada. Sverige inledde 2011 ett omfattande arbete kring arktisk resiliens inom Arktiska rådet. Arbetet leds av Stockholm Environment Institute (SEI) och avslutas 2017.

Regionala klimat- och energistrategier

Sedan 2008 har samtliga länsstyrelser i uppgift att strategiskt samordna och leda det regionala arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och förverkliga politiken för minskad klimatpåverkan och energiomställning bl.a. genom att utveckla och genomföra regionala klimat- och energistrategier och stödja kommunernas klimat- och energi arbete.

Den förra regeringen utsåg för perioden 2010–2013 Norrbottens, Dalarnas och Skåne län till pilotlän för grön utveckling i syfte att

ytterligare främja och utveckla det regionala klimat- och energiarbetet samt nyttja det för att främja en miljödriven tillväxt. Som en följd av arbetet bildades Länsstyrelsernas energi- och klimatsamordning (LEKS). LEKS syftar till att stödja enskilda länsstyrelserns arbete genom gemensamma utvecklingsprojekt och samordning. Fokus ligger på insatser som ger minskade växthusgasutsläpp, ökad utvinning av förnybar energi och bättre energihushållning.

Klimatanpassning

I arbetet med klimatanpassning har länsstyrelserna och kommunerna en nyckelroll. Länsstyrelserna har till uppgift att samordna arbetet på regional nivå med anpassning till ett förändrat klimat. Under 2014 har Länsstyrelserna, på regeringens uppdrag och i samråd med berörda aktörer utarbetat regionala handlingsplaner för klimatanpassning. Dessa handlingsplaner ska vägleda det fortsatta lokala och regionala klimatanpassningsarbetet. I syfte att skapa förutsättningar för ett effektivt arbete med klimatanpassning har Lantmäteriet fortsatt utvecklingen av en nationell höjdmödel. Modellen ökar möjligheterna att ange riskområden för bl.a. översvämningar och skred. Statens geotekniska institut (SGI) påbörjade under året 2013 skredriskartering av ytterligare områden som är särskilt utsatta för ras och skred.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har fortsatt arbetet med förebyggande och kunskapshöjande insatser för att begränsa samhällets sårbarhet för klimatförändringar. Översvämningsskartläggningar är en viktig del av verksamheten.

Den förra regeringen gav 2011 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) i uppdrag att upprätta och driva Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning. Det har till uppgift att samla in, sammanställa och tillgängliggöra kunskap om klimatanpassning. Arbetet bedrivs i bred samverkan med aktörer inom klimatanpassningsområdet. Den förra regeringen gav också i december 2013 SMHI i uppdrag att utarbeta ett underlag om klimatanpassning inför den klimatpolitiska kontrollstationen 2015.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet. Målet omfattar det globala miljö tillståndet och möjligheten att uppfylla målet är beroende av internationellt samarbete och insatser i alla länder. Sverige och andra rika länder har ett särskilt ansvar för att ta ledningen i klimatarbetet så att det globala målet kan uppnås. Nationellt arbete liksom arbetet inom EU är viktigt och bidrar också till andra positiva miljö- och hälsoeffekter.

Etappmålet om utsläpp av växthusgaser till 2020 och utsläppsutvecklingen på lång sikt

Etappmålet för de svenska utsläppen av växthusgaser till 2020 bedöms i nuläget kunna nås. På längre sikt väntas emellertid utsläppsminskningen avta. För att säkerställa att Sverige minskar utsläppen i den takt som behövs för en globalt hållbar utveckling och på så sätt bidrar till att miljö kvalitetsmålet kan nås behövs ett mer långsiktigt perspektiv, klara långsiktiga målsättningar och en bättre löpande uppföljning av klimatpolitiken och dess effekter. Alla samhällets sektorer behöver bidra, nya och breddade styrmedel behövs och utvecklingen inom sektorerna behöver följas upp. Ytterligare arbete behövs också nationellt för att förstärka utvärderingen av styrmedel för att få en effektiv styrning mot målen. De modeller och verktyg som används behöver förfinas för att kunna ge beslutsunderlag som bättre hanterar kostnader såväl som nyttor, teknisk utveckling, risker, osäkerheter och långsiktiga förändringar i samhället. De utsläpp som sker i andra länder och orsakas av svensk konsumtion behöver också i ökad utsträckning följas upp och analyseras för att ge en bättre förståelse för hur våra livsstilar och konsumtion påverkar klimatet. De omfattande utsläppsminskningar som krävs till 2050 och som behöver fortsätta därefter kommer att kräva en strukturell omställning av samhället och omfattande investeringar. Kommunalt och regionalt arbete är viktigt i detta hänseende och stödet till detta arbete behöver utvecklas.

Internationellt klimatarbete

Internationellt klimatsamarbete är avgörande för möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet om Begränsad klimatpåverkan och det inom FN

fastställda målet att hålla den globala temperaturökningen under två grader jämfört med den förindustriella nivån. Det krävs att trenden av globalt ökande utsläpp bryts mycket snart. En rad vetenskapliga rapporter pekar på att klimatkonventionens parter nuvarande åtaganden och utfästelser är otillräckliga. FN:s miljöprogram UNEP anger t.ex. (Gap Report² 2013) att dagens samlade utsläpp på ca 50 miljarder ton koldioxidkvivalenter per år måste minska till ca 44 miljarder ton 2020 och 21 miljarder ton 2050 för att hålla tvågradersmålet inom räckhåll. Summan av nuvarande utfästelser ligger dock ca 8–13 miljarder ton ifrån den enligt Gap Report nödvändiga nivån 2020. Samtidigt understryker FN:s klimatpanel (IPCC), i sin femte utvärderingsrapporten (IPCC 2014), möjligheterna att faktiskt nå denna nivå.

Förutom att de samlade utfästelserna om utsläppsminskningar fram till 2020 bör skärpas är det avgörande att en ny klimatöverenskommelse för tiden efter 2020 svarar upp mot vetenskapen i fråga om de samlade utsläppsminskningarna. Det kommer att krävas att de rikaste länderna går före och visar att utsläppen kan minskas samtidigt som sysselsättningen stärks, ekonomin växer och samhället i stort utvecklas. Samtidigt bidrar insatser för att minska växthusgasutsläppen ofta också till att minska andra miljöproblem. Alla länder bör emellertid bidra efter förmåga. Snabbt växande utvecklingsländer behöver ta ett större ansvar och överenskommelsen bör vara dynamisk så att den kan spegla ländernas utveckling över tid. Den bör innefatta incitament till ambitionshöjning med utgångspunkt i av vetenskapen definierade behov. Frågor om anpassning samt stöd för genomförande i form av teknikspridning, kapacitetsuppbyggnad och finansiering av åtgärder i särskilt de fattigare utvecklingsländerna måste också hanteras av en ny överenskommelse. Avgörande för möjligheten att nå en ambitiös överenskommelse 2015 är att de länder som vill se ambitiösa åtaganden bortom 2020 får ett starkt inflytande i förhandlingarna.

Det är centralt att det finns parter som tar ledningen i klimatarbetet. EU kan spela en sådan

roll och bör vårda och utveckla relationen med andra ambitiösa parter, samtidigt som man också bör utveckla dialogen med andra parter. I detta sammanhang är det avgörande att Sverige och EU kan slutföra ratificeringen av Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod. Det är vidare centralt att vi lever upp till tidigare gjorda åtaganden om utsläppsminskningar och finansiering och att vi konstruktivt arbetar för att mobilisera framtida finansiering till insatser i utvecklingsländer via olika källor. Arbetet med att utforma EUs bidrag till en internationell överenskommelse efter 2015 med utgångspunkt i Europeiska rådets beslut i oktober 2014 måste ske skyndsamt och med fortsatt hög ambition så att EU kan befästa sin ledande position i de internationella klimatförhandlingarna.

Att i olika fora utanför de formella förhandlingarna samla länder för diskussion om svåra frågor och att vidta åtgärder inom komplett-erande initiativ är av stor vikt för att kunna nå klimatmålen, men också för att bidra till ett mer positivt förhandlingsklimat. De internationella insatserna bör stärkas för att minska utsläpp av kortlivade klimatpåverkande ämnen, för att fasa ut fossilsubventioner och finansiering till fossil energi inom de internationella finansiella institutionerna.

Vidare behöver bättre verktyg utvecklas och kunskapen stärkas om klimatinsatsers positiva inverkan på sysselsättning, investeringar och utveckling. Budskapen och erfarenheterna från det av Sverige initierade forskningsinitiativet ”New Climate Economy” bör spridas brett.

EU:s ledarskap i klimatarbetet

EU har varit och är den ledande kraften i det internationella klimatarbetet. Förutsatt att energimålen inom EU:s klimat- och energipaket till 2020 nås kommer EU:s mål att kunna överträffas. Ny EU-lagstiftning som beslutats, t.ex. rörande utsläpp av fluorerade växthusgaser samt från bilar och lätta nyttofordon, är viktiga för att kunna nå målet för 2020, men även för att nå mål till 2030 och för att lägga grunden för EU:s långsiktiga mål om att minska utsläppen med 80–95 procent till 2050. För att EU:s långsiktiga mål ska nås behövs dock fler initiativ tas, inte minst på transportområdet. En effektiv fortsatt behandling av det s.k. 2030-ramverket (KOM[2014]15) som säkerställer att EU har en hög ambition blir också av stor betydelse för EU:s möjligheter att vara pådrivande i arbetet

² <http://www.unep.org/publications/ebooks/emissionsgapreport2013/>.

med att få till stånd en ambitiös global klimatöverenskommelse 2015.

EU:s system för utsläppshandel är ett centralt styrmedel för att uppfylla EU:s klimatpolitiska mål. Det stora överskottet och de låga utsläppsrättspriserna har emellertid lett till att trovärdigheten hos systemet allvarligt har undergrävt och att incitamenten för investeringar i infrastruktur och teknik med låga växthusgasutsläpp har försvagats. Regeringen anser att fortsatt reformering och utveckling av systemet nu behövs och att strukturella åtgärder bör vidtas som säkerställer en rimlig prissignal, dess långsiktiga funktion och dess styrsignaler till näringslivet. Utsläppstaket i handelssystemet är avgörande för systemets funktion och styrverkan. Kina aviserade under året planer på en utsläppshandel i sju städer, med EU:s handelssystem som modell och med sikte på ett nationellt system vid decennieskiftet. Utvecklingen av en global koldioxidmarknad går framåt men behöver stärkas ytterligare. Sverige sprider internationellt information om de fördelar vi fått till följd av det styrande pris på klimatpåverkande utsläpp som finns genom den svenska koldioxidskatten.

Internationella klimatsatser och tekniköverföring med fokus på de fattigaste

Insatserna för internationella klimatinvesteringar har utvecklats de senaste åren. Under 2013 ökade kontraktsvolymen och leveransvolymen av utsläppsminskningenheter avsevärt jämfört med föregående år. Det svenska klimatinvesteringsprogrammet har inriktats på små och medelstora projekt inom förnybar energi, energieffektivisering och avfallshantering med tydliga bidrag till hållbar utveckling i världsländerna. Den regionala spridningen av projekt har förstärkts under året genom att en stor andel av nya kontrakt har tecknats i låginkomstländer i Afrika, och flera i de minst utvecklade länderna. Behovet av utsläpps begränsande åtgärder är dock fortsatt mycket stort även i mer utvecklade tillväxtekonomier som Kina och Indien och svenska insatser här har bidragit till metodutveckling och kapacitetsutveckling. Investeringar i tillväxtekonomier bidrar även till att upprätthålla balans mellan insatsernas bidrag till hållbar utveckling, kostnadseffektivitet och leveranssäkerhet.

Det internationella klimatsamarbetet genomgår förändringar för närvarande. De internationella

insatserna har bidragit till att utveckla de två projektbaserade mekanismerna under Kyoto-protokollet: CDM (Clean Development Mechanism) och JI (Joint Implementation). Nu pågår utveckling mot nya internationella samarbetsformer och mekanismer. Sveriges erfarenheter från de fonder och pilotaktiviteter som Energimyndigheten deltar i kan ha en viktig roll att bidra till den globala utvecklingen. Vidare överväganden behövs kring hur Sveriges erfarenheter även i fortsättningen på bästa sätt ska kunna bidra till mekanismernas utveckling och till ett fördjupat internationellt klimatsamarbete.

Klimatforskning

Den grundläggande klimatforskningen ger ökad kunskap om klimatförändringarna, de faktorer som styr klimatet och hur ekosystem och samhället påverkas av ett förändrat klimat. Forskningen bidrar också med underlag om styrmedel för minskad klimatpåverkan samt hur samhället bör anpassas till ett förändrat klimat.

Såväl den grundläggande som den åtgärdsinriktade forskningen är viktig för att öka kunskapen om klimatförändringarna, metoder att hantera den och för att ställa om samhälle och näringsliv till en minskad klimatpåverkan.

Arktis

Det är angeläget att fortsätta att öka kunskapen om Arktis globala funktion och om de förändringar som sker i Arktis. Det är också fortsatt viktigt att synliggöra detta globalt. Engagemang genom Arktiska rådet ger möjlighet till dialog med flera inom klimatförhandlingarna viktiga länder och till konkret samarbete kring internationella klimatfrågor. Det är betydelsefullt att bygga på de framsteg som hittills gjorts inte minst när det gäller klimatvetenskap, minskade utsläpp av sot och arbetet med ökad s.k. resiliens.

Regionalt klimat- och energiarbete

Länsstyrelserna har en viktig roll i klimatarbetet. Under 2013 har länsstyrelsernas arbete uppvisat en positiv utveckling. Så gott som samtliga länsstyrelser genomför arbetet på ett strategiskt och systematiskt sätt så att målsättningar i de regionala klimat- och energistrategierna ska nås. Det finns dock fortsatt stora skillnader mellan länsstyrelserna exempelvis vad gäller de resurser som läggs ned och hur man konkret planerar för och genomför klimat- och energistrategierna. En grundläggande förutsättning för en framgångsrik

strategi är att arbetet är prioriterat från länsledningen och att det genomsyrar organisationen och ges tillräckliga resurser.

En av huvuduppgifterna för pilotlänen för grön utveckling har varit att stödja och inspirera andra län, att utveckla arbetsmetoder och vägledningar samt sprida erfarenheter mellan länen. Det är väsentligt att det strategiska planeringsarbetet går vidare i samverkan med berörda aktörer i länet och att dialogen med kommuner, aktörer med regionalt utvecklingsansvar och näringsliv förstärks.

Klimatanpassning

Klimatförändringarna som pågår kommer att få omfattande konsekvenser på samhället, såväl globalt som på nationell, regional och lokal nivå. Konsekvenser som kan förväntas i form av översvämningar, värmeböljor, skogsbränder, skred och erosion, ökad global instabilitet och konflikter samt stor påverkan på världsekonomin.

Fortsatta och förstärkta insatser för att anpassa samhället behövs nationellt, regionalt och lokalt. Det är av stor vikt att ett samlat underlag för åtgärder och stöd för genomförande finns tillgängligt. Oklarheter råder i vissa fall kring ansvaret för klimatanpassningsinsatser. Lagstiftning med betydelse för klimatanpassningsområdet och ansvarsfördelningen inom den offentliga sektorn och mellan denna och privata aktörer behöver därför ses över. Kunskapscentrum vid SMHI och dess strategiska arbete utgör en grundläggande funktion för bl.a. länsstyrelsernas och kommunernas konkreta arbete inom området. Lantmäteriets utveckling av den nationella höjdmodellen har likaledes stor betydelse för det fortsatta klimatanpassningsarbetet ute i landet. En långsiktig förvaltning av modellen behövs. Statens geotekniska instituts arbete med kartläggning av ras och skredrisker är en annan betydelsefull förutsättning för ett effektivt anpassningsarbete.

Det operativa klimatanpassningsarbetet måste i stor utsträckning genomföras ute i kommunerna och av sektorsmyndigheter, näringsliv och enskilda.

Länsstyrelsernas arbete med klimatanpassning spelar en viktig roll för att vägleda arbetet på den regionala och lokala nivån där stödet till kommunerna är av avgörande betydelse. De regionala handlingsplaner som tagits fram av länsstyrelserna i samarbete med berörda aktörer

utgör en bra grund för fortsatt arbete. Handlingsplanerna innehåller en stor mängd åtgärder som ska genomföras på regional och lokal nivå bl.a. kring vattenfrågor, infrastruktur, areella näringar, värmeböljor och skydd av naturmiljö.

3.5.2 Frisk luft

Miljökvalitetsmålet är att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas. Inriktningen är att miljökvalitetsmålet ska nås inom en generation.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området rör utvecklingen vad gäller de luftföroreningar som utgör preciseringsgrunder av miljökvalitetsmålet. De är följande:

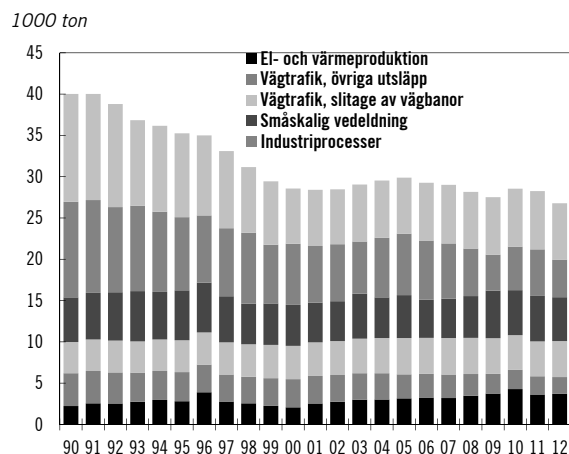
- halten av bensen
- halten av bens(a)pyren
- halten av butadien
- halten av formaldehyd
- halten av medelstora partiklar (PM_{2,5})
- halten av stora partiklar (PM₁₀)
- halten av marknära ozon
- Ozonindex
- halten av kvävedioxid
- korrosion på kalksten.

Resultat

Utvecklingen i miljön är överlag positiv. Den långsiktiga trenden är att de sammantagna utsläppen av flera viktiga luftföroreningar har minskat men i vissa fall har de ökat.

Partiklar

De totala utsläppen både av stora partiklar (PM₁₀) och medelstora partiklar (PM_{2,5}), som innefattar sotpartiklar, har minskat sedan 1990. Sedan millennieskiftet har dock utsläppen från el- och värmeproduktion och småskalig vedeldning legat på ungefär samma nivå.

Diagram 3.3 Svenska utsläpp av medelstora partiklar PM_{2.5} 1990–2012

Källa: Naturvårdsverket. Underlag till Sveriges rapportering av luftföroreningar under NEC-direktivet (direktivet om nationella utsläppstak) och till CLRTAP (the Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution)

Halten av medelstora partiklar överskrider de långsiktiga målvärdena³ i första hand i södra Sverige som påverkas starkt av förorenad luft från Öresundsregionen och övriga Europa. I övriga landet är halterna av medelstora partiklar låga, även om årsmedelvärdet överskrids i gatumiljö i några städer. I skog och på landsbygden och i andra områden långt från enskilda källor minskar halterna av medelstora partiklar långsiktigt även i Sydsverige. Det kan bero på att åtgärdsarbetet för att minska luftföroreningar i Europa har börjat visa effekt.

Halten av stora partiklar överskrider generellt de nivåer som anges i preciseringen till miljö kvalitetsmålet⁴ i gatumiljön. För stora partiklar överskrids även miljö kvalitetsnormen i ett par städer. Dygnsmedelvärdet⁵, vilket enligt normen får överskridas högst 35 dagar per år, nås inte i trafikerade miljöer i ett par städer. Den långsiktiga trenden är dock att halterna av stora partiklar minskar. Minskningen går snabbare i Stockholm och Göteborg än i mellanstora tätorter med en befolkning över 50 000 invånare.

Kväveoxider och kolväten

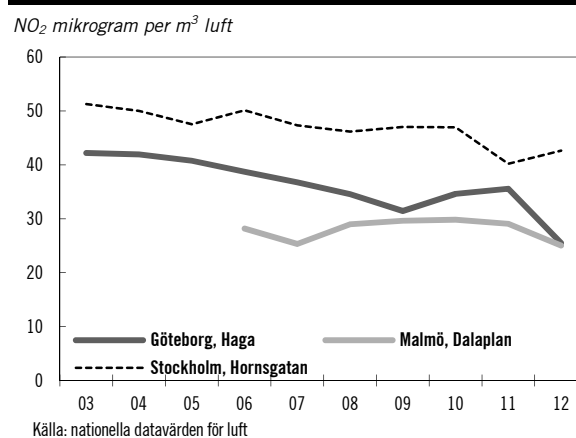
Utsläppen av kväveoxider har minskat långsiktigt och Sverige klarar sedan 2011 våra

³ 10 och 25 mikrogram/m³ som årsrespektive dygnsmedelvärde.

⁴ 15 och 30 mikrogram per kubikmeter luft som årsrespektive dygnsmedelvärde.

⁵ 50 mikrogram per kubikmeter luft.

internationella åtaganden. Utvecklingen redovisas närmare under avsnitt 3.5.3 Bara naturlig försurning. Däremot har halterna av kvävedioxid i tätortsluften inte minskat i den utsträckning som hade krävts för att miljö kvalitetsnormen som gäller för denna luftförorening skulle nås i hela landet. En orsak är att en större andel av kväveoxiderna i bilavgaser, till följd av en ökad andel dieslbilar, nu består av den giftigare formen kvävedioxid. Förändringar av luftföroreningssituationen i övrigt har dessutom ökat omvandlingen av den mera harmlösa formen kväveoxid till kvävedioxid.

Diagram 3.4 Årsmedelvärden av kvävedioxid i stadsmiljöer 2003–2012

Källa: nationella datavärden för luft

Utsläppen av svaveldioxid behandlas i avsnitt 3.5.3. Halterna av svaveldioxid i tätorter är numera låga och utgör inget noterbart hälso problem.

Utsläppen av flyktiga kolväten har mer än halverats sedan 1990 då de uppgick till 359 000 ton. År 2000 släpptes 223 000 ton ut och 2010 hade utsläppen minskat till 177 000 ton. Den mest betydande utsläppsminskningen har skett inom transportsektorn som 1990 svarade för nästan hälften av utsläppen men nu endast för en femtedel. Däremot har utsläppen från användningen av lösningsmedel endast minskat långsamt. Utsläppen från småskalig vedeldning har inte minskat. De utgör en ganska begränsad del av de totala utsläppen (sex procent 2011) men de innehåller bl.a. cancerframkallande ämnen som bens(a)pyren. Småskalig vedeldning är nu den dominerande källan till bens(a)pyren sedan utsläppen från aluminiumproduktionen upphörde 2008. Det finns en risk för att det årsmedelvärde som anges i preciseringen till miljö kvalitetsmålet, ett mikrogram per kubikmeter luft, överskrids. Boverket har haft i

uppdrag att se över byggreglerna med anledning av att EU-standarden för eldningsutrustning har ändrats. Boverket lämnade sin redovisning till regeringen i december 2012.

Ozon

Antalet timmar med höga halter (över 70 mikrogram per kubikmeter) av marknära ozon minskar i landsbygdsmiljö. Samtidigt påverkas utvecklingen från år till år eftersom ozonbildningen är starkt väderberoende. De högsta halterna uppträder under vårmånaderna och under varma somrar. Under 2013 överskreds målet då halterna var ovanligt höga under mars månad.

Eftersom ozon bryts ner genom reaktioner med andra luftföroreningar är halterna lägre i tätorter. Det finns inte heller någon tydlig trend i utvecklingen av halterna i det fallet.

Analys och slutsatser

Hälsoeffekter av luftföroreningar

Utvecklingen är i huvudsak positiv men regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet Frisk luft. Hälsoeffekterna av luftföroreningar leder till förtida dödsfall, ökat antal sjukdagar och medför därför betydande samhällsekonomiska kostnader. Beräkningar utförda av Umeå universitet och IVL Svenska Miljöinstitutet på uppdrag av Naturvårdsverket tyder på att enbart de negativa effekterna av partikelhalterna kan värderas till ca 26 miljarder kronor per år. De förtida dödsfallen beräknas vara ca 3 000 per år samtidigt som de höga halterna leder till 1 300 till 1 400 extra fall av kronisk bronkit per år.

Inom konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar antogs i maj 2012 en ändring av protokollet angående minskning av försurning, övergödning och marknära ozon till konventionen (Göteborgsprotokollet) där det anges nya nationella "tak" för utsläpp av luftföroreningar. En viktig nyhet är att protokollet nu innehåller nationella utsläppstak även för medelstora partiklar. Det har redan fattats viktiga beslut inom EU om skärpta utsläppskrav för bilar, mindre och medelstora arbetsmaskiner och fasta förbränningsanläggningar som kommer att förbättra situationen på sikt. Dessa krav behöver kontinuerligt ses över mot

bakgrund av den tekniska utvecklingen med syfte att minska utsläppen. Arbetsmaskiner utgör en relativt sett allt viktigare källa för utsläpp av medelstora partiklar (sot) och åtgärder mot utsläpp från stora maskiner behövs. Transportstyrelsen redovisade i juni 2014 ett förslag om skärpta krav för nya arbetsmaskiner som nu bereds av regeringen. I december 2013 presenterade Europeiska kommissionen ett luftvårdspaket med en ny tematisk strategi och förslag till ett reviderat direktiv om nationella utsläppstak för luftföroreningar och ett nytt direktiv för medelstora förbränningsanläggningar samt om ratificering av ändringarna i Göteborgsprotokollet.

Förslagen i paketet bedöms leda till betydande hälsovinster och därmed vara samhällsekonomiskt lönsamt. Förhandlingarna om luftvårdspaketet pågår nu inom rådet och Europaparlamentet. Det är väsentligt att en tillräckligt hög ambitionsnivå kan säkerställas i syfte att förbättra luftkvaliteten i Europa och Sverige och ta tillvara hälsovinster och de samhällsekonomiska vinsterna. Medlemsländerna genomför nu de ändringar som följer av de skärpta kraven på svavelhalten i marina bränslen enligt det s.k. svaveldirektivet (2012/33/EG). Det leder bl.a. till sänkta bakgrundshalter av medelstora partiklar. Bakom de generellt sänkta utsläppen ligger till stor del att ny teknik eller nya bränslen med lägre utsläpp har ersatt äldre och smutsigare teknik och bränslen. De gäller t.ex. inom vägtrafiken men även när det gäller stora förbränningsanläggningar. Emellertid tar det lång tid innan exempelvis äldre bilar, arbetsmaskiner och förbränningsanläggningar byts ut. Däremot minskar inte utsläppen från hushållen och annan småskalig användning lika påtagligt.

Ett viktigt styrmedel för att nå miljö kvalitetsmålet är miljö kvalitetsnormerna för luft, som regleras i luftkvalitetsförordningen (2010:477). De största problemen är att nå normerna för större partiklar och kvävedioxid. I drygt ett dussin städer överträds en eller båda dessa normer eller så har de överträts. Enligt förordningen ska ett åtgärdsprogram upprättas om en miljö kvalitetsnorm överskrids. I några fall överskrids båda normerna. Huvudinriktningen i programmen är på sådana åtgärder där kommunen eller andra regionala aktörer har rådighet. Den enskilt viktigaste faktorn för överskridandet av miljö kvalitetsnormen för stora partiklar är dubbdäckslitage. Åtgärder som

dammbindning, minskad sandning vintertid och omledning av trafik till andra gator ingår i åtgärdsprogrammen. Halterna av stora partiklar har minskat i de mest utsatta områdena men inte tillräckligt för att miljökvalitetsnormen ska nås. Stockholms miljöförvaltning bedömde exempelvis 2011 i en rapport att andelen bilar som använder dubbdäck bör minskas till 10–20 procent för att normen ska kunna nås i de mest belastade miljöerna i Stockholm. Hösten 2013 uppdrog den förra regeringen åt Trafikverket att arbeta med riktad information om miljö- och säkerhetseffekter av valet av vinterdäck. Den förra Regeringen tillsatte också i mars 2014 en särskild utredare som ska arbeta med ytterligare åtgärder för att sänka halterna av stora partiklar (dir. 2014:32).

Att minska halterna av kvävedioxid kräver bl.a. att bättre reningsteknik utvecklas och får genomslag eller att trafikmängderna minskar lokalt.

När det gäller utsläppen av kväveoxider och halterna av kvävedioxid lokalt är det ett problem att framför allt moderna dieslbilar har mycket högre utsläpp än förväntat. Detta bidrar till svårigheterna att sänka halterna av kvävedioxid i de mest belastade gatumiljöerna. Europeiska kommissionen förbereder därmed en översyn av Euro VI-normen på denna punkt vilket på sikt kan bidra till att minska problemen. Det s.k. ekodesigndirektivet (2009/125/EG) kan förväntas bidra till minskade utsläpp av främst kolväten och medelstora partiklar från hushållen. Beräkningar visar att på europeisk nivå kan direktivet medföra en minskning av utsläppen av medelstora partiklar med 35 procent till 2020 och med 70 procent till 2030. Utsläppen av sot beräknas minska med 25 procent till 2020 och 75 procent till 2050 om direktivet genomförs. De nu aktuella insatserna på EU nivå är centrala för att uppnå en förbättrad luftkvalitet.

3.5.3 Bara naturlig försurning

Miljökvalitetsmålet är att de försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- Nedfallet av luftburna svavel- och kväveföreningar.
- Markanvändningens bidrag till försurning.
- Sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god status med avseende på försurning enligt förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön.
- Försurningen av marken inte påskyndar korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skadar den biologiska mångfalden i land- och vattenekosystem.

Resultat

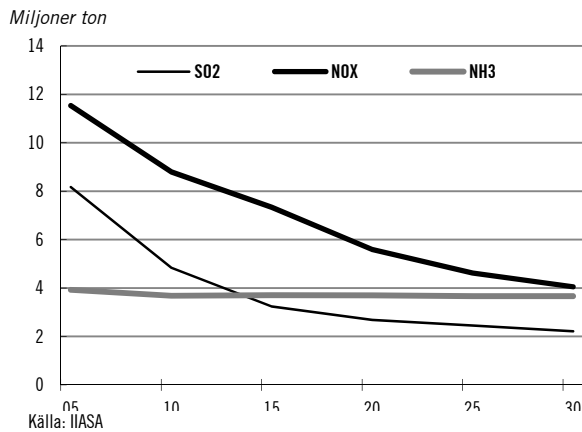
Utvecklingen i miljön är överlag positiv. Det europeiska samarbetet med att minska utsläppen av luftföroreningar från land är framgångsrikt. De europeiska utsläppen av svavel- och kväveoxider har minskat med 40 respektive 25 procent mellan 2005 och 2010. Samtidigt ökade dock sjöfartens utsläpp.

Utsläpp och nedfall av försurande ämnen

De svenska utsläppen av svaveldioxid är vid en internationell jämförelse mycket låga. Utsläppen uppgick till strax över 100 000 ton 1990 och har därefter minskat i stort sett kontinuerligt till under 30 000 ton. Utsläppsminskningarna i det område som påverkar Sverige har medfört att nedfallet av sura svavelföreningar har minskat med 70 procent sedan 1990.

Utsläppen av kväveoxider har minskat betydligt sedan 1990 då de uppgick till 269 000 ton. 2011 uppgick de till 146 000 ton, vilket betyder att Sverige nu uppnår åtagandena i det reviderade s.k. takdirektivet (2001/81/EG) och Göteborgsprotokollet.

Diagram 3.5 Utsläpp av försurande föroreningar inom EU 2005-2010 samt prognos till 2030

Mellan 1990 och 2011 minskade nedfallet av försurande svavelföreningar med ca 70 procent i Sverige. Nedfallet av försurande kväveföreningar har legat i stort sett stilla med undantag för en mindre minskning i sydöstra Sverige. Det minskade nedfallet svavelföreningar har lett till en långsam förbättring av försurningsläget i sjöar och vattendrag.

Försurningsläget avseende mark och vatten

Den s.k. kritiska belastningen, som är ett mått på hur omfattande försurande nedfall ekosystemen tål, överskreds 2010 på 17 procent av den totala arealen inom avrinningsområdena respektive 11 procent av den totala skogsarealen, vilket är en markant minskning jämfört med situationen för några decennier sedan. I skogsmark och grundvatten tar dock återhämtningen lång tid. Av 4 800 sjöar som följs upp inom miljöövervakningsprogrammet var 17 procent försurade 1990 mot 10 procent i dag. I sydvästra Sverige är i dag 47 procent av sjöarna försurade medan motsvarande för mellersta och östra Sverige är 10 procent och för norra Sverige 3 procent. Även när det gäller markförsurning är det i sydvästra Sverige som de största problemen finns. Där är ungefär hälften av markerna försurade.

Analys och slutsatser

Utvecklingen av utsläpp och försurningsläget

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljökvalitetsmålet. En stor del av nedfallet av försurande ämnen i Sverige beror på att sådana ämnen transporteras hit med luftströmmarna

från Sveriges närområde. Fokus bör fortsatt ligga på att minska utsläppen, vilket framför allt kräver insatser inom EU och inom internationell sjöfart. Genomförandet av ändringarna i det s.k. svaveldirektivet (2012/33/EG) kommer ge minskade utsläpp av svaveldioxid från sjöfarten. Kalkning av vattendrag är fortsatt viktigt för att inte försämra miljötillståndet men det tar inte bort orsakerna till försurningen.

Preliminära beräkningar visar att utsläppen av svaveldioxid och kväveoxider i Europa beräknas minska med ytterligare 40 procent vardera mellan 2010 och 2020, vilket är positivt för nedfallet av försurande ämnen i Sverige. Såväl skogs- som sjöarealen där den kritiska belastningen överskrids, dvs. där nivån är så hög att den långsiktigt orsakar biologiska skador i ekosystemen, beräknas minska ytterligare något som en följd av detta. Markanvändningen t.ex. inom skogbruket bidrar också till försurningen särskilt i områden där den naturliga vittringen av basiska ämnen är liten som t.ex. i delar av sydvästra Sverige. Om växtmaterial förs bort, t.ex. genom att grenar och toppar (grot) tas ut för att användas som biobränsle försuras marken. Uttagen har mer än fördubblats under 2000-talet. Förbättringen av försurnings-situationen fördröjs därmed.

Aktuella åtgärder och styrmedel samt behov

Det reviderade Göteborgsprotokollet som antogs i maj 2012 väntas inte ge något påtagligt positivt resultat för målet innan 2020. Orsaken är den långsamma återhämtningen i ekosystemen. Inte heller den pågående översynen av det s.k. takdirektivet väntas få någon större effekt på kort sikt. Däremot kommer takdirektivet och Göteborgsprotokollet att ha betydande effekt på längre sikt och ökar sannolikheten för att målet ska gå att nå.

För att åtagandena under det kommande takdirektivet och Göteborgsprotokollet ska kunna nås behöver de kompletteras med beslut som minskar utsläppen från olika källor. Genom luftvårdspaketet kommer ytterligare en på EU nivå hittills oreglerad kategori av källor, medelstora förbränningsanläggningar, att enligt Europeiska kommissionens förslag omfattas av gemensamma utsläppskrav. Det är viktigt att även utsläppen från dessa anläggningar minskar.

Den internationella sjöfartsorganisationen IMO:s skärpta krav inom svavelkontrollområdena, SECA, innebär att sjöfartens utsläpp

av svaveldioxid och partiklar kommer att minska kraftigt från 2015. Kraven har införts i det s.k. svaveldirektivet (2012/33/EG). År 2020 skärps kraven även utanför SECA, vilket leder till en viss ytterligare minskning av det sura nedfallet.

Ytterligare beslut som begränsar utsläppen från internationell sjöfart krävs och då främst för kväveoxider. Enligt MARPOL-konventionen är det möjligt att inrätta särskilda utsläppskontrollområden för kväveoxider, (Nitrogen emission control areas, NECA) fr.o.m. 2016. NECA-kraven gäller i enlighet med beslut i IMO våren 2014 enbart fartyg som tagits i bruk efter ett datum som fastställs i samband med beslutet att inrätta ett nytt kontrollområde. De första NECA-kraven införs 2016 runt USA:s kuster.

Inom ramen för Helsingforskonventionen om skydd av Östersjöns rena miljö (Helcom) har en ansökan om att inrätta ett nytt kontrollområde för kväveoxider för Östersjön förberetts men det har inte fattats något beslut om när den ska sändas in till IMO. Sverige anser att ansökan ska skickas in.

Ytterligare kunskap behövs i frågan om hur skogsbrukets bidrag till försurningen kan minskas t.ex genom ståndortsanpassning och askåterföring..

3.5.4 Giftfri miljö

Miljökvalitetsmålet är att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder och indikatorer som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- exponeringen för kemiska ämnen
- användningen av särskilt farliga ämnen
- spridning av oavsiktligt bildade ämnen
- förorenade områden

- kunskap och information om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper.

Resultat

Det står redan nu klart att miljökvalitetsmålet Giftfri miljö inte kommer att nås till 2020. En del av svårigheten ligger i det stora antalet kemikalier och den omfattande användningen av kemiska produkter. En annan del av svårigheten ligger i att ämnen sprids och påverkar miljö och hälsa.

Kemikaliepolitiken handlar till stor del om att gradvis minska belastningen på människa och miljö från kemikalier i olika varor. Politikens viktigaste verktyg är lagstiftningen men det kommer att vara nödvändigt att fler åtgärder vidtas. Kunskap om kemikaliers påverkan på hälsa och miljö samt spridningsvägar är viktig för att kunna vidta lämpliga skyddsåtgärder. Kunskapen utvecklas hela tiden, nya risker identifieras och utmaningen i att nå målet ökar. Tillräckliga underlag för bedömning av utvecklingen i miljön saknas dock. Försiktighetsprincipen är viktig men får sällan genomslag, vilket försvårar måluppfyllelsen.

Vissa miljögifter minskar, men för många ämnen saknas underlag för att bedöma hur halter i människa och miljö har förändrats. Långlivade ämnen är särskilt problematiska. En ökad global konsumtion leder till allt större kemikalie- och varuproduktion och ökad diffus spridning av farliga ämnen.

Den förra regeringen har beslutat om åtta etappmål avseende farliga ämnen. I propositionen På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken (prop. 2013/14:39) redovisar den förra regeringen sin samlade strategi för att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. Strategin utgörs av etappmål samt av insatser som bidrar till att nå etappmålen eller som i övrigt behövs för att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö och generationsmålet. I strategin ingår även insatser på global nivå och nationellt vilka är viktiga och nödvändiga komplement till arbetet inom EU. Nationella insatser, där det är möjligt, kan i förlängningen leda till åtgärder på EU-nivå.

Arbetet med styrmedel utvecklas positivt, men betydligt fler åtgärder behövs.

Eftersom regler om utsläppande på marknaden och användning av kemikalier generellt är

harmoniserade inom EU är utveckling och tillämpning av styrmedel på EU-nivå ett fokusområde. För särskilt farliga ämnen har en utfasning av användningen påbörjats inom EU. Till exempel har de första besluten om tillstånd enligt EU:s kemikalieförordning Reach fattats under 2014.

Den förra regeringens satsning på en handlingsplan för en giftfri vardag utgör en viktig del av den samlade strategin för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. För att arbetet med handlingsplanen ska vidareutvecklas och intensifieras har riksdagen beslutat om resursförstärkningar till Kemikalieinspektionen för perioden 2014–2020 (prop. 2013/14:1, utg.omr. 20, bet. 2013/14:MJU1, rskr. 2013/14:122). I december 2013 beslutade regeringen att tillsätta en utredning om ekonomiska styrmedel för kemikalier (dir. 2013:127).

Den sammanlagda exponeringen för kemikalier

Den förra regeringen beslutade i maj 2014 om en ny förordning (2014:425) om bekämpningsmedel. I förordningen samlas och förtydligas gällande regler om godkännande och hantering av växtskyddsmedel och biocidprodukter. Den nya förordningen innebär också en viss skärpning av rådande regelverk, bl.a. gällande möjligheten att använda växtskyddsmedel på grusbelagda ytor eller på friluft- och idrottsanläggningar.

Den förra regeringen har intervenerat på Europeiska kommissionens sida i två mål i EU-domstolen där berörda tillverkare av växtskyddsmedel ifrågasatt beslutade begränsningar i användningen av vissa växtskyddsmedel (neonikotinoider), vilka tillfälligt förbjöds efter indikationer på oacceptabla risker för bin.

Inom ramen för den förra regeringens uppdrag om en Giftfri vardag har Kemikalieinspektionen fortsatt dialogerna med företag från leksaks- och textilbranschen samt med företag som säljer kosmetika. Dialogerna har resulterat i att företagen uppnått målet att sätta upp åtaganden inriktade på ämnen med farliga egenskaper. De företag som deltar i dialogerna ser ett stort värde i att dialogerna fortsätter även efter år 2014.

Inom ramen för det nordiska samarbetet har Kemikalieinspektionen anordnat två arbetsseminarier. Ett seminarium behandlade farliga ämnen i textilier och det andra seminariet handlade om att inleda ett samarbete inriktat på

en nordisk strategi för att minska onödig användning av bakteriedödande ämnen i varor bl.a. med syftet att minska risken för ökad antibiotikaresistens.

I syfte att minska barns exponering för farliga kemikalier verkar regeringen för en harmonisering av kemikaliereregler för textilier på EU-nivå. Den förra regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska analysera behovet av nya ekonomiska styrmedel på kemikalieområdet och, om utredaren bedömer att behovet finns, vilken typ av ekonomiskt styrmedel som har bäst förutsättningar att vara verkningsfullt och kostnadseffektivt. Huvudmotivet för dessa nya ekonomiska styrmedel på kemikalieområdet ska vara att minska förekomsten av eller risken för exponering och spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen från olika varugrupper, bl.a. kläder.

Arbetet fortsätter med att begränsa exponeringen för bisfenol A – ett ämne som huvudsakligen används vid tillverkning av olika plaster och som har hormonstörande egenskaper. Den förra regeringen har tillsatt en särskild utredare för att ytterligare kartlägga användningsområden för bisfenol A samt ge förslag till åtgärder för att minska vår totala exponering för ämnet. Ett särskilt fokus läggs vid material i kontakt med livsmedel.

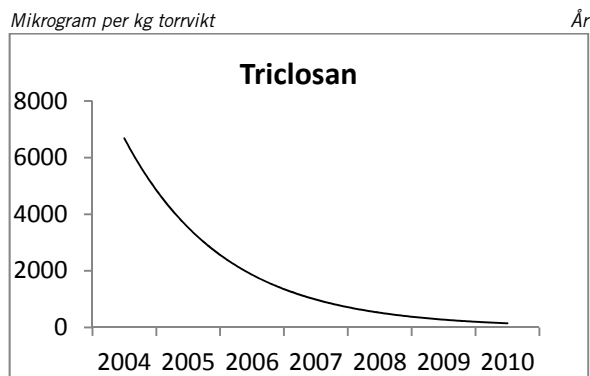
Läkemedelsverket redovisade i maj 2014 sitt uppdrag om behov av och förutsättningar för nationella regler för användningen av propyl- och butylparaben. Ämnesgruppen parabener är konserveringsmedel som under lång tid har använts i kosmetiska produkter. Myndigheten konstaterar i sin rapport att de skärpta regler för användande av parabener i kosmetiska produkter som antagits under 2014 inom EU och som utretts av den vetenskapliga kommittén för konsument säkerhet är tillräckligt omfattande för att säkra upp mot risken för misstänkta hormonstörande egenskaper. Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I oktober 2013 beslutade den förra regeringen om ett etappmål om ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt. Regeringen gav därefter Naturvårdverket i uppdrag att i samråd med Läkemedelsverket, fördjupa analysen av hur utsläpp av läkemedels substanser från produktion bör begränsas. Den förra regeringen har även gett Läkemedelsverket i uppdrag att, tillsammans med Tandvårds- och Läkemedelsförmånsverket, ta fram en fördjupad analys av olika handlingsalternativ för att nå

etappmålet om miljöhänsyn i läkemedelslagstiftningen inom EU och internationellt.

Sedan 2004 mäts inom ramen för miljöövervakningsprogrammet regelbundet ett stort antal miljöföroreningar vid ett mindre antal reningsverk (se diagram 1–4). Mätningarna visar som förväntat att halterna i avloppsslam vid reningsverken minskar för ämnen vars användning avvecklas och ökar för ämnen där användningen i samhället ökar. Triclosan är ett antibakteriellt ämne som används i t.ex. hygienprodukter och tandkräm. PBDE 154 och PBDE 209 är exempel på s.k. flamskyddsmedel medan MD2M används i en rad områden, bland som mjukgörare, smörjolja och skumdämpare såväl i kosmetik som i industri.

Diagram 3.6 Triclosan i avloppsslam

Källa för diagram 3.6-3.9 Naturvårdsverket Rapport 6608

Diagram 3.7 PBDE 154 i avloppsslam

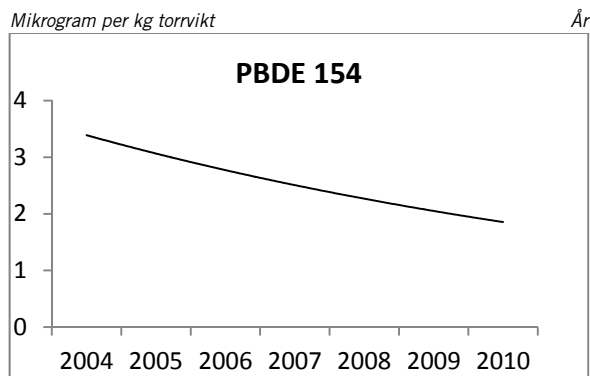

Diagram 3.8 MD2M i avloppsslam

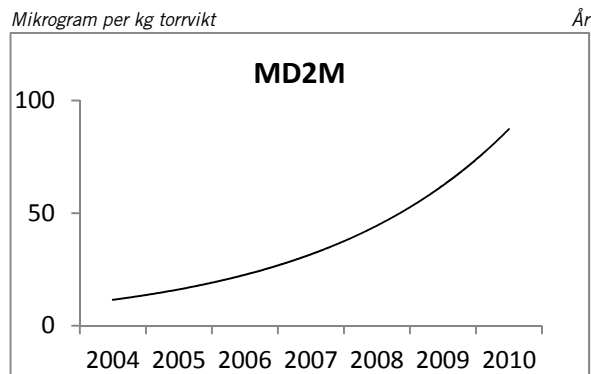
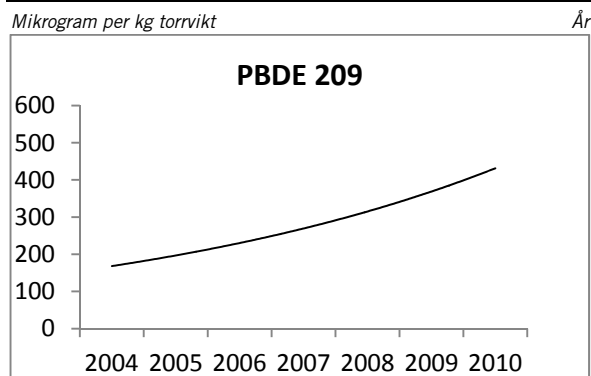

Diagram 3.9 PBDE 209 i avloppsslam

Dricksvatten förorenat med högfluorerade ämnen har hittats i flera kommuner och några kommuner har stängt dricksvattentäkter efter att högfluorerade ämnen läckt till grundvattnet från brandövningsplatser. Kemikalieinspektionen och Livsmedelsverket har tillsammans tagit fram information för Sveriges vattenproducenter så att de kan bedöma när och om vattenanalyser behövs. Kemikalieinspektionen har upprättat ett nätverk av myndigheter och forskarvärlden för att få en helhetsbild av användning och riskerna för människor och miljön och bedöma om det finns behov av att vidta ytterligare åtgärder för högfluorerade ämnen. Sverige har på minister-nivå tagit upp behovet av att på EU-nivå ta fram en handlingsplan för att göra en samlad bedömning av hela gruppen högfluorerade ämnen.

Användningen av särskilt farliga ämnen

Med särskilt farliga ämnen avses ämnen som t.ex. är långlivade (persistenta) eller kan ansamlas i levande vävnad (bioackumulerande), ämnen som är cancerframkallande, kan skada arvsmassan (mutagena) eller stör fortplantningen (reproduktionstoxiska) samt ämnen som är hormonstörande eller kraftigt allergifram-

kallande. Även tungmetaller som kvicksilver och kadmium omfattas.

Minamatakonventionen om kvicksilver slutförhandlades under 2013. Den undertecknades i oktober samma år av Sverige och 93 andra länder och kommer på sikt minska den långväga transporten av kvicksilver till Sverige. Avtalet innehåller begränsningar och förbud av kvicksilver i både produkter och i industriella processer. De flesta reglerna kommer att gälla från 2020. Sverige har varit pådrivande i arbetet med att ta fram konventionen.

Sverige fick 2012 avslag från kommissionen på förslaget om att sänka det svenska gränsvärdet för kadmium i mineralgödsel. Kommissionen väntas komma med ett nytt förslag till harmoniserade gränsvärden under hösten 2014. Naturvårdsverket har i december 2013 lämnat förslag på etappmål som omfattar elva förslag till åtgärder för minskad exponering för kadmium via livsmedel. Naturvårdsverket har även lämnat förslag med etappmål om textilier.

Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper

De senaste decennierna har utsläppen av dioxiner minskat som en följd av nya regelverk. Det har resulterat i minskande dioxinhalter i bottensediment i Östersjön men bara vissa av de strömmingspopulationer som studerats under senare år uppvisar minskade halter.

Utsläppen av dioxiner är fortfarande dåligt kvantifierade. Forskningsprogrammet BalticPOP:s visar att nuvarande europeiska utsläppsuppskattningar underskattar utsläppen av dioxiner. Det är troligt att det största bidraget till dioxinförorening i många delar av Östersjön utgörs av luftnedfall från de östra delarna av Europa.

Förorenade områden

Under 2013 pågick åtgärder i 46 olika objekt med statlig finansiering via Naturvårdsverkets anslag. Dessa objekt är alla i den högsta riskklassen. Åtgärderna är av olika karaktär. Till exempel har en byggnad i Marieberg i Västernorrland rivits för halterna av dioxin var mycket höga. I Valdemarsviken saneras sediment kraftigt förorenade av främst krom och kvicksilver.

Förorenade områden saneras också som en följd av myndigheternas tillsyn enligt Miljöbalken, av de ansvariga verksamheterna och vid exploateringar. Totalt pågick 1 789 registre-

rade efterbehandlingsinsatser i landet under 2013.

Sanering av förorenade sediment i Östersjöns kustområden skulle kunna ha betydande positiv lokal och regional påverkan, och kunna förbättra vattenkvaliteten samt minska dioxinnivåerna i de arter som lever i dessa förorenade områden. SGU har kartlagt de sediment som består av fibrer från pappersindustri och kartläggningen kommer bl.a. att bidra till beslutsunderlag för att kostnadseffektivt kunna rikta och genomföra ytterligare undersökningar och saneringsåtgärder vid de områden som bedöms ha störst miljöpåverkan. SGU:s kartläggning visar att föroreningarna finns lagrade i fiberhaltiga sediment, s.k. fiberbankar, över stora områden. Koncentrationen av föroreningarna är högst i anslutning till gamla trä- och pappersindustrier. För mer information om SGU:s arbete med sanering och efterbehandling, se även utgiftsområde 24, avsnitt 3.5.4.

Naturvårdsverket har i december 2013 lämnat förslag på etappmål för efterbehandling av förorenade områden. Det föreslagna målet anger en takt för sanering av de allra mest förorenade områdena, de som tydligast utgör en risk för människors hälsa och miljön.

Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper

Allt fler ämnen misstänks påverka hormonsystemet och därmed störa fortplantning och utveckling, samt leda till hormonrelaterade sjukdomar. Förutom störningar på fortplantning, har även effekter som diabetes, fetma, hjärtkärlsjukdomar, benskörhet, samt skador på nerv- och immunsystemet, kunnat relateras till kemikaliers påverkan på hormonsystemet. En stor andel av unga män i vissa länder har nedsatt spermie kvalitet och därmed en minskad förmåga att få barn. Det finns en trend mot tidigare utveckling av bröst hos unga flickor i alla länder där det har studerats. Detta är en riskfaktor för bröstcancer

Kommissionen skulle till juni 2013 ha gjort en översyn om hur hormonstörande ämnen ska behandlas i tillståndssystemet i Reach-förordningen. Kommissionen har inte fullgjort sina skyldigheter i enlighet med biocid- och växtskyddsmedelsförordningarna med att ta fram kriterier för hur hormonstörande ämnen ska avgränsas. Den förra regeringen har i juni

2014 väckt talan mot kommissionen på grund av dess underlåtenhet att ta fram kriterier.

Nanomaterial är material med minst en dimension i storleksordningen 1–100 nanometer, dvs. de är uppbyggda av ett begränsat antal atomer. Nanomaterial har ett brett användningsområde som utvecklas hela tiden. I dag råder brist på överblick om hälso- och miljörisker med nanomaterial. Ur ett konkurrenskrafts-, inre marknads- och miljö/hälsoperspektiv är det viktigt med harmoniserade regler och gemensamma krav på riskbedömningar. EU-lagstiftningen behöver utvecklas för att bli fullt tillämpbar på nanomaterial. Nederländerna och Sverige tillsammans med en rad andra medlemsstater har uppmanat kommissionen att föreslå anpassad lagstiftning för att bättre kunna beakta risker med nanomaterial och få bättre kunskap om vad som finns på marknaden. Kommissionen har aviserat sin avsikt att lägga fram förslag om bl.a. ändringar i bilagorna till Reach-förordningen, som reglerar kemikalier inom EU, men dessa förslag har blivit kraftigt försenade. Kommissionen utvärderar för närvarande frågan om behov av åtgärder för att få fram ytterligare information om vad som finns på marknaden. Detta arbete har försenats. Även definitionen av nanomaterial ses för närvarande över av kommissionen.

Utredningen om nationell handlingsplan för säker användning och hantering av nanomaterial (SOU 2013:70) lämnades till den förra regeringen i oktober 2013. Utredningen föreslår ökade insatser för att fylla kunskapsluckor om nanomaterial, utveckling av regelverken för att anpassas till nanomaterial och inrättande av ett Nanoråd och ett Nanomaterialcentrum för att koordinera och utveckla strategier på området. Utredningens förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Information om farliga ämnen i material och produkter

Inom FN:s globala kemikaliestrategi SAICM utarbetas under svensk ledning ett förslag till ett informationssystem för kemikalier i produkter som ska läggas fram för antagande på högnivåmötet 2015.

Den Europeiska kemikaliemyndighetens (Echa) klassificerings- och märkningsregister utvecklas och uppdateras kontinuerligt. Såväl harmoniserade klassificeringar som företagens

egenklassificeringar ska anmälas till Echa av tillverkare och importörer. Till och med oktober 2013 hade Echa fått in 6,1 miljoner anmälningar rörande klassificerings- och märkningsuppgifter för över 115 000 kemiska ämnen.

I EU:s Reach-förordning finns regler om att lämna information om särskilt farliga ämnen i varor om det särskilt farliga ämnet finns i mer än 0,1 viktprocent av varan. Här har Sverige och ett antal andra länder haft en annan tolkning än kommissionen av tillämpningen av ”0,1 procent av en vara”. En fransk domstol har nu begärt ett förhandsavgörande av EU-domstolen i ett mål som rör tolkning av ordet vara i detta sammanhang. Den förra regeringen ansåg i likhet med den franska regeringen att ordet vara bör tolkas som varje föremål som uppfyller definitionen av vara i Reach-förordningen, oavsett om det har fogats samman med en annan vara eller inte. Ett yttrande i målet har getts in till stöd för den franska regeringen.

Handlingsplan för en giftfri vardag

Den förra regeringens satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag har möjliggjort en utökad insats nationellt, inom EU och internationellt. Arbetet har inriktats på åtgärder för att skydda barns och ungdomars hälsa. Insatserna har fokuserat på att utveckla EU:s kemikalielagstiftning, öka kunskapen om hälsorisker, ökad tillsyn av farliga ämnen i varor och dialoger med företagen för att bistå i deras arbete med att byta ut farliga ämnen;

Kemikalieinspektionen har under åren 2010 till 2013 utökat de resurser som läggs på operativ tillsyn och tillsynsvägledning samt på kemiska analyser för kontroll av hur företagen följer regler om farliga ämnen i varor. Tillsynen är i dag fyra gånger större än den var 2010. Fler inspektioner utförs på plats hos företagen. Andelen varor som inte följer lagstiftningen och som lett till åtalsanmälningar har varit störst för leksaker (drygt 80 av 550 analyserade varor) och enklare hemelektronik (drygt 20 av 200). Överträdelserna har gällt att gränsvärden för olika hälso- och miljöfarliga ämnen, främst bly, mjukgörare i plast (ftalater) och bromerade flamskyddsmedel, har överskridits.

Ökad kunskap om kemiska hälsorisker har resulterat i att Sverige med vetenskapligt underlag som grund kunnat genomföra en rad aktiviteter för att påverka utvecklingen av EU:s lagstiftning. Kemikalieinspektionen har tagit

fram underlagsrapporter för hormonstörande ämnen och nanomaterial. Den ökade satsningen på EU:s kemikalielagstiftning har resulterat i att Sverige numera tillhör den grupp medlemsländer som lämnar flest förslag på åtgärder mot enskilda hälso- och miljöfarliga kemiska ämnen. Kemikalieinspektionen har sedan starten av handlingsplanen 2011 och inom ramen för Reach-förordningen lämnat in fem ämnesutvärderingar, sju förslag på ämnen till kandidatförteckningen, tre förslag på begränsningar samt förslag på harmoniserande klassificering av åtta ämnen. Förslagen om begränsningar gäller kadmium i konstnärsfärger, det hormonstörande ämnet nonylfenoletoxylat i textilier samt bly- och blyföreningar i konsumentprodukter. Förslag om harmoniserande klassificering och ämnen till kandidatförteckningen omfattar bl.a. flera kadmiumföreningar samt ämnen med cancerframkallande eller fortplantningsstörande egenskaper som kan finnas i plast, textilier eller rengöringsmedel. Dialoger med företag inom leksaksbranschen och textilbranschen samt företag som säljer kosmetika och hygienprodukter har fortsatt i syfte att stödja företagets arbete med att byta ut farliga ämnen. Inom ramen för Handlingsplanen för en giftfri vardag har Konkurrensverket nyligen inlett ett arbete med att ta fram upphandlingskriterier för en giftfri förskola. Syftet är att lägga en grund för kemikaliekrav i offentliga upphandlingar som berör förskolans områden.

Satsningen på handlingsplanen fortsätter fram till 2020 och omfattar uppdrag till flera myndigheter. Kemikalieinspektionen har i juni 2014 redovisat sitt uppdrag om hur handlingsplanen kan vidareutvecklas för perioden 2015–2020. Enligt redovisningen finns goda möjligheter att arbeta vidare med liknande prioriteringar som för perioden 2010–2014. Därutöver ser Kemikalieinspektionen möjlighet att komplettera planen med åtgärder inom ytterligare ett antal områden.

EU:s sjunde miljöhandlingsprogram

Enligt EU:s sjunde miljöhandlingsprogram (2014–2020) ska en strategi för giftfri miljö presenteras senast 2018 som ska bidra till innovation och utveckling av hållbara alternativa kemiska produkter eller tekniska lösningar. Strategin ska bygga på övergripande åtgärder som ska vidtas senast 2015 för att garantera

säkerheten vad gäller nanomaterial, minimering av exponering för hormonstörande ämnen samt utveckling av lagstiftning för att hantera kemikalier kombinationseffekter och minimering av exponering av kemikalier i varor inklusive importerade varor, främja giftfria kretslopp och minska exponering för skadliga ämnen inomhus. Sveriges prioriteringar när det gäller kemikalier återspeglas mycket väl i EU:s sjunde Miljöhandlingsprogram. Sverige bör ta fortsatt ledning i detta arbete och se till att kommissionen till 2018 tar fram en ambitiös EU-strategi för en giftfri miljö i enlighet med EU:s beslut. Strategin för giftfri miljö bör bl.a. innehålla en tidsplan för när regler om hormonstörande ämnen ska föras in i rättsakter där sådana saknas. Den bör också dra upp riktlinjer för hur EU avser att främja fortsatt utveckling av testmetoder.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att betydligt fler insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljökvalitetsmålet.

Förutsättningarna att nå Giftfri miljö bedöms kunna förbättras genom fortsatt skärpt lagstiftning inom EU och internationellt. Bedömningen görs främst mot bakgrund av att allt fler farliga ämnen omfattas av gemensam lagstiftning inom EU och internationella överenskommelser. Beslut inom internationella konventioner, EU:s kemikalielagstiftning exempelvis Reach-förordningen och CLP-förordningen om klassificering och märkning med flera styrmedel bidrar till att särskilt farliga ämnen kan förväntas minska.

Genom att nya etappmål för Sveriges arbete med farliga ämnen har beslutats och i propositionen På väg mot en giftfri vardag (prop. 2013/14:39) redovisat en samlad strategi för att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö, ges en tydlig vägledning för hur arbetet fortsatt ska bedrivas. Beslut har tagits att förlänga satsningen på Giftfri vardag t.o.m. 2020, vilket ger Kemikalieinspektionen och andra myndigheter extra resurser att arbeta för en giftfri miljö.

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Kunskap om effekter av den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen är mycket

begränsad. Den snabbt ökande produktionen, konsumtionen och handeln med varor leder till att kemiska ämnen frigörs i användnings-, återvinnings- eller avfallsledet i en omfattning som är mycket svår att överblicka, s.k. diffus spridning. Den diffusa spridningen av kemiska ämnen ställer stora krav på att effektiva styrmedel och åtgärder införs på EU och på internationell nivå i första hand. Regler behöver i större utsträckning utformas så att de även tar hänsyn till barnens större känslighet.

Det är viktigt de kommande åren att fortsatt prioritera tillsynen av farliga ämnen i varor. Resultaten från tillsynen visar vidare att det finns ett behov att fortsatt fokusera på analyser och tillsynsinsatser för leksaker och hemelektronik. Ambitionen är att antalet förbjudna ämnen i varor minskar och att detta bibehålls på lång sikt. Satsningen på handlingsplanen har gjort det möjligt att kraftigt öka tillsynen.

Europeiska kommissionen lever för närvarande inte upp till sina skyldigheter och löften vad gäller hormonstörande ämnen. Gemenskapens strategi på området är från 1999 och är i stort behov av uppdatering och utveckling eftersom den inte är i takt med dagens kunskap. Strategin bör innehålla en inventering av och en tidtabell för en översyn av de rättsakter som i dag saknar regler som begränsar användningen av hormonstörande ämnen, t.ex. leksaksdirektivet (2009/48/EG).

Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper

Kunskapen om bildning, källor, utsläpp och spridning ökar för de i dag kända oavsiktligt bildade farliga ämnena men är fortfarande långt ifrån tillräcklig. Det s.k. industriutsläpps-direktivet (2010/75/EU) förväntas att på sikt bidra till minskad spridning av oavsiktligt bildade ämnen från industrin i Europa. När det gäller dioxiner indikerar dock resultat från forskningsprojektet BalticPOP:s att icke-industriell förbränning är en viktigare källa än industriella utsläpp. Viktiga åtgärder är att öka kunskapen om de oavsiktligt bildade ämnena, minimera eller eliminera bildningen, effektivisera renings-teknikerna och sluthantera avfallet så att dessa ämnen inte heller på lång sikt sprids till miljön. Viktiga styrmedel är regler och konventioner i kombination med frivilliga åtgärder.

Det finns ca 1 200 förorenade områden i Sverige vilka bedöms utgöra mycket stor risk för miljön och människors hälsa. Ytterligare ca

13 000 områden bedöms utgöra stor risk och skulle också behöva också åtgärdas. Totalt pågick 1 789 efterbehandlingsinsatser i landet under 2013.

Regeringen intensifierar fr.o.m. 2015 satsningen på efterbehandling av förorenade områden.

Kunskap och information om kemikalier

Allt fler ämnen registreras i Reach-förordningen och allt fler ämnen granskas inom programmen för utvärdering av verksamma ämnen i biocidprodukter eller växtskyddsmedel. Det innebär att tillgången till kunskap om ämnens egenskaper har ökat. Kunskapen om hälso- och miljöfarliga egenskaper är dock för det stora flertalet ämnen fortfarande bristfällig. Detta gäller särskilt kunskap om hälso- och miljöegenskaper för lågvolymännen, dvs. ämnen som produceras i högst tio ton per år, och för nanomaterial, hormonstörande ämnen samt om kombinationseffekter av exponering från flera ämnen.

Till stor del förväntas förutsättningar i form av regler finnas år 2020 för att kunskaper som möjliggör riskbedömning och säker hantering av ämnen inom alla användningsområden ska bli tillgängliga. För några problematiska områden, exempelvis lågvolymännen i Reach-förordningen samt miljöegenskaper hos läkemedel som varit i bruk lång tid kan det ta längre tid att skapa tillräckliga förutsättningar.

Utökade krav på information om farliga ämnen i varor kommer sannolikt att kunna vara införda för vissa grupper av konsumentprodukter till 2020, men skärpta generella krav för alla varor förväntas inte finnas förrän 5–10 år senare.

Arbetet i FN:s globala kemikaliestrategi, SAICM, fortsätter med bl.a. att ta fram ett förslag till frivilligt internationellt program för information om ämnen i varor som ska innehålla principer för informationsöverföring i leverantörskedjor och till aktörer under en varas livscykel. Initiativet är mycket betydelsefullt för förutsättningarna att nå preciseringen om information om farliga ämnen i material och produkter och Sverige är aktiv i det arbetet.

Gifrfria och resurseffektiva kretslopp

Fosfor är ett nödvändigt grundämne men dess tillgång är begränsad och en mer hållbar återföring än dagens är nödvändig. I augusti 2013 redovisade Naturvårdsverket regerings-

uppdraget om hållbar återföring av fosfor, innehållande förslag på etappmål och gränsvärden. För att växtnärsämnen i avfall och avlopp på sikt ska kunna användas förenligt med miljökvalitetsmålet Giftfri miljö krävs ett långsiktigt arbete med att successivt skärpa kemikalierregler, att skärpa kraven på åtgärder uppströms för att minska spridningen av farliga ämnen samt att utveckla och tillämpa ny teknik för avloppsrening och hantering av fosfor.

För att uppnå etappmålet om giftfria och resurssnåla kretslopp krävs enligt regeringens bedömning en samlad åtgärdsstrategi inom EU men också att en hållbar materialhantering och utfasning av farliga ämnen står högt på dagordningen även utanför EU.

Vid den pågående översynen av EUs avfallsregelverk är regeringens prioriteringar att

- mål och åtgärder för förebyggande av avfall fastställs på EU-nivå
- främja resurseffektiva och giftfria kretslopp
- beakta riskerna med farliga ämnen i översynen av återvinningsmål
- åtgärda problemen med luckor mellan produkt- och avfallslagstiftning
- begränsa deponeringen av biologiskt nedbrytbart och återvinningsbart avfall och fastställa ett återvinningsmål för matavfall.

3.5.5 Skyddande ozonskikt

Miljökvalitetsmålet är att ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- uttunningen av ozonskiktet
- halterna av ozonnedbrytande ämnen.

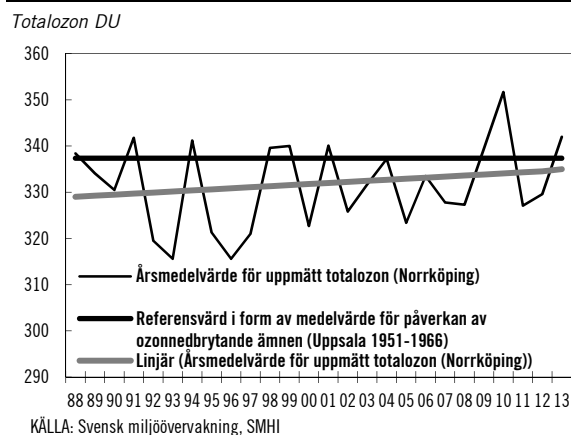
Resultat

Utvecklingen i miljön är positiv. Uttunningen av ozonskiktet har avstannat och mycket tyder på

att en återväxt har påbörjats. Det finns dock osäkerheter i bedömningen dels på grund av osäkerheter i det vetenskapliga underlaget och dels på grund av ozonskiktets naturliga variationer. Det finns ett fortsatt hot mot ozonskiktet på grund av klimatets framtida inverkan, fortsatt användning av ozonnedbrytande ämnen och utsläpp från uttjänta produkter.

Nationella data visar inte på några större förändringar avseende ozonskiktets tjocklek under 2013. Nationella data för UV-strålningen visar på en fortsatt neutral trend och UV-strålningen ligger ca fem procent över referensvärdet dvs. ett globalt opåverkat tillstånd. Sammantaget är utvecklingen försiktigt positiv avseende minskad påverkan från ozonnedbrytande ämnen.

Diagram 3.10 Ozonskiktet före och efter påverkan av ozonnedbrytande ämnen 1988–2013

Figuren visar en jämförelse av ozonskiktets tjocklek över Sverige före respektive efter påverkan av ozonnedbrytande ämnen mätt i Dobson units (DU). Ozonskiktet varierar mycket i tjocklek men är i genomsnitt tunnare i dag än vad det var före introduktionen av ozonnedbrytande ämnen. Trots att den negativa påverkan i dag minskar syns ännu ingen statistiskt säkerställd trend i ozonskiktets återhämtning. När det gäller halter av ozonnedbrytande ämnen i atmosfären visar enligt Naturvårdsverket preliminära nationella data en minskning av alla ozonnedbrytande ämnen utom HCFC (klorfluorkolväten) och N₂O (lustgas). Nationellt ökar halterna av dessa ämnen men utsläppen minskar. Att halterna ökar nationellt beror på att de globala utsläppen ökar. När det gäller de globala utsläppen av HCFC förväntas dock dessa minska på sikt i enlighet med

utfasningsåtaganden under Montrealprotokollet om ozonnedbrytande ämnen.

Enligt en rapport från FN:s miljöprogram (UNEP) kan utsläppen av lustgas dock fördubblas till år 2050. Den största andelen av de mänskligt orsakade utsläppen kommer från jordbrukssektorn (två tredjedelar) men även industrin, förbränning av fossila bränslen, skogsbränder, förbränning av skörderester och reningsverk har en betydande inverkan. Nya rön har publicerats i en vetenskaplig artikel som pekar på fyra ozonnedbrytande ämnen som nyligen identifierats från luftprover. Vid en jämförelse med utsläppen av CFC (klorfluorkarboner), när det var som störst under 1980-talet rör det sig emellertid om relativt små mängder och Naturvårdsverket bedömer i dagsläget att det inte hotar återhämtningen av ozonskiktet. Forskarna befarar dock att det kan finnas ytterligare okända ämnen.

Nationellt är utsläppen av ozonnedbrytande ämnen relativt låga och består till största del av CFC från uttjänta produkter samt av utsläpp av lustgas. Enligt Naturvårdsverket är det troligt att 90 procent eller ännu mer av CFC i byggisolering inte omhändertas. Under hösten 2013 har Naturvårdsverket tillsammans med Boverket genomfört en tillsynsvägledningskampanj där bl.a. problematiken med ozonnedbrytande ämnen belysts. Ytterligare informationsinsatser riktade till berörda aktörer planeras under 2014.

De nationella utsläppen av lustgas utgör i dagsläget ett än större problem än CFC i kvarvarande produkter (kylmöbler och isoleringsmaterial). Det pågår en hel del forskning kring lustgasutsläppen. Det gäller framför allt utsläppen från jordbruket och mycket handlar om att begränsa kväveanvändningen samt minska läckaget av det kväve som ändå måste användas. Det handlar här mest om effektivare brukningsmetoder (något som även drivs på via miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning).

Analys och slutsatser

Det är möjligt att nå miljö kvalitetsmålet med i dag beslutade och planerade styrmedel. I bedömningen finns dock osäkerheter. Det finns flera faktorer som bidrar till detta. Det handlar bl.a. om den pågående klimatförändringen, som värmer upp troposfären men samtidigt kylvärmer ner

stratosfären och effekterna av detta är komplexa och svåra att prognostisera. En fortsatt nedkylning av stratosfären bedöms exempelvis kunna öka risken för återkommande perioder av kraftig ozonuttunnning av ozonskiktet över Arktis. Exempel på andra faktorer som i olika grad undergräver återväxten av ozonskiktet är ökande utsläpp av N₂O, att den globala produktionen och konsumtionen fortsätter att generera utsläpp och att ozonnedbrytande ämnen läcker från uttjänta produkter.

Med tanke på ozonskiktets globala natur är det avgörande att det internationella arbetet är framgångsrikt. Utgångspunkten för att ozonskiktet ska kunna bli helt återställt till 2050 är att åtaganden om utfasning av ozonnedbrytande ämnen inom ramen för Montrealprotokollet uppfylls. I samband med utfasningen och i takt med att tillgången på ozonnedbrytande ämnen minskar ökar vikten av att bekämpa den illegala handeln.

Ett fortsatt arbete inom ramen för Montrealprotokollet och EU:s förordning (1005/2009) om ämnen som bryter ned ozonskiktet är nödvändigt samtidigt som det nationella arbetet med att minska utsläppen måste fortgå. I takt med att de ozonnedbrytande ämnena fasas ut är det också viktigt att beakta att alternativa ämnen och teknik är hållbara ur ett klimat- och miljöperspektiv.

3.5.6 Säker strålmiljö

Miljö kvalitetsmålet är att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- individens exponering för skadlig strålning
- utsläppen av radioaktiva ämnen
- hudcancer orsakade av ultravioletstrålning
- exponeringen för elektromagnetiska fält.

Resultat

Stora delar av miljö kvalitetsmålet utvecklas positivt. Antalet fall av hudcancer har dock ökat under lång tid. Att minska exponeringen för UV-strålning kräver en förändring av människors livsstil och attityder kring utseende och solning. Även om exponeringen för UV-strålning skulle minska kommer antalet cancerfall att öka en period, eftersom det kan ta decennier för hudcancer att utvecklas.

Strålskydd

Användning av strålning inom hälso- och sjukvården är etablerad och till stor nytta för patienter som genomgår diagnostik och behandling. I Sverige genomförs årligen ca 5,5 miljoner undersökningar och ca 30 000 patienter får behandling med strålning. Med tanke på det stora antalet undersökningar och behandlingar som genomförs är det viktigt att verksamheten bedrivs på ett strålsäkert sätt för att minimera risken för allvarliga biverkningar och strålskador.

Tillsynen av sjukvården som Strålsäkerhetsmyndigheten utförde under 2013 har ökat fyra gånger jämfört med år 2009 räknat i nedlagd arbetstid, vilket är ett resultat av att det sedan 2009 pågår ett arbete med att stärka tillsynen inom hälso- och sjukvården.

Radioaktiva ämnen

Utsläppen av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar är fortsatt låga och visar generellt nedåtgående trender.

Radioaktiva ämnen utgör generellt inget stort miljöproblem i Sverige. Utsläppen från verksamheter med strålning är låga och stråldosen till allmänheten förknippade med dessa är i enlighet med miljö kvalitetsmålet. Det finns dock ännu ingen beslutad lösning för hur allt radioaktivt avfall ska tas om hand i Sverige.

Strålsäkerhetsmyndigheten har under året påbörjat arbetet med utvidgning av mätsystemet med fasta mätstationer runt landets kärnkraftverk. Syftet är att förbättra möjligheterna att upptäcka, verifiera, följa och kartlägga ett utsläpp från svenska kärnkraftverk. Arbetet beräknas vara färdigt under 2014. Totalt ska 20 fasta mätstationer placeras ut i en fem kilometer vid cirkel kring respektive kärnkraftverk.

Sverige bedriver ett miljösamarbete med Ryssland inom strålsäkerhetsområdet. Arbetet bidrar till att stärka säkerheten vid hantering av radioaktivt avfall och kärntekniska anläggningar

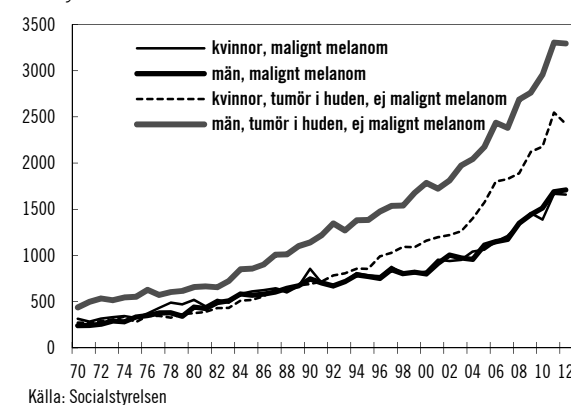
och förbättrar även strålskyddet. Kontrollen av nukleär icke-spridning stärks genom samarbetet. Enligt en utvärdering av Strålsäkerhetsmyndighetens verksamhet i Östeuropa och Ryssland från 2013 ("Utvärdering av Strålsäkerhetsmyndighetens verksamhet i Ryssland, Ukraina, Georgien och Moldavien", UF2013/18736/UD/EC) bedriver Sverige genom myndigheten ett erkänt och internationellt uppskattat samarbete för en säker strålmiljö i forna Sovjetunionen.

UV-strålning

Hudcancerincidensen fortsätter att öka i den svenska befolkningen och om man ser på incidensen under de senaste tio åren har ökningen accelererat. Orsaken till detta bedöms vara ökad exponering för UV-strålning från solen och solarier. Antal hudcancerfall i Sverige mellan åren 1970 och 2012 visas i figuren nedan uppdelat på kön och typ av tumör. Under året har myndigheten skickat ut 3 790 exemplar av boken *En bok om solen till skolor med elever i årskurs 2* som har fritidshemsverksamhet. Syftet var att förmedla kunskap till barn om hur man vistas ute på ett klokt sätt, utan att bränna sig. Utskick av boken har hittills skett till olika målgrupper, såsom 6-års verksamhet och årskurs 1-3-skolor, vid olika tillfällen.

Diagram 3.11 Hudcancerfall i Sverige 1970–2012

Antal nya fall

Strålsäkerhetsmyndigheten lanserade 2013 en film på Youtube 450 nyanser av rött. Fram till årsskiftet 2013/2014 hade filmen setts drygt 20 000 gånger.

Myndigheten tog under 2012 fram en app: *Min soldid* för mobiltelefoner. Hittills har appen laddats ner drygt 80 000 gånger.

Elektromagnetiska fält

Strålsäkerhetsmyndighetens vetenskapliga råd för elektromagnetiska fält har under året 2013 publicerat en rapport som fokuserar på de två senaste årens forskningsresultat.

Under 2013 har myndigheten utfört ytterligare mätningar av radiovågor i allmän utomhusmiljö med det mobila mätsystem som utvecklades under 2012. Resultaten av 2013 års mätningar ligger i linje med 2012 års resultat, vilket innebär att det är stora variationer i effekttätheten men att resultaten genomgående har underskridit gällande referensvärden med god marginal. De mätningar som hittills gjorts indikerar att det finns ett tydligt samband mellan befolkningstäthet och radiovågsstyrkan i utomhusmiljön. I Stockholm ligger effekttätheten typiskt runt 0,1 procent av referensvärdesnivån och på mindre orter ytterligare lägre.

Strålsäkerhetsmyndigheten rekommenderar att försiktighetsprincipen tillämpas i de fall då det finns vetenskapligt grundade misstankar om hälsorisker vid exponering för elektromagnetiska fält. Myndigheten rekommenderar att försiktighetsprincipen tillämpas för allmänhetens exponering för magnetfält från kraftledningar samt vid användning av mobiltelefon. Strålsäkerhetsmyndighetens bedömning grundar sig på att forskning inom dessa områden gett upphov till misstankar om negativa hälsoeffekter. Försiktighetsprincipen tillämpas exempelvis vid nybyggnation intill kraftledningar och genom användning av handsfree vid bruk av mobiltelefon.

Analys och slutsatser

Miljö kvalitetsmålet är nära att nås med i dag beslutade och planerade styrmedel. Trenden för preciseringen om UV-strålning – antalet årliga fall av hudcancer orsakade av ultraviolet strålning är lägre än år 2000 – är negativ, och i nuläget bedöms denna precisering vara svår att uppnå till 2020. UV-strålningen som människor exponeras för beror i första hand på beteende, vilket är svårt att förändra då det innefattar en förändring av värderingar, attityder kring livsstil, utseende och solning. Ytterligare en problematik är att antalet fall av hudcancer kommer att fortsätta att öka en tid även efter exponeringen har minskat eftersom det kan ta upp till flera decennier innan hudcancer utvecklas. Det

innebär att minskningen i antalet hudcancerfall inte sker direkt efter det att exponeringen för UV-strålning minskat. Fortsatt analys av riskgrupper och deras beteende ökar möjligheten att skapa bättre kommunikationsinsatser och ändring av beteende. Kontinuerligt arbete med information och kommunikation är en förutsättning i det fortsatta arbetet med att bryta den negativa trenden

En viktig förutsättning för att uppnå preciseringen om strålskydd är att tillståndshavarna kontinuerligt arbetar med optimering av strålskyddet vid de kärntekniska anläggningarna. Detta innebär att bästa tillgängliga teknik, BAT, ska tillämpas samt att strålskyddsarbetet inom sjukvård och industri fortsätter att utvecklas.

3.5.7 Ingen övergödning

Miljö kvalitetsmålet är att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- påverkan av tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar på havet
- påverkan på landmiljön av övergödande ämnen
- tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten
- tillståndet i havet.

Resultat

Bedömningen är att miljötillståndet i många fall fortfarande är kraftigt påverkat av övergödande ämnen även om utvecklingen i miljön är positiv. Belastningen minskar och i vissa områden minskar övergödningssymptomen, men ännu påverkas stora delar av Sverige av övergödning. Sämst förhållanden råder i Egentliga Östersjön.

En lång historia av mycket höga utsläpp av kväve och fosfor gör att Egentliga Östersjön har ett stort överskott på näringsämnen. Åtgärder för att minska utsläpp av övergödande ämnen har gett resultat men återhämtningstiden är lång. Om målet ska nås behöver utsläppen minska ytterligare från samtliga länder kring Östersjön och från internationell sjöfart.

Påverkan av tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar på havet

Vid Helcoms (Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns marina miljö) ministermöte 2013 reviderades Helcoms preliminära utsläppsbeting för Östersjön vilka beslutades år 2007 inom ramen för Baltic Sea Action Plan (BSAP). Betingen, eller utsläppsmålen, utgör den vetenskapliga bedömningen av reduktionsbehovet av kväve respektive fosfor för att Helcoms miljömål för övergödning ska kunna nås. Betingen avser minskad tillförsel av kväve och fosfor via såväl luft som vatten och ska jämföras med medelvärdet för referensperioden 1997–2003. Det totala reviderade reduktionskravet för hela Östersjön är i det närmaste oförändrat. För Sveriges del innebär de nya betingen att det återstår ett behov av att sänka utsläppen av fosfor och kväve till Egentliga Östersjön. Här har Sveriges kvävebeting sänkts i förhållande till det preliminära betinget och ligger nu på 8 360 ton varav ca 5 360 ton är åtgärdade. Fosforbetinget har däremot ökat från 290 ton till 530 ton varav ca 400 ton kvarstår att åtgärda.

Vad gäller uppföljningen av resultat så har, enligt Helcoms senaste sammanställning av övergödningen i Östersjön (BSAP 141, Helcom 2013), den totala kväve- och fosforbelastningen minskat både på havet i sin helhet och specifikt från Sverige mellan referensperioden 1997–2003 och perioden 2008–2010. För Sverige har tillförseln av kväve minskat med 16 000 ton/år vilket motsvarar 13 procent. Trenden är starkast för Öresund och Kattegatt, men tydlig också vad gäller tillförseln till Egentliga Östersjön. Fosfor har minskat med 324 ton/år eller 9 procent framförallt till Öresund, men även i Bottenhavet och Egentliga Östersjön. För hela Östersjön har tillförseln av kväve minskat med 80 000 ton/år eller 9 procent och för fosfor med 3 800 ton/år eller 10 procent.

Påverkan på landmiljön av övergödande ämnen

Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö- kvalitetsmålen (Naturvårdsverkets rapport

6608), visar att även om det generellt skett en minskning av utsläpp till luft och att utsläppen för andra året i rad ligger under EU:s takdirektiv, har inte nedfallet av kväveoxider via nederbörden över Sverige (land och hav) minskat mellan åren 1990 och 2010. Kvävenedfallet ligger över eller mycket över den kritiska belastningsgränsen som kan ge negativ inverkan på markvegetation i södra och mellersta Sverige, genom bl.a. försurning.

De minskade utsläppen till luft motverkas av att utsläppen av kväveoxid från sjöfart ökar i Europa och att ingen påtaglig minskning från sjöfarten i Östersjön kan förväntas före 2020.

Den nedåtgående trenden för ammoniumkväve (som främst kommer från jordbruk) är under de senaste åren mindre markant.

Tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten

Under 2013 har vattenmyndigheterna genomfört den andra statusklassningen enligt EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG). En preliminär bedömning visar att ca 86 procent av vattendragen, 89 procent av sjöarna och 37 procent av kustvattenförekomsterna uppnår minst god status när enbart övergödningssstatus bedöms (vilket skiljer sig från bedömning av god ekologisk status då fler parametrar tas i beaktande). Situationen är ungefär på samma nivå som vid klassningen 2009. Det innebär att flertalet sjöar och vattendrag i skogs- och fjällandskapet i dag kan anses nå god status med avseende på näringstillstånd. För sjöar i tätbefolkade områden och i odlingslandskapet är situationen inte lika god, särskilt i södra Sverige. Vad gäller kustvatten är det framför allt Västerhavets och egentliga Östersjöns kustvatten som är påverkade.

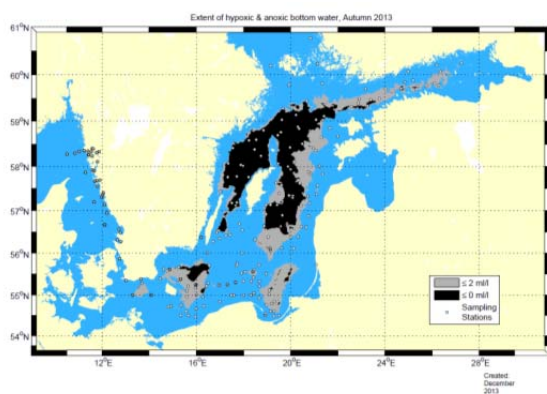
I jordbruks- och befolkningstäta områden i södra Sverige förekommer förhöjda nitrathalter i grundvattnet, se även avsnitt 3.5.9.

Tillståndet i havet

Enligt Havs- och vattenmyndighetens inledande bedömning från 2012 som utgick från kraven enligt EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG) är den generella bilden att hela Kattegatt och kustnära områden i Skagerrak har övergödningssproblem. Indikationer på övergödning finns i Bottenhavet och stora problem återstår i Egentliga Östersjön. Enligt Naturvårdsverkets rapport är utbredningen av syrefria bottnar i Östersjön fortsatt omfattande och resultat från

hösten 2013 visar att omkring 30 procent av bottenarna i egentliga Östersjön är drabbade av akut syrebrist och att omkring 15 procent är helt syrefria. (Diagram 3.12). Orsaken bedöms vara en kombination av lågt tillflöde av syrerikt vatten i kombination med övergödning.

Diagram 3.12 Utbredning av syrefria bottenar (svart) och bottenar påverkade av akut syrebrist (grå) i Östersjön, hösten 2013. Provtagningsstationer som besöktes under karteringen visas också.

Källa: Hav i balans samt levande kust och skärgård, årlig uppföljning 2014.

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålen 2013 är jordbruket följt av kommunala reningsverk och enskilda avlopp de största källorna till den vattenburna belastningen. Även skogsbruk kan påverka övergödningssituationen.

Svenska åtgärder inom jordbruket för att minska växtnäring förlusterna till omgivande vattendrag har visat på goda resultat. Viktiga insatser har varit rådgivning via Greppa näringen, fysiska åtgärder som anläggande av våtmarker och skydds zoner samt odling av fånggrödor som binder kväve och fosfor. Sverige har till Europeiska kommissionen anmält utökningar av de känsliga områdena enligt EU:s nitratdirektiv (91/676/EEG) i maj 2011 och i maj 2014.

Havs- och vattenmyndigheten har under 2013 rapporterat ett regeringsuppdrag med förslag till hur omställningstakten gällande enskilda avlopp kan främjas bl.a. för att minska utsläppen av fosfor.

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram en ny vägledning för att förbättra arbetet med kommuners VA-planering. Under 2013 rapporterade Naturvårdsverket även regeringsuppdrag om hållbar återföring av fosfor.

I december 2013 presenterades förslag till åtgärder för renare luft av kommissionen. Det s.k. luftvårdspaketet innehåller en ny luftvårdsstrategi, ett förslag till reviderat takdirektiv, ett nytt direktiv för små och medelstora förbränningsanläggningar och ett ratifikationsförslag till Göteborgsprotokollet.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet.

Bedömningen av miljö kvalitetsmålet på nationell nivå stämmer väl överens med den bedömning som gjorts på regional nivå.

Påverkan av tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar på havet

Trenden för utsläpp av kväve och fosfor till havet är nedåtgående. Den är tydligare för Öresund och Kattegatt, men syns även vad gäller tillförseln till Egentliga Östersjön. Även utsläppen av näringsämnen till luft visar på nedåtgående trender. För att närma oss målet behöver dock utsläppen minska ytterligare, dels från landbaserade källor kring Östersjön, dels från internationell sjöfart.

Övergödningssituationen förändras mycket långsamt vilket medför att uppnådda utsläppsmål inte omedelbart innebär ett bra miljö tillstånd i havet. Detta beror delvis på en tröghet i naturliga system, och delvis på grund av att utsläppen av kväve och fosfor fortfarande ligger över den som är ekologisk hållbar. Det finns även tecken på att problem i fisksamhällen, med obalans mellan rovfisk som torsk, abborre och gädda, och deras byte skarpsill och spigg, ökar känsligheten för övergödning i kust och hav.

Omkring en femtedel av kvävetillförseln till Östersjön kommer via luften varav 43 procent kommer från länder utanför Östersjöregionen. Detta ställer krav på internationellt samarbete, t.ex. genom EU, för att minska belastningen. Beräkningar från EMEP (European Monitoring and Evaluation Programme) indikerar dock att mängden kväve som når Östersjön från luften minskar vilket kan vara ett tecken på att FN:s konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar har fått effekt. Kommissionens förslag till strategi och reviderat takdirektiv för

luftföroreningar kan när den träder i kraft bidra till att utsläppen av luftföroreningar som bidrar till övergödningen minskar ytterligare.

Enligt Helcom kommer ungefär 10 procent av depositionen av kväveoxider till Östersjön från sjöfart. Helcoms medlemsstater har därför tagit fram en gemensam ansökan till Internationella Sjöfartsorganisationen (IMO) för att göra Östersjön till ett kvävekontrollområde (NECA). Genom en deklaration från ministermötet i oktober framgår det nu att det är osäkert när eller om ansökan kommer att skickas in. För att få lägre farledsavgifter installeras reningsutrustning som minskar luftutsläppen ombord på fartyg. Resultat från Sjöfartsverket visar att utsläppen av kväveoxider minskar betydligt från fartyg som installerat reningsutrustning.

Arbetet med åtgärdsprogrammen enligt både ramdirektivet för vatten (2000/60/EG) och havsmiljödirektivet (2008/56/EG) ska vara klart 2015. Det kommer att få stor betydelse för det vidare åtgärdsarbetet för att nå miljökvalitetsmålet. Flera av åtgärds punkterna har direkt koppling till reducerade utsläpp av kväve och fosfor.

De övergödningssproblem vi ser i havet hänger ihop med det som sker på land. Övergödning av sjöar och vattendrag, framförallt i södra och mellersta Sverige, bidrar till problemen i Östersjön och bl.a. därför finns det ett behov av en sammanhållen havs- och vattenförvaltning med samordning av åtgärder.

Jordbrukssektorn är den största källan till utsläpp orsakade av mänskliga aktiviteter av fosfor och kväve till vatten. Det finns en betydande potential till utsläppsminskning i jordbruket runt Östersjön. Många åtgärder inom jordbruket vidtas på regional nivå. I Sverige finansieras flera åtgärder inom jordbruket som skyddszoner, fånggrödor och våtmarker genom Landsbygdsprogrammet. Dessa åtgärder är av stor betydelse för att miljökvalitetsmålet ska nås.

Många länsstyrelser har lyft fram LOVA-bidragen (lokala vattenvårdsprojekt) som en viktig resurs för att genomföra åtgärder. Från och med 2014 har LOVA-bidraget permanentats med 75 miljoner kronor årligen för att stödja det lokala och regionala arbetet för bättre vattenkvalitet, och då speciellt åtgärder mot övergödning.

Ökad efterfrågan på bl.a. biobränsle kan bidra till ett ökat biomasseuttag i framtiden, vilket kan medföra behov av olika skogliga åtgärder, bl.a.

gödsling. Skogsstyrelsen har under 2014 sett över föreskrifter och allmänna råd om kvävegödsling på skogsmark och begränsningarna för gödsling inom vissa områden förblir oförändrade.

Med fortsatt stor eller ökande utbredning av syrefria bottnar ökar läckaget av fosfor från bottensedimentet vilket i sin tur gynnar tillväxten av cyanobakterier. Effekterna av genomförda åtgärder för att minska närings-tillförseln fördröjs därför ytterligare. Detta, i kombination med Östersjöns långa omsättningstid gör att återhämtningstiden är lång. Forskning pågår för att utveckla metoder som kan bidra till att minska syrebristen och främja återhämtning av ekosystemen. Effekterna av döda bottnar bedöms av Internationella havsforskningsrådet (ICES) ha negativa effekter för bl.a. fiskbestånden så som torsk i Östersjön.

Kunskapen ökar om hur de akvatiska ekosystemen fungerar och vilka effekter olika åtgärder har på tillståndet i miljön. Detta medför förbättrade möjligheter att rikta åtgärderna. För att målen ska kunna nås krävs såväl ett fortsatt systematiskt åtgärdsarbete på hemmaplan, som ett ökat internationellt samarbete så att den totala belastningen av näringsämnen i känsliga vattenmiljöer minskar.

3.5.8 Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmålet är att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- tillståndet i sjöar och vattendrag
- tillståndet i oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag
- tillståndet för ytvattentäkter

- sjöar och vattendrags viktiga ekosystemtjänster
- sjöar och vattendrags livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till sjöar och vattendrag
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter
- genetiskt modifierade organismer
- sjöar och vattendrags bevarade natur- och kulturmiljövärden
- strandmiljöer, sjöar och vattendrags värden för friluftslivet.

Resultat

Tillståndet i sjöar och vattendrag

Det går inte att se någon tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Många sjöar och vattendrag uppfyller inte god ekologisk status eller potential i enlighet med kraven i EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG). Vattenmyndigheternas nya klassning visar preliminärt att ca 39 procent av vattenförekomsterna i vattendrag och ca 56 procent av vattenförekomsterna i sjöar har hög eller god ekologisk status. Övergödning, fysisk påverkan och försurning är några av orsakerna till att målet inte nås. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljningsrapport av miljökvalitetsmålen har dock arbetet med åtgärder för att minska övergödningen gett resultat. Samtidigt ökar andelen vattenförekomster som inte uppnår god status bl.a. på grund av ändrade bedömningsgrunder.

Sjöar och vattendrags livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur

Enligt Naturvårdsverket saknar fortfarande 95 procent av Sveriges 12 200 dammar fiskväg. Med hjälp av medel från havs- och vattenmiljöanslaget invigdes 2013 Sveriges längsta omlöp i Säveån, vilket gynnar bl.a. ål, lax och havsöring. Anslaget bidrog även till arbete med att åtgärda vandringshinder inom Natura 2000-områden i fem stora vattensystem i Norr- och Västerbotten via det EU-finansierade Life-projektet Remibar. Målet är att skapa fria

vandringsvägar i vattensystemen vilket gynnar vattenlevande djur. Utsläppen av försurande ämnen har minskat, även om en biologisk återhämtning ännu inte syns.

Sjöar och vattendrag bidrar till flera ekosystemtjänster, vilket har fått ökad uppmärksamhet under året.

Tillståndet för ytvattentäkter

Enligt Naturvårdsverkets underlagsrapport finns det 183 allmänna ytvattentäkter i Sverige, varav 92 har någon form av vattenskyddsområde. Av dessa har endast 24 stycken skydd i form av ett vattenskyddsområde som fastställts med stöd av miljöbalken.

Enskilda avlopp kan vara en påverkansfaktor med både miljö- och hälsoaspekter. Havs- och vattenmyndigheten har haft ett regeringsuppdrag att föreslå hur omställningstakten gällande enskilda avlopp kan främjas för att minska de negativa effekterna på människors hälsa och miljön. Uppdraget redovisades i september 2013.

Vattenverksamhetsutredningen har haft i uppdrag att föreslå nya vattenrättsliga regler så att alla tillståndspliktiga vattenverksamheter har tillstånd i överensstämmelse med de miljökrav som ställs i miljöbalken och att de lever upp till de krav som följer av Sveriges EU-rättsliga åtaganden i fråga om vattenkvalitet och påverkan på djur- och växtliv. Eftersom vattenkraften spelar en central roll för Sveriges elförsörjning, som enskild produktionskraft men också som regler- och balanskraft, har utredningens uppdrag samtidigt varit att eftersträva en fortsatt hög regler- och produktionskapacitet i den svenska vattenkraftproduktionen. Vattenverksamhetsutredningen lämnade i juni 2014 slutbetänkandet I vått och torrt: förslag till ändrade vattenrättsliga regler (SOU 2014:35), vilket har remitterats.

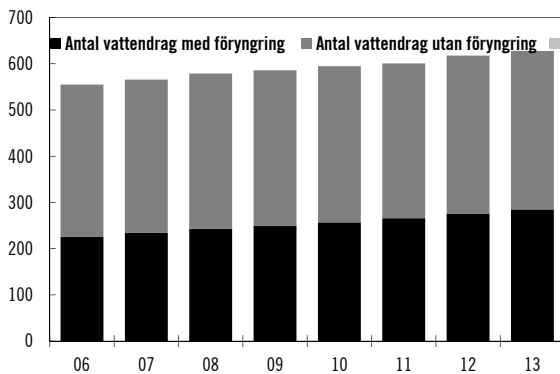
Gynnsam bevarandestatus för naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till sjöar och vattendrag

I Sveriges rapportering till Europeiska kommissionen av status för arter och naturtyper enligt art- och habitatdirektivet (92/43/EEG) konstateras att för naturtypen mindre vattendrag i Sveriges kontinental region, som omfattar Sveriges södra del, är statusen fortfarande otillfredsställande. I den alpina regionen, som omfattar fjällkedjan, har statusen för naturtypen försämrats, och påverkan från vattenkraften är

påtaglig. För vissa arter är statusen fortsatt ogynnsam, såsom flodpärlmussla och lax. Situationen har dock gradvis förbättrats på grund av det åtgärdsarbete som görs, bl.a. restriktioner inom fisket, restaurering av lekplatser för lax och öring och byggnation av fiskvägar.

Diagram 3.13 Antal vattendrag med flodpärlmussla 2006-2013

Antal vatten med flodpärlmussla

Källa: Naturvårdsverket

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Under året fastställde Havs- och vattenmyndigheten åtgärdsprogrammet för örtväxten skaftslamkrypa, en art som indikerar värdefulla sötvattensmiljöer. Arten är starkt hotad och påverkas negativt av försurning och övergödning.

Främmande arter

Främmande arter rapporteras fortsatt i våra vatten. Vandarmusslan, en konkurrent till våra inhemska stormusslor rapporterades i två nya vatten 2013 i Sverige. Enstaka exemplar av marmorkräfta, en art med jungfrulig födsel och invasiva egenskaper, rapporterades 2013 i Märsta-ån. Inga nya fynd gjordes efter kontrollfiske.

Sjöar och vattendrags bevarade natur- och kulturmiljövärden

Under 2013 har kunskapen om kulturmiljöer längs vattendrag och sjöar ökat tack vare ett gemensamt länsstyrelseprojekt. I februari 2014 fattades beslut om ett nytt etappmål, som säger att det formella skyddet av sjöar och vattendrag ska ha ökat med minst 12 000 hektar senast 2020. Flera sjöar och vattendrag i databasen

Värdefulla vatten har fått ett långsiktigt skydd under 2013.

Strandmiljöer, sjöar och vattendrags värden för friluftslivet

Under 2013 presenterade Havs- och vattenmyndigheten och Statens jordbruksverk en gemensam strategi för arbetet med fritidsfiskets och fisketurismens utveckling. Strategin bidrar till arbetet med bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av hav, sjöar och vattendrag. Åtgärder kommer att konkretiseras i en handlingsplan under 2015. Den förra regeringen beslutade den 3 april om propositionen Strandskyddet vid små sjöar och vattendrag (2013/14:214). I propositionen föreslås länsstyrelserna få möjlighet att i det enskilda fallet upphäva strandskyddet vid små sjöar och vattendrag om det aktuella området har liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syfte. Riksdagen beslutade den 18 juni 2014 att anta regeringens förslag (rskr. 2013/14:358).

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljökvalitetsmålet. Det beror både på dagens pågående utsläpp, höga halter av gamla lagrade rester som finns i marken samt att återhämtningen i naturen är långsam. Regeringen anser att arbetet med genomförandet av det s.k. ramdirektivet för vatten (2000/60/EG) är mycket viktigt för att miljökvalitetsmålet ska kunna nås i framtiden. Regeringen anser även att förbättrad miljöövervakning behövs för att ge säkrare statusklassificering av våra vatten och säkerställa kostnadseffektiva åtgärder.

Möjligheten till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) är ett värdefullt styrmedel. Det stärker åtgärdsarbetet, skapar lokalt engagemang och förbättrar vattenkvaliteten lokalt. De nya åtgärdsprogrammen i vattenförvaltningen kommer att bli viktiga framöver.

Havs- och vattenmyndigheten och Vattenmyndigheterna har tagit fram en vägledning för hur vattenkraften och dess miljöpåverkan ska hanteras i arbetet med vattenförvaltningen.

Behovet av kalkning kvarstår, men har minskat till följd av den minskande försurningen

och effektivare kalkning. Enligt Havs- och vattenmyndighetens återrapportering finns det ytterligare förbättringsmöjligheter inom kalkningen. Ökad miljöhänsyn i skogsbruket har gett positiva resultat men ännu kvarstår brister.

Fortfarande återstår mycket arbete med att identifiera och kartlägga olika vattenanknutna ekosystemtjänster och deras värden för samhället. Frågan om att skydda och bevara våra dricksvattenresurser har fått ökad aktualitet under det gångna året, bl.a. genom Dricks-vattenutredningen (L 2013:02) vilken tillsattes den 18 juli 2013 och som kommer att slutredovisa sitt uppdrag den 29 april 2016. Flera processer för att inrätta vattenskyddsområden pågår liksom arbete med regionala vattenförsörjningsplaner. Havs- och vattenmyndighetens rapport gällande enskilda avlopp har remissbehandlats under våren och bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

Det vidtas lokala åtgärder för att restaurera vattendrag, men ytterligare åtgärder behövs. Bristen på fiskvägar hindrar många arter att vandra både till och från samt inom systemet, vilket påverkar förutsättningarna för ett väl fungerande vattenekosystem. Enligt Naturvårdsverkets rapport skulle situationen för den biologiska mångfalden förbättras avsevärt om vattenverksamheter, exempelvis vattenkraftverk och dammar, skulle prövas i överensstämmelse med kraven i miljöbalken.

Trots de insatser som har gjorts för gynnsam bevarandestatus är statusen för flodpärlmusslan ogynnsam och ett tecken på att fler åtgärder behövs. Det ökande antalet främmande arter som hittas i svenska vatten kan påverka den biologiska mångfalden. Det är viktigt att kartlägga främmande arter och förhindra ytterligare spridning för att minimera skadorna.

Kunskapen om vattenanknutna kulturmiljöer har blivit bättre, men en långsiktig plan för fortsatt bevarande saknas ofta.

3.5.9 Grundvatten av god kvalitet

Miljö kvalitetsmålet är att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- grundvattnets kvalitet
- grundvattenförekomsternas kemiska status
- utströmmande grundvattens kvalitet
- grundvattenförekomsternas kvantitativa status
- grundvattennivåer
- bevarande av naturgrusavlagringar.

Resultat

Det går inte att se någon tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Enligt Naturvårdsverkets underlagsrapport beror det både på bristande övervakning av grundvatten och på att förändringar i grundvattnets kvalitet kan vara mycket långsamma. I Sverige finns i jämförelse med många andra länder en god tillgång till grundvatten av god kvantitet och kvalitet. Trots detta finns dock vissa problem som är kopplade till mänsklig påverkan och dessa återfinns framför allt i jordbruksområden, tätbefolkade kuster och urbana miljöer.

Grundvattenförekomsternas kemiska och kvantitativa status

Vattenmyndigheternas nya klassning visar preliminärt att av Sveriges drygt 3 000 grundvattenförekomster bedöms knappt 20 procent riskera att inte nå god status till 2021. De problem som identifierats vad gäller grundvattnets kvalitet i Sverige är relaterade till växtskyddsmedel, kväve (nitrat) och salt. Arbetet med att minska utsläppen av kväve och riskerna vid användning av växtskyddsmedel inom jordbruket har bl.a. skett inom rådgivningsprojektet Greppa näringen. När det gäller regeringens vidare arbete med att hantera växtskyddsmedel respektive kväve så beskrivs detta närmare under miljö kvalitetsmålen Giftfri miljö samt Ingen övergödning.

Under 2013 har Sveriges geologiska undersökning (SGU) givit ut en ny och uppdaterad "Bedömningsgrunder för grundvatten". Bedömningsgrunderna samlar

information och data om hur Sveriges grundvatten ser ut, både kvalitativt och kvantitativt. De kommer att kunna användas i praktiskt inriktade grundvattenfrågor, t.ex. vid bedömning av föroreningar eller av effekter på grundvattennivåer, men även som en grund för att bedöma om miljökvalitetsmålet uppfylls eller vid statusklassificering i arbetet med vattenförvaltning.

Grundvattnets kvalitet

Den nationella miljöövervakningen som utförs av SGU visar att blyhalterna i det ytliga grundvattnet minskar, troligen till följd av minskade utsläpp till luft av bly. I flera kommuner har förorenande ämnen uppmätts i dricksvatten exempelvis perfluoroktansulfonat (PFOS) och perfluoroktansyra (PFOA). Några kommuner har tvingats stänga dricksvattentäkter efter att giftiga ämnen har läckt till grundvatten från brandövningsplatser. Arbetet med att ta fram vattenskyddsområden vid grundvattentäkter fortgår, men takten idag är generellt för låg för att nå måläret 2020. Mer än 60 procent av de allmänna vattentäkterna saknar idag tillstånd/miljödom för sina vattenuttag, vilket är ett hot mot en framtida trygg dricksvattenförsörjning.

Vattenverksamhetsutredningen har haft i uppdrag att föreslå nya vattenrättsliga regler så att tillstånd överensstämmer med de miljökrav som ställs i miljöbalken.

Antalet färdiga regionala vattenförsörjningsplaner ökar vilket är mycket positivt. Framtagna planer medför förbättrad kunskap om grundvatten och bidrar till att lyfta in grundvattenfrågorna i andra planarbeten. Påverkan på grundvattenberoende ekosystem har uppmärksamats mer under 2013 än tidigare, i syfte att förbättra kunskapsunderlaget.

Grundvattennivåerna

Under delar av 2013 var det ovanligt låga grundvattennivåer i större delen av Götaland och Svealand. Konsekvenserna har varit störst för den enskilda dricksvattenförsörjningen, med sinande brunnar. Det är främst i de sydöstra länen som det råder konkurrens om vattenresurserna idag, där grundvattenbildningen är mindre än i övriga landet.

Bevarande av naturgrusavlagringar

Under 2012 levererades strax under 12 miljoner ton naturgrus, vilket innebär att ett tidigare delmål är uppfyllt. Antalet naturgrustäkter med

tillstånd minskar stadigt, tack vare de restriktivare reglerna för naturgrustäkter som infördes i miljöbalken 2009. Regeringen gav SGU, inom ramen för arbetet med Sveriges mineralstrategi, under 2013 två uppdrag som bl.a. syftar till att uppnå naturgrusmålet. Uppdragen slutrapporteras 2015.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljökvalitetsmålet. Den bristande kunskapen om grundvattnets kvalitet och en begränsad övervakning gör det svårt att bedöma vilka områden och insatser som bör prioriteras samt om miljöarbetet ger resultat. Övervakningen av grundvattnets kvalitet bör därför öka. Förutsättningarna för att nå målet har dock delvis förbättrats under året, bl.a. baserat på framsteg inom vattenförvaltningen, det förebyggande arbetet för att skydda grundvatten samt med vattenförsörjningsplaner och vattenskyddsområden. Dessutom har ett flertal utredningar där grundvattenfrågor ingår initierats, bl.a. Dricksvattenutredningen (L 2013:2). De kunskapsluckor och tillståndsproblem som identifierats tidigare kvarstår dock i stor utsträckning.

Grundvattnet tillhandahåller samhällsekonomiskt värdefulla ekosystemtjänster i form av dricksvatten, geoenergi, vatten inom industri-sektorn m.m. Kunskap om var och hur grundvattnet påverkar olika livsmiljöer saknas ofta. Under 2013 har det startats projekt som syftar till att bättre bedöma grundvattnets effekt på ekosystemen.

Enligt underlagsrapporten varierar bedömningen av måluppfyllelse över landet. Fler län i Norrland än i södra och mellersta Sverige bedömer att målet kan nås, vilket speglar påverkanstrycket.

Det är positivt att fler vattenförsörjningsplaner och vattenskyddsområden kommer till, men takten måste öka och vattenförsörjningsplaner måste få ökat genomslag i samhällsplaneringen. Bättre beredskap behövs inför situationer med låga grundvattennivåer, som kan förväntas bli vanligare i och med ett förändrat klimat.

Naturgrusavlagringar är viktiga för exempelvis dricksvattenförsörjning och energilagring. För att ytterligare främja både återvinning av material och minskad användning av naturgrus behövs det fler länsvisa materialförsörjningsplaner och färre tillstånd till naturgrustäkter.

3.5.10 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljö kvalitetsmålet är att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- tillståndet avseende fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i kust- och havsvatten i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341)
- tillståndet avseende god ekologisk och kemisk status i kustvatten i enlighet med förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön
- kusternas och havens ekosystemtjänster
- grunda kustnära miljöers biologiska mångfald och livsmiljöer och spridningsvägar som del i en grön infrastruktur
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation bland naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden

- tillståndet för kulturhistoriska lämningar under vattnet
- havs-, kust och skärgårdslandskapens värden för friluftslivet och påverkan från buller.

Resultat

Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Uppföljningen visar samma bild som den senaste årliga uppföljningen, och den fördjupade utvärderingen 2012, dvs. att målet inte är möjligt att nå till 2020 med i dag beslutade eller planerade åtgärder. Bedömningen av miljö kvalitetsmålet på nationell nivå stämmer väl överens med den bedömning som gjorts av länsstyrelserna regionalt. Samtliga 14 länsstyrelser med kuststräcka gör bedömningen att det inte är möjligt att nå miljö kvalitetsmålet till 2020 med i dag beslutade eller planerade styrmedel. Utvecklingen bedöms av länen främst som neutral, men i Stockholms, Hallands och Östergötlands län bedöms utvecklingen som negativ.

Även om det kvarstår många problem i havsmiljön syns även flera positiva trender i form av åtgärder som genomförs såväl nationellt som inom EU. Kunskapsbristen kring de marina ekosystemen är fortfarande större än för de olika ekosystemen på land, detta gäller inte minst försurningen av havet. Kunskapen ökar dock kontinuerligt genom pågående miljöövervakning och forskning.

Tillståndet avseende fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i kust- och havsvatten i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341)
Preciseringen är direkt kopplad till de krav som finns i havsmiljöförordningen. Genom denna förordning genomförs det s.k. havsmiljödirektivet (2008/56/EG) som definierar två statusklasser: god miljöstatus och ej god miljöstatus. Under 2012 beslutades för första gången vad som kännetecknar god miljöstatus i de svenska marina vatten (Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter [HVMFS 2012:18] om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljö kvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön), men ett fortsatt utvecklingsarbete i samarbete med övriga länder inom miljökonventionerna Helcom och Ospar pågår för att få systemet av

definitioner fullständigt. Den inledande bedömningen 2012 visar att tillståndet i havet inte når god miljöstatus, men att bristerna varierar beroende på vilka ekosystemkomponenter och vilka områden som studeras. De belastningar som Havs- och vattenmyndigheten särskilt pekade på som mest betydande är biologisk störning genom uttag av arter (intensivt fiske), tillförsel av näringsämnen, tillförsel av farliga ämnen, fysisk påverkan genom bottenrålning och marint skräp.

Arbetet fortsätter med genomförande av havsmiljödirektivet. Arbetet med att ta fram övervakningsprogram för att kunna följa om havsområdena uppnått eller är på väg att uppnå god miljöstatus pågår och ska rapporteras till Europeiska kommissionen under hösten 2014. Även arbetet med att ta fram den sista delen av den marina strategin, åtgärdsprogrammen, har inletts. Dessa åtgärdsprogram ska beslutas under 2015.

Helcoms preliminära utsläppsbehandling (kväve och fosfor) för Östersjön har reviderats under 2013, detta utvecklas under miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning.

Under året har flera viktiga beslut gällande marint skräp fattats. Inom Oskar har ett beslut tagits om att ta fram en aktionsplan mot marint skräp i Nordsjön under år 2014. Inom Helcom har man också tagit beslut om att ta fram en aktionsplan mot marint skräp i Östersjön under 2015.

Tillståndet avseende god ekologisk och kemisk status i kustvatten i enlighet med förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön

När det gäller preciseringen kvarstår allvarliga problem bl.a. på grund av miljögifter. Enligt den nationella miljögiftsövervakningen har inga större förändringar skett sedan förra årliga uppföljningen och t.ex. innehåller fisk från Bottenhavet och Bottenviken fortsatt höga halter av dioxiner och PCB. Däremot kan man se en indikation på att halterna av PFOS och HBCDD i sillgrissla minskar.

Kusternas och havens ekosystemtjänster,

En politisk överenskommelse mellan rådet och parlamentet om en reviderad gemensam fiskeripolitik (GFP) inom EU nåddes under 2013. Europaparlamentets och rådets förordning nr 1380/2013 av den 11 december 2013 om den gemensamma fiskepolitiken trädde i kraft den 1

januari 2014. Den gemensamma fiskeripolitiken ska vara förenlig med EU:s miljölagstiftning och målet om att nå god miljöstatus till 2020 enligt havsmiljödirektivet. Den slår fast att ett hållbart nyttjande av de marina biologiska resurserna bör bygga på försiktighetsansatsen och ekosystemansatsen i fiskeriförvaltningen.

Under 2013 slutrapporterade SLU Aqua och Havs- och vattenmyndigheten regeringsuppdraget PLAN FISH. Uppdraget har pågått sedan 2007 och har undersökt hur bestånden av rovfisk som torsk, abborre och gädda i Östersjön kan bevaras samt vilka effekter detta skulle ha på resten av ekosystemet. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Många havslevande fågelarter minskar kraftigt i Östersjön och orsaken är inte klarlagd.

Grunda kustnära miljöers biologiska mångfald och livsmiljöer och spridningsvägar som del i en grön infrastruktur

Under många år har man längs Östersjökusten arbetat med att restaurera kustmynnande våtmarker och vattendrag i syfte att återskapa lekplatser för framför allt gädda. Nu har en utvärdering gjorts för att analysera hur man bäst och mest kostnadseffektivt kan mäta effekten av en restaureringsåtgärd (SLU, Aqua reports 2013:7). Rapporten visar även att våtmarkens konstruktion kan ha stor betydelse för produktionen av yngel och förslag på åtgärder ges.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation bland naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav

Fiskbestånden i Nordostatlanten börjar återhämta sig, enligt Internationella havsforskningsrådet (ICES), som har analyserat beståndsutvecklingen mellan 1960 och 2013. Exploateringen av bestånden har i genomsnitt halverats de senaste tio åren och det kan ha fått effekt på beståndets återhämtning. Bestånden av sill och skarpsill ökar i Östersjön och bestånden av flera kommersiellt intressanta arter ökar i Nordsjön. Läget är fortfarande kritiskt för torsken i Kattegatt. För sillen i Östersjöns västra bestånd har situationen varit sämre, men lekbiomassan och rekrytering har ökat de senaste åren. Torskbeståndet i östra Östersjön har sedan mitten av 2000-talet återhämtat sig väl men enligt ICES utvärdering för 2015 har andelen stor torsk minskat. Man kan idag inte förutsäga beståndets fortsatta utveckling

eftersom beståndet idag bedöms som ett bestånd med bristfälliga data.

Naturligt reproducerande bestånd av öring förekommer i flera hundra vattendrag. Generellt är bestånden i Bottenvikens vattendrag mycket svaga medan bestånden i Bottenhavets vattendrag något starkare. Tillståndet för bestånden i vattendragen på ostkusten varierar kraftigt mellan vattendragen. Tillståndet för bestånden i vattendragen på sydkusten samt i Kattegatt och Skagerrak visar generellt på en god beståndstatus även om situationen försämrats något under 2011–2013.

Antalet sälar ökar både på västkusten och i Östersjön. Under 2013 redovisade Naturvårdsverket ett regeringsuppdrag där verket gjorde bedömningen att licensjakt på säl skulle kunna införas.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Den senaste nationella rödlistan publicerades 2013. I den är 25 marina fiskarter rödlistade, varav 16 bedöms vara hotade. Två fiskarter har bedömts vara regionalt utdöda. När det gäller ryggradslösa marina djur är 212 arter rödlistade, varav 71 bedöms vara hotade. Andelen rödlistade arter är större i den marina miljön än inom andra livsmiljöer.

Under 2013 har Helcom publicerat en rödlista över arterna i Östersjöområdet. Listan omfattar fåglar, marina däggdjur, fiskar, vattenväxter samt ryggradslösa djur i vattenmiljön. Totalt har bedömningen omfattat 2 794 arter. Av dessa har 134 arter rödlistats, varav 61 bedöms vara hotade. En ny klassificering av biotoper i Östersjön färdigställdes under 2013 inom Helcom som omfattar 328 biotoper. Av dessa bedömdes 209 biotoper och 59 av dessa är rödlistade. Av dessa bedömdes 27 procent som hotade.

Inom Oskar finns en lista över minskande och hotade arter och habitat. Denna lista omfattar 42 arter och 16 habitat varav 19 respektive 10 återfinns i svenska vatten. Oskar tar även fram rekommendationer med förslag på åtgärder för att förbättra bevarandestatusen för de listade arterna och habitaterna.

Tumlaren, den vanligast förekommande valarten i svenska hav, är klassificerad som sårbar.

Ett nytt rev av levande ögonkorall har upptäckts i Väderöarnas naturreservat. Revet har varit känt sedan tidigare men då bedömts som helt dött, och detta innebär att det nu finns två

levande rev av ögonkorall i Sverige. Revet finns i ett trålskyddat område, vilket kan ha betydelse för etableringen.

Främmande arter och genotyper

Det saknas miljöövervakning för marina främmande arter i Sverige. Arbeta pågår dock för att utveckla ett övervakningsprogram av främmande arter inom Havsmiljödirektivets kommande övervakningsprogram. För att begränsa spridningen av främmande arter är barlastkonventionen inom sjöfarten ett viktigt styrmedel. Den kommer sannolikt att träda i kraft under 2015.

Havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden

Marina skyddade områden har betydelse för preciseringen. I flera marina skyddade områden saknas grundläggande kunskaper om utbredningen av naturvärdena under ytan. Under 2013 redovisade Havs- och vattenmyndigheten uppdraget om marint områdesskydd. Antalet marina naturreservat är var per 31 juni 2013 42 jämfört med 35 enligt den årliga uppföljningen 2013.

Havs- och vattenmyndigheten har under 2013 tagit fram en vägledning till stöd för länsstyrelserna och kommunerna i arbetet med marina skyddade områden. Under 2013 höll Havs- och vattenmyndigheten, tillsammans med Länsstyrelsen i Västra Götaland och Artdatabanken, en utbildning för länsstyrelserna enligt Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens manual för uppföljning av marina miljöer i skyddade områden.

Antalet nybyggnationer i strandnära lägen ökar enligt miljömålsindikatorn strandnära byggande vid havet.

För att kunna följa upp utvecklingen för kulturmiljövärden krävs en nationell och regional kulturmiljöövervakning, vilket saknas i dagsläget.

Under 2013 har inget kulturresevat av relevans för miljömålet bildats. Fortfarande finns endast totalt 42 kulturresevat i landet, och bara tre av dem inkluderar kustskärgårdsmiljöer.

Tillståndet för kulturhistoriska lämningar under vattnet

Det råder stor brist i kunskapsläget och övervakningen för kulturlämningar under vattnet. Enligt den reviderade kulturmiljölagen som trädde i kraft 1 januari 2014 klassas bara

fartyglämningar som tillkommit innan 1850 som fornlämningar, tidigare gällde den alla vrak äldre än 100 år. Länsstyrelserna har dock möjlighet att fornminnesförklara yngre fartyglämningar om de bedöms ha högt kulturhistoriskt värde.

I syfte att synliggöra och bevara skeppsvrak har Länsstyrelsen i Kalmar under 2013 initierat ett regionalt samarbete och projekt kring länets alla vrak. Under 2013 har Länsstyrelsen i Blekinge, Södertörns högskola och Stockholms universitet utvecklat ett samarbete om metoder för lokalisering av stenålderslandskap under vatten med bl.a. sonarsökningar, dvs. undersökning med hjälp av ljudpuls, av områden av speciellt intresse.

Havs-, kust och skärgårdslandskapens värden för friluftslivet och påverkan från buller

Trycket på havsmiljön påverkar människans möjligheter att nyttja havets ekosystemtjänster friluftsliv, rekreation och turism. Under 2013 har Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med Statens jordbruksverk presenterat en gemensam strategi för att främja utvecklingen av fritidsfiske och fisketurism. Strategin syftar även till att stödja en hållbart nyttjande av hav, sjöar och vattendrag. Vägledningen för badvatten enligt EU:s badvattendirektiv har uppdaterats av Smittskyddsinstitutet i samverkan med Havs- och vattenmyndigheten, och riktar sig främst till kommuner och andra med ansvar för badvatten. Havs- och vattenmyndigheten har utrett störningar och påverkan från motordrivna fordon. Uppdragets redovisades 29 november 2013 och frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Anslag 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för anslag 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö. År 2013 omfattade anslaget 502 565 000 kronor. Några av de största posterna omfattar kalkning av sjöar och vattendrag, arbete enligt vattenförvaltningsförordningen och bidrag till LOVA. Den största enskilda posten inom anslaget är bidragsbeslut till samtliga länsstyrelser som sedan ansvarar för att fördela medel i enlighet med anslagets syfte.

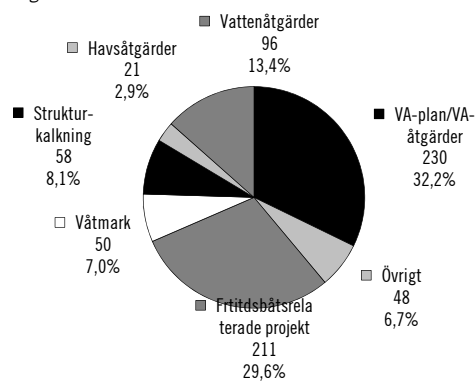
Bidrag till lokala vattenvårdsprojekt, LOVA, har fortsatt varit en viktig del av anslaget. Huvudsyftet med LOVA är att bidra till minskade mängder fosfor och kväve till havsmiljön. Sedan bidraget instiftades 2009 har

satsningar på LOVA gett möjligheter för arbete med konkreta åtgärder på lokal och regional nivå. Hittills har drygt 710 LOVA-projekt beviljats bidrag om totalt ca 315 500 000 kronor.

Bilden visar fördelning per åtgärdsområde av beviljade LOVA-bidrag under perioden 2009–2013.

Diagram 3.14 Fördelning per åtgärdsområde av beviljade LOVA-bidrag 2009–2013

Antal åtgärder

Källa: Havs- och vattenmyndigheten

Bidraget bidrar till att nå miljö kvalitetsmålen Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ingen övergödning, Giftfri miljö samt Ett rikt växt- och djurliv. Då anslaget 2013 var mindre än tidigare avsattes inget särskilt bidrag för genomförande av LOVA-projekt. Åtaganden från tidigare år fick fortsatt finansiering och för dessa tilldelades 19 234 000 kronor till länsstyrelserna 2013. Totalt beviljades bidrag till 13 LOVA-projekt under året, varav 7 avsåg VA-planering och 6 avsåg vattenåtgärder. Enligt Havs- och vattenmyndighetens bedömning har LOVA-projekten genererat värdefulla synergieffekter som skapats i samverkansprojekt mellan olika aktörer i länen. Enligt myndigheten har bidragen varit goda exempel som skapat arbetstillfällen, främjat turismen, ökat konkurrenskraften, samt höjt det allmänna medvetandet om vilka konkreta åtgärder som kan vidtas för att förbättra miljön i hav och vatten.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet. De storskaliga problemen för havsmiljön kvarstår. Att havsmiljön är utsatt för hårt tryck

påverkar även människans möjlighet att nyttja de marina ekosystemtjänsterna dit friluftsliv, rekreation och turism hör. Regeringen anser att arbetet med genomförandet av havsmiljödirektivet är mycket viktigt för att miljö kvalitetsmålet ska kunna nås i framtiden.

De kommande årens arbete att ta fram övervakningsprogram och åtgärdsprogram i enlighet med havsmiljödirektivet kommer att ha stor betydelse för arbetet med att nå miljö kvalitetsmålet. I Havsmiljödirektivet betonas även de regionala havskonventionernas roll. Helsingforskommissionen (Helcom) och konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten (Ospar) är viktiga för att samordna genomförandet.

Havsmiljöinstitutet tar fram tvärvetenskapliga underlag och är en länk mellan den kunskap som genereras vid universiteten och åtgärder som myndigheter behöver göra. Statskontoret har under 2013 utvärderat institutets verksamhet och rektorerna vid Sveriges lantbruksuniversitet, Linnéuniversitetet, Umeå universitet, Stockholms universitet och Göteborgs universitet inkom i augusti 2014 med en skrivelse till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) angående Havsmiljöinstitutets framtida utveckling. Skrivelsen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Ett fortsatt konkret åtgärdsarbete är nödvändigt för att bevara havets och kusternas biologiska mångfald, kulturmiljöer, ekosystemtjänster och långsiktigt hållbara produktionsförmåga.

Åtgärder behöver genomföras på internationell, nationell, regional och lokal nivå. Nyttjande av havets resurser genom näringsverksamhet, rekreation eller annat nyttjande bör ske på ett långsiktigt hållbart sätt som inte hotar havets biologiska mångfald. Skyddet av marina områden behöver stärkas, och kunskapen om marina ekosystem och utbredning av marina naturtyper bör utvecklas. I februari 2014 fattades beslut om ett nytt etappmål om skydd av landområden, sötvattenområden och marina områden. Etappmålet innebär att tio procent av Sveriges marina områden ska vara skyddade 2020. Det nya etappmålet kommer ligga till grund för fortsatt arbete att skydda de marina områdena.

Ekosystembaserad marin fysisk planering är en förutsättning för att nå miljö kvalitetsmålet. I propositionen Hushållning med havsområden

(prop. 2013/14:186), vilken antogs av Riksdagen den 10 juni 2014 (rskr. 2013/14:310), föreslås nödvändig lagreglering för att en havsplanering ska komma till stånd. En ändamålsenlig havsplanering är en viktig del i havsförvaltningen och regeringens arbete med att införa sådan planering är ett viktig led i att säkerställa ett långsiktigt hållbart nyttjande av havsområden.

3.5.11 Myllrande våtmarker

Miljö kvalitetsmålet är att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- mångfalden av våtmarkstyper finns representerade inom sina naturliga utbredningsområden
- våtmarkernas ekosystemtjänster är vidmakthållna
- våtmarker är återskapade
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts
- främmande arter utgör inget hot
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
- våtmarkernas natur- och kulturvärden är bevarade
- våtmarkernas värde för friluftsliv är bibehållet.

Resultat

Utvecklingen i miljön är sammantaget negativ för myllrande våtmarker.

Våtmarker av alla typer finns representerade i hela landet inom sina naturliga utbredningsområden.

En viktig förutsättning för att alla våtmarkstyper ska finnas representerade är att insatser för deras bevarande, restaurering och återskapande genomförs.

När det gäller bevarandesituationen redovisade Naturvårdsverket vid slutet av 2013 att arealen våtmark som skyddats i naturreservat ökat med 6 240 hektar under 2013. Sverige utsåg under året 15 nya Ramsarområden och har nu sammanlagt 66 våtmarker skyddade under konventionen. Genomförandet av myrskyddsplanen går långsamt. Flera län påtalar att våtmarkerna även under 2013 prioriteras ned till förmån för skogsskyddet.

Våtmarkernas viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning (Naturvårdsverkets rapport 6608) påverkas värdefulla våtmarker och deras ekosystemtjänster negativt av bl.a. markavvattning, klimatförändringar, främmande arter och kvävenedfall.

Våtmarkernas hydrologi och ekosystem påverkas negativt genom i första hand markavvattning. Under 2013 fanns exempel på att tillstånd ges för markavvattning i orörda våtmarker i Norrlands kustland där dikespåverkan generellt är stor. Flera län lyfter problem med dikesrensning t.ex. den svåra gränsen mellan rensning och markavvattning samt effekterna av rensningarna. När det gäller hänsyn inom skogsbruket finns exempel på både positiv och negativ utveckling.

Våtmarker är återskapade, och arter knutna till våtmarker har möjlighet att sprida sig till nya lokaler inom sitt naturliga utbredningsområde

Återskapandet och restaureringen av våtmarker i Sverige har under 2013 liksom under tidigare år skett i en takt som inte i tillräcklig omfattning motverkar förluster och fragmentering av våtmarkerna.

Naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation

De positiva effekter som uppstår genom de anläggningar och restaureringar som genomförts under senare år är ännu inte tillräckliga för att motverka de långsiktiga negativa effekter av tidigare omfattande dikningar och andra hydrologiska förändringar som skett av våtmarker i över ett sekel. Resultat från miljöövervakning av öppen myr visar att ca 1,5 procent i den undersökta arealen i Jämtlands och Västernorrlands län har fått säker eller potentiellt förändrad vegetation mellan jämförelsetillfällena (86/90–00/03). De viktigaste påverkansfaktorerna bedöms vara markavvattning och skogsbruk. Torvtäkt får ske endast när tillstånd beviljats efter prövning av länsstyrelsen. Målkonflikter kan uppstå mellan syftet med torvbrytningen och miljövården, såsom biologisk mångfald. Särskilt gäller detta äldre tillstånd.

Under 2013 bedömde Naturvårdsverket bevarandestatus för naturtyper och arter i EU:s art och habitatdirektiv. Resultatet visade att endast tio procent av de bedömda våtmarkstyperna hade en gynnsam bevarandestatus medan situationen för arterna visade att nästan 50 procent hade gynnsam bevarandestatus. Analysen visar att inga förbättringar uppnåtts utan att trender i stället i vissa fall försämrats. Palsmyrarna minskar sitt utbredningsområde.

Hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställt

Vissa hotade arter har återhämtat sig och ett arbete med återställande av livsmiljön rikkärr har skett genom exempelvis förbättring av hävden. Trots att hävden av rikkärr har förbättrats i vissa län och arealen våtmarksslätter ökar i Norrbottens län bedöms hävden vara bristfällig på flera platser.

Främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden

När det gäller främmande arter har insatser bidragit till att mårdhundens utbredning bibehållits på en låg nivå. Däremot har svampsjukdomen Chytridiomykosis drabbat flera groddjur dock utan att sjukdomen fått utbrott. Contortatall, som är en främmande art, kan sprida sig till våtmarker, bl.a. beroende på ökad plantering av och att contortatallen trivs i våtmarker.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade
Det saknas uppgifter om genetiskt modifierade organismer i våtmarker.

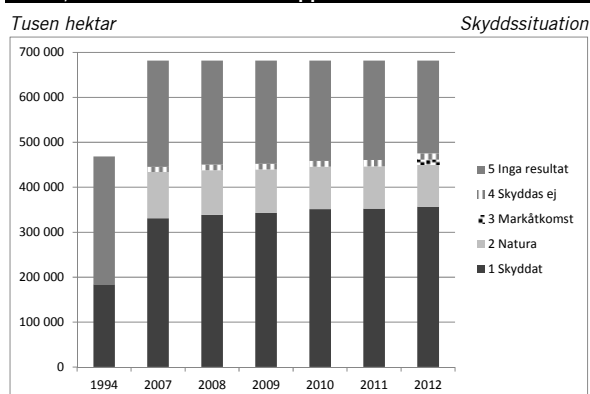
Våtmarkernas natur- och kulturvärden i ett landskapsperspektiv är bevarade

Våtmarker fortsätter att skadas vilket negativt påverkar natur- och kulturvärden i ett landskapsperspektiv. Även om insatser har gjorts för skydd, skötsel, restaurering och anläggning är inte dessa tillräckliga och ytterligare insatser är nödvändiga för fortsatt bevarande och utveckling av värdena i ett landskapsperspektiv till 2020.

Våtmarkernas värde för friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad.
Våtmarker där bevarandeinsatser har skett har i många fall även inneburit att värdena för friluftsliv har värnats medan arbete återstår för många våtmarker för att värnandet ska uppnås.

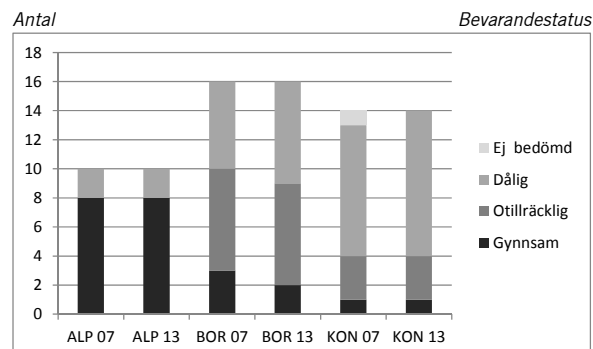
Majoriteten av samebyarna har upprättat terrängkörningsplaner och hälften har påbörjat markförstärkningsåtgärder vilket bedöms minska risken för körningsskador på våtmarkerna. Kvävenedfallet fortsätter i samma takt som tidigare och ger ackumulerade negativa effekter på våtmarkerna.

Diagram 3.15 Myrskyddsplanens genomförande 1994-2012, ur Naturvärdsverkets rapport 6608

Figuren visar skyddssituationen för myrar i myrskyddsplanen mätt i tusental hektar per år. Med skyddat avses nationalpark, naturreservat, kulturresevat eller biotopskyddsområde. Med Natura avses areal som ingår i Natura 2000 utan att omfattas av skydd. Markåtkomst avser areal som inte är skyddad men där avtal om inträngsersättning eller köp är klart. Med skyddas ej avses sådan areal som inte planeras att omfattas av skydd. Källa: Naturvärdsverkets rapport 6608

Diagram 3.16 Bevarandestatus för olika våtmarkstyper, ur Naturvärdsverkets rapport 6608

Alp07= Alpin region 2007, Alp13=Alpin region 2013, Bor07= Boreal region 2007, Bor 13= Boreal region 2013, Kon 07= Kontinental region 2007, Kon 13= Kontinental region 2013, Källa: Naturvärdsverkets rapport 6608

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att det utöver redan beslutade och planerade, behövs ytterligare insatser för att nå miljökvalitetsmålet.

Bedömningen grundar sig bl.a. på att endast ca hälften av våtmarkstyperna har gynnsam bevarandestatus, att fortsatta skador på våtmarker sker kontinuerligt samt att arbetet med skydd, restaurering och anläggning av våtmarker går för långsamt för att miljökvalitetsmål och etappmål ska kunna nås avseende våtmarkerna. Även om genomförda skyddsinsatser, restaureringar, återskapande och anläggningar av våtmarker har fortsatt att förbättra miljötillståndet lokalt under 2013 sker det generella försämringar med på grund av ofta sammanlagda och ibland kumulativa effekter från ingrepp, diffus påverkan, hydrologiska förändringar och igenväxning på grund av tidigare hydrologiska och andra störningar. Skyddet av våtmarker, exempelvis inom ramen för myrskyddsplanen skapar förutsättningar för nödvändiga insatser för skötsel och restaureringar. Den låga takten av genomförandet av skyddet riskerar dock att medföra att inte heller skötsel och restaureringsinsatser kan genomföras i nödvändig omfattning till 2020. Utbredningen av palsmyrarna minskar, troligen på grund av ett varmare klimat. Användning av främmande trädslag och gödsling måste ske på sådant sätt att negativa effekter ej uppstår.

Behovet av anläggning och restaurering stärks av forskningsresultat som visar att bra lokaliserade våtmarker kan minska övergödningen genom att ta upp 1 ton kväve/hektar och år.

En utveckling av den fysiska planeringen till att i större utsträckning beakta grön infrastruktur för biologisk mångfald och ekosystemtjänster är viktig för att nå miljökvalitetsmålet.

Det finns fortfarande brister och därmed förbättringspotentialer när det gäller naturvårdshänsyn till våtmarker inom skogsbruket.

Insatserna mot mårddhund har givit effekt och populationen kommer troligen att minska. Detta kan ses som ett bra exempel på att åtgärder får effekt om de sätts in i tid.

Den nationella höjdmodellen som tas fram av Lantmäteriet kan komma att få stor betydelse för planering och utvärdering gällande våtmarker.

Bättre förutsättningar att nå målet kan t.ex. uppnås genom minskad dikning, bättre miljöhänsyn i skogsbruket samt utveckling av stödformer för restaurering och anläggning av våtmarker, särskilt för våtmarkstyper som levererar ekosystemtjänster i hög omfattning. Aviserade uppdrag i propositionen om biologisk mångfald och ekosystemtjänster (2013/14:141) bedöms kunna lägga grund för insatser för restaurering och anläggning av våtmarker.

3.5.12 Levande skogar

Miljökvalitetsmålet är att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- skogsmarkens egenskaper och processer
- skogens ekosystemtjänster
- skogens biologiska mångfald som en del i en grön infrastruktur
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till skogslandskapet
- hotade arter och livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer

- skogens natur- och kulturmiljövärden
- skogens värden för friluftslivet.

Resultat

Det går inte att se någon tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Indikatorerna för miljökvalitetsmålet Levande skogar och andra parametrar visar att det finns både positiva och negativa trender.

Skogsmarkens egenskaper och processer

Skogsmarkens egenskaper och processer påverkas bl.a. av luftnedfallet av kväve. Nedfallet bedöms ligga kvar på samma nivå som 1990-talet men trenden är osäker. Körskadade och tidigare utförd dikning på skogsmark kan medföra risk för utlakning av kvicksilver och andra ämnen. Körning över vattendrag förekommer vid var femte förnygringsavverkning, jämfört med 43 procent av avverkningarna för 10 år sedan. 19 procent av överfarterna har stor negativ påverkan på vattendragen vilket är en ökning jämfört med de senaste åren.

Skogens ekosystemtjänster

Skogsmarkens ekosystemtjänster ger både direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande. Bidragen kan utgöras av virke, biobränslen, livsmedel, koldioxidbindning, vattenreglering, fritidsupplevelser, bär- och svamplockning m.m. Uppföljning och värdering av skogens ekosystemtjänster behöver utvecklas.

Skogens biologiska mångfald

Skogens biologiska mångfald bevaras genom skydd i form av t.ex. naturreservat, biotopskyddsområden och områden som omfattas av naturvårdsavtal, frivilliga avsättningar, miljöhänsyn, utökat hänsynstagande inom ramen för miljöcertifiering i skogsbruket och anpassat brukande. Länsstyrelserna har under 2013 fattat beslut om naturreservat för ca 19 000 hektar skogsmark. Därutöver har Naturvårdsverket och länsstyrelserna slutit naturvårdsavtal med markägare för 870 hektar skogsmark. Skogsstyrelsen har under 2013 fattat beslut om biotopskyddsområde för 992 hektar skogsmark och slutit naturvårdsavtal med markägare för 1 227 hektar skogsmark. Under 2013 har det därmed formellt skyddats totalt ca 21 000 hektar

skogsmark, varav drygt 12 000 hektar är produktiv skogsmark.

Enligt beräkningar som redovisas i beslutet om etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (dnr M2014/593) uppgår arealen formellt skyddad skog till ca 1,2 miljoner hektar produktiv skogsmark vilket motsvarar drygt 5 procent av den totala arealen produktiv skogsmark i Sverige. Arealen är emellertid ojämnt fördelad över landet där 46 procent av den produktiva skogsmarken ovan den fjällnära gränsen är formellt skyddad medan motsvarande andel nedan den fjällnära gränsen endast uppgår till drygt 3 procent. Skogsbrukets frivilliga avsättningar av produktiv skogsmark uppgår också till ca 1,2 miljoner hektar. Av dessa har Skogsstyrelsen klassat 647 000 hektar som områden med höga till mycket höga naturvärden. Övriga områden klassas som utvecklingsmark eller områden med annat värde. Tillsammans omfattar det formella skyddet och de frivilliga avsättningarna totalt ca 2,4 miljoner hektar produktiv skogsmark vilket motsvarar drygt 10 procent av den totala arealen produktiv skogsmark i landet.

Det är i dagsläget oklart hur stor areal skogliga värdekärnor (nyckelbiotoper eller andra områden med höga naturvärden) som inte omfattas av formellt skydd eller frivilliga avsättningar. Bedömningen är att det årligen avverkas ca 2 000 hektar registrerade värdekärnor men att arealen avverkade oregistrerade värdekärnor sannolikt är högre. Värdekärnor, hänsynskrävande biotoper och kantzoner utgör viktiga beståndsdelar i den gröna infrastrukturen.

Det finns brister i skogsbrukets miljöhänsyn och resultaten har varit i stort sett oförändrade under den senaste femårsperioden. Under 2013 har Skogsstyrelsen tillsammans med övriga sektorn tagit fram målbilder för god miljöhänsyn till bl.a. hänsynskrävande biotoper och kantzoner.

Arealen gammal skog har ökat med ca 40 000 hektar per år sedan 1999, mängden hård död ved har ökat från drygt 2 till 4 kubikmeter per hektar sedan 1998, arealen äldre lövrik skog har ökat sedan 1998 men de senaste åren har arealen minskat något och virkesförrådet av grova lövträd utanför skyddad mark har ökat med nästan 40 miljoner kubikmeter under de senaste tio åren.

Naturtyper och arter

Sverige har under 2013 rapporterat bevarandestatus för skogstyper och skogslevande arter som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv. Enligt rapporteringen har 15 av 16 skogstyper och 20 av 32 skogslevande arter dålig eller otillräcklig bevarandestatus.

Hotade arter och livsmiljöer

Totalt är 2 131 skogslevande arter rödlistade varav 861 arter klassas som hotade arter. En bedömning av skoglig miljöhänsyn för ett urval av rödlistade skogslevande arter och skogslevande arter som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv respektive fågeldirektiv visar att för ca 800 arter har skogsbrukets möjlighet att påverka livsbetingelserna.

Främmande arter och genotyper

När det gäller främmande arter saknas en systematisk kartläggning och uppföljning av sådana arter i skogslandskapet. För främmande trädslag som används görs en analys med avseende på ekologiska risker. Det finns drygt 500 000 hektar skogar dominerade av contortatall och i medeltal planteras ca 6 500 hektar per år med contortatall. Enligt allmänna råd till skogsvårdslagen bör den årliga arealen som föryngras med contortatall uppgå till högst 14 000 hektar per år. Insatser avseende främmande arter redovisas även under Ett rikt växt- och djurliv.

Genetiskt modifierade organismer

I skogslandskapet förekommer inga genetiskt modifierade organismer.

Skogens natur- och kulturmiljövärden

Kulturmiljöer är relativt vanliga i skogslandskapet och de kända forn- och kulturlämningarna bedöms sammantaget omfatta drygt 500 000 hektar. Skillnaderna i känd förekomst är stora mellan olika landsdelar, vilket dels beror på att stora delar av skogsmarken inte är inventerad och dels på kulturhistoriska betingelser. Uppföljningen av naturvårdshänsynen under 2013 i samband med avverkning eller föryngringsåtgärder visar att nästan hälften av de inventerade forn- och kulturlämningarna var skadade eller påverkade. Den vanligaste påverkan var körskador, avverkningsrester och markberedning. Under 2013 har Skogsstyrelsen tagit fram målbilder för

god miljöhänsyn till kulturmiljöer i skogsområden.

Skogens värden för friluftslivet

Det saknas en systematisk uppföljning av tillståndet för skogens värde för friluftsliv och rekreation. Skogens upplevelsevärden förvaltas bra i vissa områden och mindre bra i andra. Det förekommer att områden med höga sociala värden går förlorade vid skogsbruksåtgärder eller i samband med exploatering av skogsmark. Det är oklart i vilken omfattning det sker och hur stor betydelse det har för uppfyllandet av miljö kvalitetsmålen och friluftslivsmålen. Under 2013 har Skogsstyrelsen tagit fram målbilder för god miljöhänsyn inom skogsområden av betydelse för friluftsliv och rekreation.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs för att nå miljö kvalitetsmålet. Regeringen föreslår därför en kraftig ökning av anslaget 1:16 Skydd av värdefull natur med 640 miljoner kronor för 2014 och med 590 miljoner kronor för 2015 och framåt. Genom den omfattande satsningen på ökat skydd av skogar med höga naturvärden har förutsättningarna för att nå miljö kvalitetsmålet avsevärt förbättrats.

Beslut har tagits om etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (dnr M2014/593) samt En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141). Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden innebär bl.a. att minst 20 procent av Sveriges land- och sötvattensområden senast år 2020 bidrar till att nå nationella och internationella mål för biologisk mångfald. I etappmålet ingår att skogar med höga naturvärden ska skyddas från avverkning genom att det formella skyddet av skogsmark har ökat med ca 150 000 hektar skogsmark med höga naturvärden och i behov av formellt skydd nedan gränsen för fjällnära skog. Därutöver bör skogsbrukets frivilliga avsättningar ha ökat i omfattning med ca 200 000 hektar i områden som har eller kan komma att utveckla höga naturvärden till totalt 1 450 000 hektar. Regeringen avser att utveckla nya etappmål för skydd av skog.

Skydd av skogar som naturreservat sker genom beslut av en länsstyrelse eller en

kommun. Beslutsfattandet sker i olika steg där ambitionen är att frågan om ersättning ska vara löst innan det formella beslutet. Naturvårdsverket redovisar att vid utgången av 2013 finns det totalt 1 502 öppna ärenden hos länsstyrelserna om bildande av naturreservat, varav de flesta omfattar skydd av skogsmark. Av dessa är markersättningsfrågan helt löst i 213 ärenden, dvs. att det återstår att fatta ett formellt beslut om inrättande av reservat. Genom de förstärkningar som nu sker för att ersätta markägare förutsätter regeringen att länsstyrelserna arbetar proaktivt och ökar takten i arbetet med att fatta beslut om bildande av naturreservat.

Riksdagen beslutade 2010 att bemyndiga regeringen att föra över högst 100 000 hektar produktiv skogsmark från Sveaskog till staten för att användas som ersättningsmark vid markbyten så att värdefull produktiv skogsmark som tillhör skogsbolag skulle kunna skyddas som naturreservat (prop. 2009/10:169, bet. 2009/10:NU22, rskr. 2009/10:384). Syftet är att skydda ca 80 000 hektar värdefull produktiv skogsmark för att kunna nå det tidigare delmålet om formellt skydd. Naturvårdsverket har under 2012 och 2013 påbörjat arbetet med att teckna avtal med skogsbolag för att byta till sig dessa områden med skogar med höga naturvärden. Under 2013 och 2014 godkände regeringen de första överenskommelserna mellan Naturvårdsverket och skogsbolagen om markbyten. Naturvårdsverket redovisar att slutresultatet av markbytena kommer att innebära att 100 000 hektar ersättningsmark bara räcker till att skydda ca 61 000 hektar värdefull produktiv skogsmark som naturreservat.

Naturvårdsverket har vid olika tillfällen redovisat omfattningen av skyddsvärda skogar, s.k. värdekärnor, som saknar skydd. Det är områden med höga naturvärden, t.ex. med förekomst av rödlistade arter. Den exakta arealen av oskyddade värdekärnor är okänd men Naturvårdsverket bedömer i sin årsredovisning för 2013 att den kan uppgå till 1,3–1,5 miljoner hektar produktiv skogsmark.

Det finns ett stort antal hotade skogslevande arter och de flesta skogliga naturtyper har inte gynnsam bevarandestatus. Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar. Stora ansträngningar bör göras av såväl staten som skogsbruket för att skyddsvärda skogar inte

avverkas. I Norrbottens län finns det fortfarande kvar skogar med höga naturvärden som är ytterst lite påverkade av mänskliga aktiviteter. Naturvårdsverket och Sveaskog har genomfört ett samråd om hur de största och för naturvärden mest värdefulla av dessa skogsområden som är belägna på Sveaskogs marker ska hanteras. Naturvårdsverket har till regeringen framfört att 41 av dessa områden med en areal om ca 31 000 hektar produktiv skogsmark bör överföras utan ersättning från Sveaskog till Naturvårdsverket och skyddas som naturreservat (M2014/281/). Regeringen avser att återkomma i frågan.

De frivilliga avsättningarna av skogsmark är mycket viktiga för att nå miljökvalitetsmålet Levande skogar. Enligt det nya etappmålet bör skogsbrukets frivilliga avsättningar ha ökat med ca 200 000 hektar i områden som har eller kan komma att utveckla höga naturvärden till totalt 1 450 000 hektar. Naturvärdena i de frivilligt avsatta områdena bör även fortsättningsvis följas upp. Det är viktigt att avsättningarna är transparenta så att deras geografiska läge, varaktighet är möjliga att redovisa.

I många skyddade områden finns det behov av naturvårdande skötsel eller restaurering. Regeringen anser att det är av stor vikt att skötseln av skyddade områden är adaptiv och anpassas så att de naturvärden som finns i de skyddade områdena bevaras. Skogsstyrelsens utvärderingar under 2000-talet visar på brister i skogsbrukets miljöhänsyn. De vanligaste bristerna enligt Skogsstyrelsens uppföljningar gäller begränsning av skador på mark och vatten, hänsyn till forn- och kulturlämningar samt hänsyn till hänsynskrävande biotoper. Uppföljning och utvärdering av miljöhänsyn i skogsbruket är metodmässigt komplicerat. Vid kontrollinventeringar har Skogsstyrelsens uppföljningar visat sig ha brister bl.a. genom att i stor utsträckning snarare bygga på bedömningar än på mätbara parametrar, vilket medför svårigheter att dra tydliga slutsatser av resultaten.

Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket har redovisat orsaker till brister i hänsynen. Den sannolikt viktigaste orsaken var att myndigheterna och skogsbruket har haft olika uppfattning (målbilder) av vad god miljöhänsyn är. Skogsstyrelsen initierade därför 2011 projektet ”Dialog om miljöhänsyn” som syftade till ökad samsyn inom sektorsansvaret, utvecklade sätt att beskriva målbilder för bra

miljöhänsyn, väl kända lagkrav för miljöhänsyn, och ett uppföljningssystem som kan utgöra grunden för en fortsatt utvecklings- och läroprocess. I projektet medverkade representanter från berörda myndigheter, skogsbruket och ideella organisationer. I oktober 2013 redovisades beskrivande målbilder för hur god miljöhänsyn bör se ut.

Regeringen anser att projektet ”Dialog om miljöhänsyn” är en viktig del i arbetet med att tydliggöra vad som är god miljöhänsyn. Projektet är även viktigt för att säkerställa att skogsbrukets miljöhänsyn tydligt bidrar till att nå miljökvalitetsmålet Levande skogar samt övriga berörda miljökvalitetsmål och etappmål. Beslutet om etappmål om miljöhänsyn i skogsbruket innebär att de förväntningar som samhället har på miljöhänsyn i samhället är tydliggjorda och kända för skogsbruket så att de har fått en praktisk tillämpning senast 2015.

Etappmålet om en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram är att en öppen dialogprocess med intressenter som berörs av skogen och dess värdekedja har etablerats senast 1 juli 2015. Dialogen omfattar ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och syftar till att skogen och dess värdekedja ytterligare bidrar till utvecklingen mot ett hållbart samhälle och en växande biobaserad samhällsekonomi.

Etappmålet kan bidra till att uppfylla skogspolitikens jämställda mål, samt förbättra förutsättningarna för att nå bl.a. miljökvalitetsmålen Levande skogar, Begränsad klimatpåverkan och Ett rikt växt- och djurliv liksom andra viktiga samhällsmål.

Regeringens ambition är att naturvårdshänsynen ska öka i den brukade skogen och att skadorna på fornminnen och kulturlämningar ska minska.

3.5.13 Ett rikt odlingslandskap

Miljökvalitetsmålet är att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- åkermarkens egenskaper och processer
- halter av föroreningar i jordbruksmarken
- odlingslandskapets ekosystemtjänster
- odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet
- bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser
- hotade arter och naturmiljöer
- främmande arter
- genetiskt modifierade organismer
- odlingslandskapet biologiska värden och kulturmiljövärden
- odlingslandskapet kultur- och bebyggelsemiljöer
- odlingslandskapets värden för friluftslivet.

Resultat

Utvecklingen av miljötillståndet är negativ. Miljöhänsynen i jordbruket bedöms ha förbättrats över tid men samtidigt har tillståndet inte förbättrats för en rad miljöparametrar i odlingslandskapet, bl.a. de som är knutna till hävd av ängs- och betesmarker.

Tillståndet för åkermarkens egenskaper och processer samt jordbruksmarkens halt av föroreningar

Totalt sett bedöms tillståndet som gott. Det arbete som pågår med att minska jordbruksmarkens halt av föroreningar beskrivs utförligare under miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö.

Odlingslandskapets ekosystemtjänster

En av de viktigaste ekosystemtjänsterna som odlingslandskapet erbjuder är möjligheterna att producera livsmedel och andra förnödenheter. Av jordbruksstatistiken framgår att arealen jordbruksmark minskar. Under 2013 har åkerarealen minskat med 8 000 hektar. Ett

forskningsprojekt för att utveckla kunskapen om värderingen av odlingslandskapets ekosystemtjänster pågår fram till år 2016. Under 2014 inleddes ett nordiskt samarbete om kulturella ekosystemtjänster.

För att undersöka hur användningen av vissa bekämpningsmedel påverkar den viktiga ekosystemtjänst som pollinerare i odlingslandskapet tillhandahåller, inledde Statens jordbruksverk en studie under 2013.

Odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur samt gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet

Arealen betesmarker för vilka miljöersättningar utgår var under 2013 drygt 400 000 hektar vilket var ungefär samma nivå som för året innan. Sedan 2005 har dock betesarealen med miljöersättningar minskat med 20 procent. Ängsmark som sköts med miljöersättning ökar långsamt och var under 2013 drygt 9 000 hektar för hela landet. Statens jordbruksverk har under 2013 utrett alternativa skötselmetoder av sådana ängs- och betesmarker där jordbruket upphört eller antalet betande djur inte räcker till för en traditionell hävd.

Våtmarker i odlingslandskapet har en gynnsam inverkan på förekomsten av flera groddjurs- och fågelarter. Arbetet med att restaurera och nyanlägga våtmarker sker något långsammare än vad som förväntades när målet om 12 000 hektar våtmark till 2010 sattes.

Hotade arter och naturmiljöer

Flera av odlingslandskapets rödlistade arter är fortsatt hotade. Bevarandestatusen för odlingslandskapets ängs- och betesmarker och de arter som är knutna till denna naturtyp har inte förbättrats. Framtidsutsikterna för naturtyper som alvarmark och sandstäpp bedöms som mer positiva. Rådgivningsinsatser till odlare om hur den biologiska mångfalden i slättbygd kan gynnas har bedrivits av Statens jordbruksverk i samverkan med odlare och andra intressenter. Odlarnas intresse att ta del i utvecklingen av olika åtgärder har varit stort.

Bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser

Uppbyggnaden av en genbank för den del av den odlade mångfalden som förökas med hjälp av vegetativa metoder fortsätter inom ramen för Programmet för odlad mångfald (POM). Sedan

tidigare bevaras fröförökat material av Nordiskt Genresurscenter. Arbetet med att säkerställa statusen för de hotade husdjursraserna bedöms som framgångsrikt.

Främmande arter

Den förra regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att, i samråd med Havs- och vattenmyndigheten och Statens jordbruksverk samt efter samråd med övriga myndigheter och organisationer, revidera den nationella strategin och handlingsplanen för främmande arter och genotyper (Naturvårdsverkets rapport 5910). Regeringen har dessutom gett Statens jordbruksverk och Sveriges lantbruksuniversitet i uppdrag att lämna förslag till olika lösningar för att säkerställa att Statens jordbruksverk som riskhanterare avseende växtskadegörare kan få tillgång till ändamålsenlig riskvärdering som underlag för beslut. Uppdraget redovisades i april 2014. I juli 2014 lämnade den förra regeringen ett uppdrag till Statens jordbruksverk, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och Sveriges lantbruksuniversitet om hur undersökningar och övervakning om förekomst av växtskadegörare kan genomföras i Sverige.

Genetiskt modifierade organismer

Odling av genmodifierade grödor förekom vid två forskningsförsök. Dessa gällde en insektsresistent majssort som är godkänd för kommersiell odling inom EU.

Odlingslandskapets biologiska värden och kulturmiljövärden

Brukarnas intresse för att ansluta sig till miljöersättningar för skötsel av landskapselement, dvs. element som utgör viktiga spår av äldre tiders markanvändning, i odlingslandskapet fortsatte att minska under 2013.

Odlingslandskapets kultur- och bebyggelsemiljöer

Bevarandet av lantbrukets överloppsbyggnader, dvs. byggnader som inte mera används för lantbrukdriften, t.ex. gamla jordkällare, smedjor etc. visar också en avtagande trend. Flertalet län har inlett eller fortsatt sin översyn av riksintressen för kulturmiljövården vilket ger förbättrade underlag för agrara miljöer.

Odlingslandskapets värden för friluftslivet

Landskapet ska vara attraktivt och tillgängligt för olika utövare, men också rymma områden som är mer ostörda från mänsklig påverkan.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet. Problembilden ser olika ut i olika delar av landet och en bred palett av åtgärder måste därför utvecklas. Regeringen vill stödja en ökad ekologisk livsmedelsproduktion. Den ekologiska produktionen bidrar till att sluta kretslopp, upprätthålla ekosystemtjänsterna och gynna den biologiska mångfalden. Ekologisk produktion bidrar till att nå flera av miljö kvalitetsmålen. I skogs- och mellanbygd är förutsättningarna som regel sämre för ett lönsamt jordbruk än vad de är i slättbygd. I skogsrika trakter utgör den hävdade jordbruksmarken en omväxling till de livsmiljöer som skogslandskapet erbjuder. Försämrad lönsamhet riskerar leda till nedläggning av jordbruksföretag vilket undergräver möjligheterna att lokalt nå de miljö tillstånd preciseringarna ger uttryck för. I slättbygd med bättre lönsamhet riskerar specialiseringen på gårdsnivå å andra sidan att reducera variationsrikedomen i landskapet. Av detta framgår att jordbrukets utveckling har en övergripande betydelse för möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet. Marknadens efterfrågan har en avgörande roll för jordbrukets utveckling. Incitament och styrmedel behövs för att säkerställa de värden som ett rikt odlingslandskap kan erbjuda. Det är också betydelsefullt att stärka insikten hos livsmedelskedjans alla aktörer och konsumenter om hur hållbara val kan gynna en sådan utveckling.

Regeringen bedömer att riktade miljöersättningar och rådgivning inom ramen för Landsbygdsprogrammet även fortsättningsvis utgör de viktigaste styrmedlen för miljö kvalitetsmålet utveckling. Under 2014 har regeringen beslutat om utformningen av Landsbygdsprogrammet för 2014 till 2020. Förändringarna i programmet är främst anpassningar till de övergripande förändringarna i EU:s reformerade jordbrukspolitik. Det ökade inslaget av miljökrav i gårdsstödet bedöms

endast få begränsad betydelse för miljö kvalitetsmålets måluppfyllelse.

De största hoten mot odlingslandskapets viktiga ekosystemtjänster är de som riskerar leda till att jordbruksmarken inte kan användas för livsmedelsproduktion. Som exempel kan nämnas att exploatering av jordbruksmark ofta innebär en förändring som inte gör det möjligt att återuppta odling i ett senare skede. Nedläggning av jordbruksproduktion med påföljande igenväxning av markerna försämrar livsbetingelserna för många arter som idag är knutna till odlingslandskapet.

Riktade åtgärder som t.ex. miljöersättningar för hävd av ängs- och betesmarker har i många fall en avgörande betydelse för att marken ska brukas på ett sätt som är betydelsefullt för den biologiska mångfalden. Utan brukarnas intresse för att hävda marken på ett sätt som gynnar ekosystemens funktioner och den biologiska mångfalden kan inte miljö kvalitetsmålet nås. Rådgivningsinsatser bedöms därför ha en stor betydelse för odlingslandskapets utveckling även i fortsättningen. Utöver det behöver lönsamheten för driften med betande djur öka för att betesmarkerna även i framtiden ska kunna hävdas i minst den omfattning som sker idag.

Brukarnas aktiva engagemang är nödvändigt för att utveckla metoder och åtgärder som gynnar ett rikt odlingslandskap. I verksamheten inom ramen för Mångfald på slätten har de enskilda brukarnas idéer och önskemål fått genomslag vid utvecklandet av naturvårdsfrämjande insatser. Konceptet bör kunna breddas och tillämpas bredare i landet. Även andra aktörer inom livsmedelskedjan bör kunna engageras och ta del i arbetet med att utveckla och säkerställa värdena i ett rikt odlingslandskap.

Fortsatt skötsel av landskapselement och byggnader behövs för att preciseringarna om kulturmiljö värden ska kunna nås. Denna skötsel har även betydelse för måluppfyllelsen för andra preciseringar som gäller för biologisk mångfald och friluftsliv.

Bristen på tillgänglighet för friluftslivet är påtaglig i slättlandskapet med stora fält, hög bruksintensitet och få stigar. Ytterligare åtgärder behövs för att öka tillgängligheten.

3.5.14 Storslagen fjällmiljö

Miljö kvalitetsmålet är att fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- fjällens värden för rennäringen och det betespräglade landskapet
- fjällmiljöernas viktiga ekosystemtjänster
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation för naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till fjällandskapet
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturmiljö värden
- friluftsliv och buller.

Resultat

Det går inte att se någon tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Den pågående klimatförändringen är en av de tydligaste påverkansfaktorerna mot fjällens känsliga miljöer och arter, men vidden av påverkan är i dagsläget svår att bedöma.

Fjällens miljö tillstånd

Fortsatt bibehållen renskötsel är en förutsättning för ett storslaget betespräglat fjällandskap. De senaste årtiondenas varmare klimat har börjat ge synbara effekter i fjällmiljön i framförallt Norrbottens län. Fjällen är en känslig miljö med många konkurrerande intressen där större exploateringar, ökad turism, ökande motorisering, skogsbruk och byggande för fritidsboende innebär att naturmiljön påverkas mer och mer samt att renskötseln blir

alltmer trängd. Mark och vegetation i fjällen skadas fortsatt av terrängfordon och av anläggningsarbeten i samband med exploateringen för vindkraft, vattenkraft och gruvindustri. Intressekonflikter förekommer kring rovdjursförekomst och rennäring eller fåboddrift.

Ekosystemtjänster

Naturvårdsverket finansierar under 2013–2015 ett forskningsprogram för att utveckla ny kunskap kring fjällmiljön och hur olika aktörer påverkar förutsättningarna och möjligheterna till att nå miljö kvalitetsmålet. Naturvårdsverket har redovisat ett förslag till en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder som ska bidra till att miljö kvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö nås. Inom uppdraget har ett arbete initierats kring att ytterligare beskriva vilka de viktigaste ekosystemtjänsterna för fjällen är och hur de kan kommuniceras.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Flera av fjällens naturtyper och naturligt förekommande arter kan betecknas ha en gynnsam bevarandestatus. Åtgärdsprogram finns för bl.a. fjällräv, fjällgås, dubbelbeckasin, kungsörn, fjällruffse, samt Laestadiusvallmo.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Utvecklingen för fjällens hotade arter går åt olika håll. Medan fjällräven befinner sig nära utrotning ökar järvstammen. Kunskapsbristen om fjällarter är dock stor. Klimatförändringar, kvävenedfall och ökad exploatering kommer fortsatt att ha negativa effekter på ett flertal hotade arter.

Bevarade natur- och kulturvärden

En stor del av fjällen ingår i skyddade områden och många områden intar en särställning i ett europeiskt perspektiv såsom stora oexploaterade naturområden av internationellt bevarandebetydelse. Bara en mindre del av fjällen är inventerad och därför saknas kunskap om kulturmiljöer, kultur- och fornminnen i fjällen. Kulturmiljövärden beaktas idag i liten omfattning i förvaltningen av naturskyddade områden i fjällvärlden. Arbete med samebyarnas terrängkörningsplaner bedrivs fortsatt. Renbruksplaner utgör ett kompletterande underlag för samebyarnas planering. Trettio av Sveriges 33 fjällsamebyar har ansökt om och beviljats medel för framtagande av terrängkörningsplaner.

Friluftsliv och buller

Några viktiga trender för fjällområdet är att besöksnäringen ökar, att användningen av terrängfordon ökar, att antalet Undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner i samband med etablering av gruvindustrier ökar, även om antalet undersökningstillstånd åtminstone tillfälligt inte ökat under 2013. Även antalet planerade och uppförda vindkraftsparker fortsätter att öka. Naturvårdsverket har tillsammans med länsstyrelserna i fjälläna genomfört en översyn av fjällederna med sikte på att planera inför framtidens ledssystem i fjällen. Generellt sett lider stora delar av ledsystemet av en underhållsskuld och behöver rustas upp. Ytterligare broar behöver rustas eller bytas ut på flera håll, liksom flertalet rastskydd, spänger, ledmarkeringar och vägvisare. En positiv trend är att inslaget av ekoturism ökar vilket kan bidra till en hållbar utveckling.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömning är att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljö kvalitetsmålet. Den pågående klimatförändringen är en av de tydligaste påverkansfaktorerna mot fjällens känsliga miljöer och arter, men vidden av påverkan är i dagsläget svår att bedöma. I ett långt perspektiv kan vi se en kortare snösäsong, färre snölegor, att träd- och skogsgränser flyttas högre upp och en ökad förbuskning. I ett kortare perspektiv kan vi se en växande fjällturism och en ökande terrängkörning.

Fjällens värden som grund för friluftsliv och kommersiell verksamhet är stora och turism är idag en basnäring i stora delar av de svenska gles- och landsbygderna. Den ökande strömmen av turister har stor betydelse när det gäller utveckling av både företagande och sysselsättning i fjällkommunerna.

Det är en utmanande uppgift att kunna fortsätta att utveckla turismen i fjällområden och samtidigt värna och bevara förutsättningar för rennäring och skydda naturtyper och andra arter. Turism med lokal förankring såsom samisk turism, där samebyarna aktivt deltar i utformningen skapar möjligheter att förena olika intressen. Lokalt friluftsliv, vandrings- och skidturism och rennäring samsas om utrymmet, tillsammans med t.ex. gruvnäring och vind- och

vattenkraft. Inte minst rennärings hamnar lätt i kläm då rennärings behov av stora ytor kan komma i konflikt med behovet av anläggningar som tillkommer i samband med olika typer av exploateringar. Den sammantagna kumulativa effekten har en negativ påverkan på renskötselns behov av funktionella samband i naturen. En fortsatt bibehållen renskötsel är en förutsättning för att för att bevara det storslagna och betespräglade fjällandskapet där viktiga arter trivs. I renbruksplanerna kartläggs samebyarnas markanvändning och andra intressens markanspråk. I samrådsförfaranden med andra intressenter har renbruksplanerna en viktig funktion för en bibehållen renskötsel.

Underhåll och skötsel av fjälleder med tillhörande anläggningar underlättar för det rörliga friluftslivet och gör det säkrare att vistas i fjällvärlden. En stor del av friluftslivet i fjällen är idag motoriserat i form av snöskoter, helikopter och fyrhjuling. Utöver en generell ökning av snöskotertrafik har den tekniska utvecklingen lett till att man kommer åt platser man inte gjort förut. Omfattningen och uppkomna skador av terrängkörning i fjällområdet är dock osäkert då tillräcklig dokumentation saknas. Vilka konsekvenser detta kan ha för den biologiska mångfalden är även oklart. Fortsatt samverkan mellan myndigheter och organisationer är viktig för att kunna nå framgång i arbetet med att minska störningarna i fjällområdet. Vikten av tysta områden och robusta ledssystem bör uppmärksammas särskilt.

Kunskapen om fjällvärldens kulturmiljöer, fornlämningar och bebyggelse behöver kompletteras.

Naturvårdsverkets fjällforskningsprogram 2013–2015 kommer att ta fram fördjupad kunskap inom flera olika områden av vikt för fjällmålet. Satsningen ska leda till en fördjupad kunskap och uppmuntra till ett helhetsperspektiv på fjällandskapet. Arbetet bygger på nära samverkan mellan berörda fjällaktörer och kan förhoppningsvis ge ökad förståelse för ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet i fjällvärlden.

Regeringsuppdraget till Naturvårdsverket att ta fram ett förslag till en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder som ska bidra till att miljö kvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö nås redovisades i juni 2014 och är för närvarande under remissbehandling. Regeringen kommer

därefter att ta ställning till Naturvårdsverkets förslag.

3.5.15 God bebyggd miljö

Miljö kvalitetsmålet är att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

För vidare läsning hänvisas till utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, avsnitt 4. Resultatredovisningen för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse finns även under utgiftsområde 17 Kultur, medier och trossamfund och fritid. Resultatredovisning för energi-effektivisering i bebyggelsen finns även under utgiftsområde 21 Energi. Resultatredovisningen för trafikbuller finns även under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder för God bebyggd miljö som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- Hållbar samhällsplanering och bebyggelsestruktur
- Infrastruktur
- Kollektivtrafik, gång och cykel
- Natur- och grönområden
- Kulturvärden i bebyggd miljö
- God vardagsmiljö
- Hälsa och säkerhet
- Hushållning med energi och naturresurser
- Hållbar avfallshantering

Resultat

Det går inte att se någon tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Boverkets uppföljning av

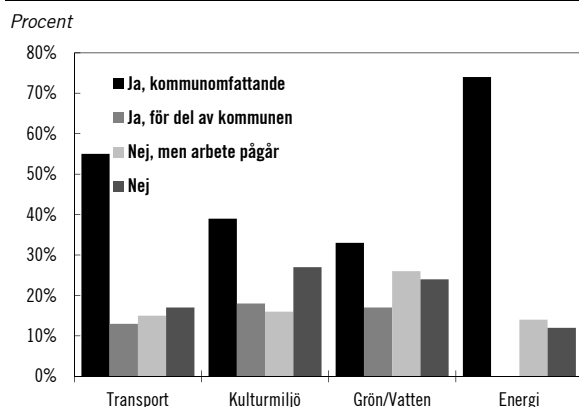
God bebyggd miljö visar att det är svårt att inom en generation skapa förutsättningar för att nå miljö kvalitetsmålet. Målet omfattar många delar och inom flera områden saknas det såväl indikatorer som statistik för att bedöma utvecklingen av miljötillståndet. Det finns både positiva och negativa trender i miljötillståndet.

Hållbar samhällsplanering, infrastruktur och kollektivtrafik

Planeringsunderlag för kommunernas arbete är viktiga verktyg för att åstadkomma en hållbar bebyggelsestruktur och samhällsplanering. Jämfört med 2012 har fler kommuner aktuella program och strategier för transporter (+ 9 procent), kulturmiljö och grön- och vattenstruktur (+ 2 procent) samt energi (+ 1 procent). Flera av de kommuner vars översiktsplaner antogs under 1990-talet håller nu på att ta fram nya kommunomfattande översiktsplaner. Därtill fortgår länsstyrelsernas arbete med att göra de regionala och nationella planeringsunderlagen tillgängliga digitalt, bl. a. genom Geografiskt informationssystem (GIS).

I Naturvårdsverkets årliga uppföljning (rapport 6608) konstateras att allt fler kommuner antar strategier för ett hållbart transportsystem vilka ger kollektivtrafik, gång och cykel högre prioritet än tidigare.

Diagram 3.17 Andel kommuner med aktuella program och strategier inom olika områden 2013

Många kommuner arbetar även med att minska ytan för gatuparkering för att ge plats för cykelbanor eller kollektivtrafikkörfält. Fortfarande står dock personbilstransporterna för 77 procent av persontransporterna i Sverige.

Drygt tre fjärdedelar (76 procent) av kommunerna har eller arbetar med att ta fram planeringsunderlag för grön- och vatten-

områden, vilket är en ökning jämfört med förra årets 66 procent. Detta kan bero på att tidigare påbörjade underlag nu har färdigställts, men framför allt på att flera kommuner nu har påbörjat arbetet med att ta fram nya dokument.

Kulturvärden i bebyggd miljö

För stora delar av landet saknas fortfarande kunskap om bebyggelsens kulturvärden. Tillgången till antikvarisk kompetens behöver förbättras och formellt skydd av bebyggelse används sällan. Trots en uppgång senaste åren visar trenden att allt färre byggnader ges formellt skydd enligt plan- och bygglagen (PBL) sett över de två senaste decennierna.

God vardagsmiljö, hälsa och säkerhet

Närheten från bostaden till vardagsservice är en viktig del för att åstadkomma en god vardagsmiljö, men undersökningar visar att tillgängligheten minskar. År 2011 hade drygt två tredjedelar av befolkningen längre än 300 meter fågelvägen till livsmedelsaffären, vilket är tre procent fler än tio år tidigare. Under perioden minskade det totala antalet livsmedelsaffärer med drygt 16 procent. Framför allt har tillgängligheten till livsmedelsaffär minskat för dem som bor i glesbygd.

Vad gäller preciseringen hälsa och säkerhet bedöms utvecklingen vara positiv för de byggnader som omfattas av obligatorisk ventilationskontroll (OVK). Åtgärdstakten för radon i flerbostadshus har varit positiv de senaste åren men saneringstakten är oacceptabelt låg för småhus. Cirka 38 procent av byggnaderna, varav flest småhus, har fuktskador som riskerar att påverka inomhusmiljön negativt.

Resultaten från kartläggningarna enligt EU direktivet om omgivningsbuller (2002/49/EG) visar på omfattande bullerexponering i såväl Sverige som Europa. Resultatet från kartläggningarna visar inte på någon minskning av antalet bullerexponerade utomhus. Vägtrafikbullret dominerar, och utomhusbullret tycks inte minska. Ökat trafikarbete, öka inflyttning till städerna och ökat byggande av bostäder i bullerutsatta lägen gör att fler människor blir utsatta för buller. Bullerskyddsåtgärder i de mest bullerexponerade miljöerna beräknas tillsammans med trafikförändringar dock ha medfört att det totala antalet personer som utsätts för vägtrafikbuller över riktvärdet för ekvivalent ljudnivå inomhus i Sverige har minskat med omkring 5 300 personer under

2013 och ca 2 900 färre personer är utsatta för järnvägsbuller över riktvärdena. Fortfarande bedöms omkring två miljoner människor vara utsatta för trafikbuller som överskrider riktvärdet 55 dBA ekvivalent ljudnivå utomhus vid sina bostäder. När det gäller luftföroreningar i den bebyggda miljön är utvecklingen i huvudsak positiv, men utsläpp av partiklar från dubbdäck har fortfarande en negativ påverkan på luftkvaliteten och det behövs fler åtgärder för att nå miljökvalitetsmålet Frisk luft.

Hushållning med energi och naturresurser

En av preciseringarna, eller bedömningsgrunderna, av miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö handlar om hushållning med energi och naturresurser. Av Naturvårdsverkets årliga uppföljning 2014 (rapport 6608) framgår att under perioden 2006–2010 har 3 000 hektar jordbruksmark exploaterats för att bygga bostäder och infrastruktur. Det är mer än under perioden 1998–2005. I Sverige finns i dag endast 0,3 hektar jordbruksmark per person medan vi förbrukar produkter motsvarande 0,4 hektar. En utredning med uppdrag att se över hushållningsbestämmelserna i miljöbalken i syftet att tydliggöra innehållet i bestämmelserna och underlätta en enhetlig tillämpning i hela landet ska redovisa sitt uppdrag i december 2015.

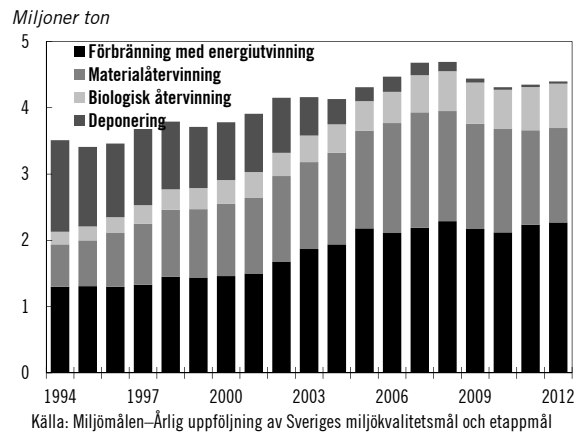
Statens energimyndighets rapport om energindikatorer från 2014 (ER 2014:10) visar att den totala temperaturkorrigerade energianvändningen per kvadratmeter i bebyggelse sektorn har minskat med nästan 13 procent mellan 1995 och 2012. Minskningen beror bl.a. på konvertering av uppvärmningssystem och energieffektiviserande åtgärder.

Hållbar avfallshantering

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning ökade den totala mängden hushållsavfall med 1 procent mellan 2011 och 2012, och uppgick då till 460 kg per person. År 2012 återvanns 48 procent av hushållsavfallet inklusive biologisk återvinning. Förbränningen av hushållsavfall ökade med nära två procent till drygt 51 procent under samma period. Andelen hushållsavfall som går till deponering ligger under 1 procent och den mängd matavfall som samlas in till biogasproduktion har fördubblats sedan 2006.

Det finns i dag två etappmål på avfallsområdet. Etappmålen handlar om ökad resurs-hushållning i livsmedelskedjan och ökad resurshushållning i byggsektorn.

Diagram 3.18 Behandlat hushållsavfall per år och miljoner ton, total och upp delat på olika behandlingsmetoder

Ett flertal åtgärder för att nå en ökad resurs-hushållning bl.a. i livsmedelskedjan och byggsektorn beskrivs i den nationella avfallsplanen och i det avfallsförebyggande programmet som Naturvårdsverket ansvarar för enligt avfallsförordningen (2011:927). Båda programmen gäller till 2017. Av det avfallsförebyggande programmet framgår att matavfallet i Sverige uppgick till över en miljon ton 2010. Hushållen svarar för den absolut största delen, i storleksordningen 670 000 ton.

I dag uppkommer ungefär 10 miljoner ton bygg- och rivningsavfall varje år. Det betyder att byggsektorn står för drygt en tredjedel av allt avfall i landet (exklusive gruvavfall). Dessutom kommer en fjärdedel av allt farligt avfall från byggbranschen.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs utöver de beslutade och planerade styrmedlen för att nå miljökvalitetsmålet. Det saknas också aktuellt underlag för att visa på trender i tillståndet i den byggda miljön för flera nyckelförutsättningar för en god bebyggd miljö. Boverkets kommande förslag till en strategi för att nå miljökvalitetsmålet kommer att vara viktig. Strategin ska innehålla förslag på etappmål, styrmedel och åtgärder som bidrar till att nå miljökvalitetsmålet. Uppdraget ska redovisas i december 2014.

Hållbar samhällsplanering, infrastruktur och kollektivtrafik

För att nå målet behövs bl.a. en ur miljösynpunkt bättre tillämpning av de befintliga

regelverken i samhällsplaneringen. Regeringen konstaterar att den positiva trenden med att många kommuner tar fram nya översiktsplaner fortsätter. Detta gör att reglerna i plan- och bygglagen (2010:900) från 2010 kan få genomslag under de närmaste åren. Enligt dessa ska översiktsplanerna bli mer strategiska och samordnas med relevanta nationella och regionala mål för en hållbar utveckling, bl.a. miljö kvalitetsmålen. Härigenom kan kommunens utveckling sättas in och förhålla sig till ett större geografiskt perspektiv.

Boverket ska ta fram en vägledning till Plan- och bygglagens hållbarhetsbestämmelser i syfte att säkerställa ett ökat och tydligt fokus på hållbar utveckling vid tillämpningen av plan- och bygglagen (dnr S2014/186). Uppdraget ska redovisas i juni 2015.

En stor utmaning för att nå miljö kvalitetsmålet är urbaniseringstrenden. Allt fler människor på mindre yta och ökad konkurrens om marken ställer höga krav på planering och byggande för att utvecklingen i den byggda miljön ska ske på ett hållbart sätt.

Städerna och stadsdelar står inför omfattande investeringar i energieffektivisering av bebyggelse och transporter, klimatanpassningsåtgärder, effektivare förvaltning av ekosystemtjänster etc. för att möta klimatutmaningarna. Det som förenar en stor del av Sveriges miljonprogramsområden är att bostäderna är i stort behov av upprustning. Regeringen gör nu en stor satsning på att miljonprogrammets flerbostadshus moderniseras på ett socialt och miljömässigt hållbart sätt så att takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen kan öka (se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet).

Boverket, Naturvårdsverket, Energi-myndigheten, Tillväxtverket och Trafikverket har fått i uppdrag att gemensamt upprätta och förvalta en plattform för frågor om hållbar stadsutveckling. Plattformen ska syfta till ökad samverkan, samordning, kunskapsutveckling, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte och verka tills vidare. Plattformen ska även utgöra ett processtöd för de regionala strukturfondsprogrammets arbete med hållbar stadsutveckling. För vidare läsning hänvisas till utgiftsområde 18 och utgiftsområde 19.

Eftersom den bebyggda miljön till stor del utvecklas i städer och tätorter kan plattformens arbete med tvärspektoriell samverkan,

samordning, kunskapsutveckling, kunskaps-spridning och erfarenhetsutbyte mellan och inom den lokala, regionala och nationella nivåer samt näringsliv, forskare och civilsamhälle bidra till bl.a. miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö.

En viktig insats för att höja kunskapsnivån är den satsning på forskning om hållbart samhällsbyggande som forskningsrådet Formas ansvarar för. Satsningen uppgår till 100 miljoner kronor under perioden 2012–2016 och ska finansieras tillsammans med näringslivet. Forskningen ska omfatta hela planprocessen och handla både om nybyggnad och om renovering av miljonprogramområdena.

God vardagsmiljö, hälsa och säkerhet

För att begränsa trafikbullret behövs ytterligare överenskommelser, såväl nationellt som internationellt. Åtgärder behöver inriktas på att begränsa bullret vid källan samt åtgärder för de mest utsatta bostäderna. Förslag om skärpta bullerkrav på fordon har antagits inom EU 2014.

Regeringens ambition är att fortsatt verka för en samordning av plan- och bygglagen och miljöbalken i fråga om buller så att det blir tydligt hur regelverken ska tillämpas. Utgångspunkten är att detta ska ske utan att folkhälsan påverkas negativt. Förslag till riktvärden för buller ska baseras på och anpassas till det nya kunskapsläget om buller och hälsoeffekter.

Hushållning med energi och naturresurser och avfallshantering

Hushållning med energi och naturresurser och avfallshantering är viktiga faktorer för att nå miljö kvalitetsmålet. Regeringens bedömning är att avfallsmängderna behöver minska och återvinningen öka. Återvinning ska vara lönsamt och det ska vara enkelt för hushållen att källsortera avfall. Naturvårdsverket har på uppdrag av regeringen har föreslagit att producentansvaret för läkemedel utökas så att även läkemedel som klassas som farligt avfall omfattas (NV-00335-13). Naturvårdsverket har även föreslagit en förändring av lagen (1999:673) om skatt på avfall i syfte att göra den effektivare (NV-00338-13). Förslagen bereds i Regeringskansliet.

Etappmålet om ökad resurshushållning i livsmedelskedjan syftar till bättre omhändertagande av det avfall som uppstår. För att nå etappmålet är det viktigt att fokusera på att förebygga uppkomsten av avfall.

Etappmålet om byggnads- och rivningsavfall syftar till ökad resurshushållning i byggsektorn. För att nå etappmålet ska Naturvårdsverket utreda och föreslå styrmedel som ökar återanvändning, materialåtervinning eller andra former av materialutnyttjande. Uppdraget ska genomföras i samråd med Kemikalieinspektionen, Boverket och Trafikverket och redovisas senast i mars 2015.

För att ytterligare stärka genomförandet av miljökvalitetsmålet har Naturvårdsverket överlämnat förslag på nya etappmål på avfallsområdet om ökad förberedelse för återanvändning, materialåtervinning av avfall och minskat matavfall. Förslagen har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Inom EU pågår förhandlingar om ett reviderat förpackningsdirektiv med fokus på att minska förbrukningen av tunna plastbäckassar utifrån ett förslag från Europeiska kommissionen (COM(2013) 761 final).

3.5.16 Ett rikt växt- och djurliv

Miljökvalitetsmålet är att den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- bevarandestatusen för i Sverige naturligt förekommande naturtyper och arter samt genetisk variation
- påverkan från klimatförändringar
- ekosystemtjänster och resiliens
- grön infrastruktur
- genetiskt modifierade organismer

- främmande arter och genotyper
- biologiskt kulturarv
- tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden.

Resultat

Utvecklingen i miljön är negativ. För många av de naturtyper som listas i rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet), uppnås inte gynnsam bevarandestatus, och det gäller Sveriges samtliga biogeografiska och marina regioner (Rapportering habitatdirektivet 2013 enligt artikel 17, NV-09661-12). Störst antal naturtyper med gynnsam bevarandestatus finns i alpin region, följt av boreal och därefter kontinental region.

Bevarandestatus och genetisk variation

Sedan 2007, då Sverige senast rapporterade enligt artikel 17 i art- och habitatdirektivet, bedöms det inte ha skett någon verklig förändring av naturtypers bevarandestatus, som beror på naturliga orsaker eller t.ex. förvaltning och skötselåtgärder. Kunskapsunderlaget har förbättrats och den samlade bilden angående utvecklingens riktning ser nu något ljusare ut. Ett fåtal arter bedöms ha fått bättre bevarandestatus medan några arter har fått sämre bevarandestatus. Någon specifik övervakning av genetisk mångfald finns inte för närvarande. Genetisk mångfald har inte heller studerats hos det stora flertalet vilda djur, växter och svampar. För att uppnå gynnsam bevarandestatus för i Sverige naturligt förekommande naturtyper och arter har det störst betydelse vad som sker utanför skyddade områden, i det s.k. vardagslandskapet. Därför är det viktigt att ta hänsyn till biologisk mångfald vid nyttjande av mark och vatten och att vidta skötselåtgärder även utanför skyddade områden. Resultatet för detta arbete redovisas utförligt under respektive miljökvalitetsmål.

Även våra stora rovdjur ska uppnå och långsiktigt bibehålla gynnsam bevarandestatus enligt art- och habitatdirektivet. EU-kommissionen har framfört synpunkter bl.a. på vargens bevarandestatus i Sverige och frågan är föremål för prövning i svenska domstolar.

År 2013 fastställdes tio nya åtgärdsprogram för hotade arter. Antal program som var fastställda och gällande under 2013 var vid årets slut 129 stycken. Beslut om ytterligare 31 program beräknas kunna tas inom en snar framtid. Under året antog även Riksdagen propositionen En hållbar rovdjurspolitik (2012/13:191) med övergripande och långsiktiga mål för rovdjurspolitiken samt mål för stammarna av varg, björn, lo, järv och kungsörn i Sverige. Genom ändring av jaktförordningen har Naturvårdsverket fått ökad möjlighet att delegera rätten att fatta beslut om skydds- och licensjakt på stora rovdjur till länsstyrelserna.

Påverkan av klimatförändringar

I Sverige bedöms fjällen och Östersjöns växt- och djurliv som särskilt känsliga för klimatförändringar. Klimatförändringar har redan påverkat permafroststrukturer och glaciärer i Sverige negativt, samt kan vara en av orsakerna till att fjällgräsmarker växer igen. Det finns inga styrmedel som är specifikt inriktade på klimatanpassningsåtgärder för arter och naturtyper som i klimatscenarier har utpekats ha förhöjd risk för utdöende. För att minska annan negativ mänsklig påverkan görs olika åtgärder i fjällen och för att förbättra situationen i havet. Av relevans för naturtyper och arter i fjällen är Naturvårdsverkets förslag på en strategi med etappmål för Storslagen fjällmiljö.

Ekosystemtjänster och resiliens

Arbetet med att öka kunskapen om ekosystemtjänsternas värde och uppnå ett hållbart nyttjande av ekosystem har fortsatt under 2013. Naturvårdsverket har under året på regeringens uppdrag tagit fram förslag till projektplan för en särskild kommunikationssatsning med målet att öka förståelsen för av ekosystemtjänsternas värden och deras betydelse i samhället. Naturvårdsverkets forskningssatsning "Värdet av ekosystemtjänster" ska belysa hur värdet av ekosystemtjänster bättre kan beaktas i olika beslutssituationer. Sverige deltar aktivt i det forskningsanknutna arbetet inom EU med kartläggning och bedömning av ekosystemtjänster (MAES) och har bl.a. drivit en pilotstudie som fokuserat på skogens ekosystemtjänster. Under året presenterades betänkandet Synliggöra värdet av Ekosystemtjänster (SOU 2013:68). Statistiska centralbyrån redovisade i september 2013 en kartläggning av

förutsättningarna för att beräkna värdet på ekosystemtjänster.

Grön infrastruktur

Under 2013 har fokus inom områdesskyddet varit att genomföra markbyten med hjälp av de områden som överfördes från Sveaskog till staten i slutet av 2012 för att skydda värdefull skog genom naturreservat. Parallellt har det ordinarie skyddsarbetet bedrivits och nu finns sammanlagt drygt 4 000 naturreservat i landet. Under 2013 fördelade Naturvårdsverket ca 250 miljoner kronor i bidrag till länsstyrelserna, stiftelsen Tyrestaskogen och Laponiatjuudjudus för arbete med förvaltning av nationalparker, naturreservat, Natura 2000-områden och naturvårdsområden. Ca 50 procent av de fördelade medlen går till skötsel av natur, framför allt odlingslandskapets betesmarker och slätterängar som kräver den mest kostsamma skötseln. En vägledning som ger stöd för långsiktig förvaltning av skog i nationalparker, naturreservat, Natura 2000-områden och områden med naturvårdsavtal har publicerats av Naturvårdsverket under året.

Europeiska kommissionen lämnade under året ett meddelande om vad en framtida EU-strategi för grön infrastruktur bör innehålla. Naturvårdsverkets har i samråd med flera andra myndigheter under 2013 redovisat ett förslag till handlingsplan för grön infrastruktur på regional nivå.

Genetiskt modifierade organismer

Genetiskt modifierade organismer har inte introducerats i svensk miljö i någon större utsträckning och befintliga styrmedel är väl utvecklade och används.

Främmande arter och genotyper

Främmande arter fortsätter att öka i alla miljöer. Många är invasiva, och har negativ effekt på biologisk mångfald eller människors hälsa. I Sverige finns 297 arter som bedömts vara invasiva och 84 arter som bedöms vara potentiellt invasiva. Under 2013 fortsatte lokala bekämpningsinsatser mot bl.a. vresros, jättebalsamin, jätteloka, sjögull och marmorkräfta. Arbetet med att hindra mårhundens spridning fortsätter och det finns en oro för att tvättbjörn ska etablera sig i Sverige. Under 2014 slutförhandlas ett förslag från kommissionen om en EU-förordning om förebyggande åtgärder och hantering av introduktion och spridning av

invasiva främmande arter (COM 2013/620). Naturvårdsverket har fått i uppdrag att, i samråd med Havs- och vattenmyndigheten och Statens jordbruksverk, revidera den nationella strategin och handlingsplanen för främmande arter och genotyper (Naturvårdsverkets rapport 5910). Statens jordbruksverk och Sveriges lantbruksuniversitet har fått i uppdrag att lämna förslag till olika lösningar för att säkerställa att Statens jordbruksverk som riskhanterare avseende växtskadegörare kan få tillgång till ändamålsenlig riskvärdering som underlag för beslut. Uppdraget har redovisats i april 2014. Statens jordbruksverk m.fl. myndigheter fick i juli 2014 ett regeringsuppdrag om undersökningar av förekomst av växtskadegörare.

Biologiskt kulturarv

Värdefulla ängs- och betesmarker, brynmiljöer och betad skog är några av de miljöer som innehåller biologiskt kulturarv och som riskerar att försvinna genom förändrad markanvändning eller nya brukningsmetoder inom jord- och skogsbruket. Insatser för att bevara biologiskt kulturarv i odlingslandskapet redovisas under Ett rikt odlingslandskap.

Tätortsnära natur

Den fysiska planeringen är helt central i arbetet med att värna den tätortsnära naturen. Mer än hälften av kommunerna saknar en politiskt antagen skogspolicy eller motsvarande med målsättningar för förvaltning av kommunens tätortsnära skog. Skogen sköts ofta med andra målsättningar än att främja rekreation, friluftsliv och biologisk mångfald. Den lokala naturvårds-satsningen, LONA, har använts för att förbereda nya kommunala naturreservat och för att öka tillgängligheten i befintliga eller nya naturreservat. Under 2013 inrättades nio kommunala naturreservat. Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Myndigheten för handikappolitisk samordning har under året publicerat en vägledning som handlar om att tillgängliggöra skyddade natur- och kulturområden. Skogsstyrelsen redovisade i november 2013 ett regeringsuppdrag om en kunskapsammansättning om skog och sociala värden.

Länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län har fortsatt arbetet med regeringsuppdraget att skydda tätortsnära natur.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs. Regeringen bedömer att arbetet med skötsel och förvaltning av skyddade områden, artbevarande, viltförvaltning och restaurering av biologisk mångfald kraftigt behöver förstärkas. Regeringen föreslår därför att anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur ökar med 350 miljoner kronor per år 2015 och framåt. Regeringen föreslår även en ökning av anslaget 1:16 Skydd av värdefull natur med 640 miljoner kronor för 2014 och med 590 miljoner kronor för 2015 och framåt för att skydda värdefull natur. Med regeringens samlade satsningar på åtgärder för värdefull natur och skydd av värdefull natur har förutsättningarna för att nå miljökvalitetsmålet avsevärt förbättrats.

Strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster bidrar även till att nå miljökvalitetsmålet (prop. 2013/14:141). Strategin bidrar också till att nå målen i EU:s strategi för biologisk mångfald till 2020 samt målen i den strategiska plan för biologisk mångfald 2011–2020 som har antagits inom konventionen för biologisk mångfald vid dess partsmöte i Nagoya 2010.

Identifiering, kartläggning och värdering av ekosystemtjänster

År 2012 beslutade regeringen om fem etappmål för biologisk mångfald. Etappmålet om ekosystemtjänster och resiliens innebär att viktiga ekosystemtjänster och faktorer som påverkar deras vidmakthållande är identifierade och systematiserade senast 2013. Etappmålet om betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster innebär att betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster senast 2018 ska vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt.

Etappmålet om ekosystemtjänster och resiliens föranledde 2012 ett regeringsuppdrag till Naturvårdsverket att göra en sammanställning om viktiga ekosystem och ekosystemtjänster. Naturvårdsverkets rapport Sammanställd information om ekosystemtjänster (dnr M2012/1507) utgör en viktig grund för att följa upp de naturtypsanknutna miljökvalitetsmålen och för det fortsatta arbetet för att nå etappmålet om betydelsen av biologisk mångfald och

värdet av ekosystemtjänster. Etappmålet om ekosystemtjänster och resiliens är därmed uppnått. För att skapa ännu bättre förutsättningar för det fortsatta arbetet med att identifiera och systematisera ekosystemtjänster och de faktorer som påverkar deras vidmakthållande är det viktigt att förbättra kunskapsläget och skapa förståelse för värdet av de komplexa samband som ligger till grund för ekosystemens viktiga funktioner och processer.

Arbete har påbörjats för att uppnå etappmålet om betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster. Etappmålet kan uppnås genom de insatser som beskrivs i anslutning till etappmålet (prop. 2013/14:141).

Hotade arter och naturtyper

Etappmålet om hotade arter och naturtyper innebär att åtgärdsprogram för att nå gynnsam bevarandestatus för sådana hotade arter och naturtyper som inte kan säkerställas genom pågående åtgärder för hållbar mark- och vattenanvändning och befintligt områdesskydd ska vara genomförda eller under genomförande senast 2015. Etappmålet bedöms kunna nås med avseende på att de åtgärdsprogram som planerats kommer att vara fastställda och under genomförande senast 2015. Regeringen avser att noga följa myndigheternas arbete med åtgärdsprogram och vid behov vidta åtgärder för att etappmålet ska nås.

Inom EU pågår ett arbete med att ta fram en strategi mot olaglig handel med vilda djur och växter där åtgärder mot gränsöverskridande kriminalitet är ett av insatsområdena som kan komma att påverkas, vilket kommer att påverka berörda myndigheter i Sverige såsom t.ex. Rikspolisstyrelsen, Tullverket och Kustbevakningen.

Reglerna för miljöersättningarna inom jordbruket kommer att ändras 2015 genom att ett nytt landsbygdsprogram träder i kraft. Miljöersättningarna är ett viktigt bidrag till arbetet med att bevara odlingslandskapets biologiska mångfald och bör fortsatt ha hög prioritet i landsbygdsprogrammet. Under 2014 saknas nya resurser för att nyanlägga våtmarker inom ramen för landsbygdsprogrammet men i det nya programmet kommer nya resurser att finnas för våtmarksanläggning. Det är viktigt att möjligheter finns för att hitta stödformer för fortsatt våtmarksanläggande och restaurering för att förbättra situationen för hotade våtmarks-

typer och arter som hör till våtmarker, exempelvis rikkärren och dess arter.

Invasiva främmande arter

Etappmålet om invasiva främmande arter innebär att invasiva främmande arters effekter i Sverige vad avser biologisk mångfald samt socioekonomiska effekter på bl.a. hälsa ska vara bedömda och prioriterade insatser för bekämpning ska ha inletts senast 2015. Arbetet med invasiva främmande arter bör intensifieras mot bakgrund av de stora skador sådana arter kan orsaka.

EU-förordningen om invasiva främmande arter liksom EU-lagstiftningen om skyddsåtgärder mot växtskadegörare kan ge en inriktning åt det svenska arbetet, tillsammans med den nationella strategin för främmande arter och genotyper (Naturvårdsverkets rapport 5910), som för närvarande revideras av berörda myndigheter. Betydelsen av EU-förordningen om invasiva främmande arter kommer att bero på vilka arter som tas upp i genomförandet. Även resultatet av pågående översyn av EU-lagstiftningen om skyddsåtgärder mot växtskadegörare har betydelse för möjligheterna att hindra spridning av invasiva främmande arter.

Etappmålet kommer inte att nås 2015. En viktig orsak till detta är att EU-förordningen träder i kraft först 2015. Det kommer inte att finnas tillräckligt med tid för att på nationell nivå göra en samlad bedömning och prioritera insatser. Regeringen avser att återkomma kring detta.

Kunskap om genetisk mångfald

Etappmålet om kunskap om genetisk mångfald innebär att en kartläggning och övervakning av den genetiska mångfalden ska ha inletts senast år 2015. Det är osäkert om etappmålet kan nås till 2015. Ökad myndighetssamverkan kring kartläggning och övervakning av genetisk mångfald hos vilda och domesticerade växter och djur förväntas främja ett effektivt nyttjande av resurser och därmed öka möjligheten att nå etappmålet.

Hållbar mark- och vattenanvändning

I mars 2014 beslutades fem ytterligare etappmål som rör hållbar användning av mark- och vattenområden. Insatser för att nå etappmålen har identifierats (prop. 2013/14:141).

3.5.17 Övergripande miljöarbete

Resultat

Miljöövervakning

Miljöövervakningen är en grundläggande del av miljöarbetet. Miljöövervakning syftar till att beskriva tillståndet i miljön, ge underlag för analys av olika utsläppskällors miljöpåverkan, bedöma hotbilder, lämna underlag för åtgärder och följa upp beslutade åtgärder. Övervakningen används bl.a. till internationell rapportering och för uppföljning av miljö kvalitetsmålen.

Den nationella miljöövervakningen är indelad i tio programområden, varav Naturvårdsverket ansvarar för åtta och Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för två. Miljöövervakningen ska bl.a. vara anpassad till lagstiftningen om miljö kvalitetsnormer.

Under 2013 har Naturvårdsverket vidareutvecklat sin samordningsroll för av miljöövervakningen kopplat till miljömålssystemet. Arbetet har bl.a. resulterat i att Naturvårdsverket fått högre nöjdhet i sina undersökningar.

Omfattande internationell rapportering har genomförts, främst till den Europeiska miljöbyrån (EEA), men också till FN:s konvention om biologisk mångfald och till FN:s Klimatkonventioner (UNFCCC). Den internationella rapporteringen omfattade bl.a. rapporter om avfallsmängder, badvattenkvalité, grundvatten, vattenkvalité och klimatdata.

För att säkra att den miljöövervakning som genomförs är relevant och fyller de kvalitetskrav som efterfrågas görs regelbundna revisioner inom miljöövervakningssystemet. Under 2013 har den hälsorelaterade miljöövervakningen och miljögiftsövervakningen i akvatisk miljö reviderats.

Under 2014 har ett arbete inletts med att ta fram ett nytt övervakningsprogram i enlighet med de krav som ställs i EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG).

Miljöledning

I princip alla av de 190 myndigheter som omfattas av förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter har under 2013 fortsatt att utveckla sitt miljöledningsarbete, bl.a. med att redovisa den indirekta miljöpåverkan.

Under 2013 har antalet myndigheter som väljer att miljöcertifiera sin verksamhet ökat med

två. En certifiering har därmed genomförts av 27 av 190 myndigheter, vilket motsvarar 14 procent av myndigheterna.

Naturvårdsverket fortsätter att vidareutveckla sitt ansvar med att vägleda myndigheterna i deras miljöledningsarbete. För andra året i rad har Naturvårdsverket valt att särskilt granska kvaliteten på myndigheternas redovisning, som visar att vissa myndigheter har förbättrat sig. Naturvårdsverket fortsätter även att ta fram rankinglistor över hur långt myndigheterna kommit i miljöledningsarbetet.

På internationell nivå har Naturvårdsverket gett stöd till FN i deras arbete med att införa ett miljöledningssystem. Naturvårdsverket delar också i det internationella arbetet med att uppdatera miljöledningsstandarden ISO 14001.

Miljöstyrningsrådet

I juni 2014 gav riksdagen regeringen bemyndigande att överlåta delar av Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådets (Miljöstyrningsrådet) verksamhet till staten och att avveckla Miljöstyrningsrådet genom likvidation vid lämpligt tillfälle (prop. 2013/14:99, bet. 2013/14:FiU:21, rskr. 2013/14:316). Vid en bolagsstämma i Miljöstyrningsrådet den 11 september 2014 beslutades att bolaget ska likvideras.

Miljöstyrningsrådets verksamhet med att förvalta och utveckla upphandlingskriterier, som ger stöd till upphandlare att beakta miljöhänsyn i upphandlingens olika faser vid offentlig upphandling vidareutvecklades 2013. Det totala antalet kriterier ökade med 133 stycken i förhållande till föregående år och uppgick vid årets slut till 833 stycken. Kriterierna är fördelade i 54 produktgrupper och 125 undergrupper. Bolaget introducerade 2013 en databas, kallad MSR-wizard, med syfte att förenkla för upphandlande myndigheter och enheter att använda upphandlingskriterier. Miljöstyrningsrådet tillhandahöll även rådgivning via telefon, helpdesk och e-post för upphandlande myndigheters och enheters upphandlingar samt lämnade information om sin verksamhet. Som ett led i att koncentrera, förbättra och förstärka stöd, information och vägledning om offentlig upphandling inklusive innovationsupphandling, miljö- och sociala hänsyn, överläts Miljöstyrningsrådets uppgifter inom detta område till Konkurrensverket den 1 juli 2014.

Miljöstyrningsrådets arbete med det internationella systemet för miljö- och klimatdeklarationer, EPD, (Environmental Product Declarations) breddades under 2013 till nya sektorer, produktgrupper och tjänsteslag. Under året registrerades 98 nya EPD:er, vilket kan jämföras med de 86 som registrerades 2012. Antalet EPD:er uppgick vid årets slut till 341 stycken. Arbetet med EPD täcks huvudsakligen av intäkter via registrerings- och årsavgifter från de organisationer som deltar i systemet. Miljöstyrningsrådets verksamhet och uppgifter kopplade till EPD överläts till IVL Svenska Miljöinstitutet AB den 1 juli 2014.

Utvecklingen av Miljöstyrningsrådets arbete som registreringsorgan i Sverige för EU:s miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas) går fortsatt långsamt. Antalet Emas-registreringar fortsätter att sjunka och var vid årets slut 32 stycken. Den 1 september överläts Miljöstyrningsrådets verksamhet avseende Emas till Naturvårdsverket.

I arbetet med att förbereda för den förändring av bolagets verksamhet som genomförts under året har juridisk och ekonomisk rådgivning uppgående till 253 500 kronor för juridisk rådgivning och till 270 600 kronor för ekonomisk rådgivning upphandlats. Samtliga kostnader belastade anslaget 1:18 *Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag* inom utgiftsområde 24 Näringsliv.

Angående upphandlingsstöd se vidare utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, avsnitt 6.

Geografisk miljöinformation

Arbetet med att utveckla en infrastruktur för geografisk miljöinformation i Europa med fokus på miljöområdet fortsätter i enlighet med lagen (2010:1767) om geografisk miljöinformation och EU-direktivet om Inspire (2007/2/EG). Syftet med infrastrukturen för geografisk miljöinformation är att kunna följa förändringar i miljön, öka möjligheten att förutse, förebygga och hantera naturolyckor, och för att medlemsstaternas och EU:s miljöpolitik ska kunna utformas och genomföras effektivt. Arbetet med att genomföra direktivet i Sverige följer den tidplan som EU fastställt och kommer att pågå t.o.m. 2020.

Enligt en nyttovärdering som Lantmäteriet har gjort så uppskattas nyttan, uttryckt i kronor, av genomförandet av EU-direktivet Inspire till

69,7 miljoner kronor per år. Nyttan tillfaller näringslivet och den offentliga sektorn (Nyttovärdering Inspire, dnr 2012–2014/494).

Lantmäteriet har fortsatt sitt arbete med att förnya och förenkla tillhandahållandet av geografisk miljöinformation. Framförallt så har webbplatsen, geodataportalen, som har byggts upp för att svara till kraven i direktivet om en utvecklad infrastruktur, vidareutvecklats under året. Drygt 20 stycken myndigheter är delansvariga i arbetet.

Grön ekonomi och hållbar utveckling

Det nationella arbetet för att genomföra EU:s strategi för tillväxt och jobb, den s.k. EU 2020 strategin, rapporterades till riksdagen och Europeiska kommissionen i rapporten Sveriges nationella reformprogram 2014 (SB2014/2004). Arbetet är bl.a. koncentrerat till den färdplan för resurseffektivitet som kommissionen beslutade om 2011 som ett sätt att genomföra EU 2020 strategin. I färdplanen lyfts bl.a. vikten av forskning och innovationer, liksom vikten av att avskaffa miljöskadliga subventioner och att följa principen om att förorenaren ska betala.

Ett samarbete har inletts med IVL Svenska Miljöinstitutet och dess näringslivsnätverk CERISE (Centrum för resurseffektivitet i Sverige). Samarbetet syftar till att bidra till EU:s färdplan för resurseffektivitet och stärka det nationella arbetet med resurseffektivitet och hållbar konsumtion och produktion. Inom ramen för samarbetet har tre seminarier genomförts. Dialogen med näringslivet omfattar bl.a. att identifiera viktiga områden för samarbete och till att sprida goda exempel på teknikutveckling och innovationer samt nya hållbara affärsmodeller.

Vid FN:s konferens för hållbar utveckling i Rio de Janeiro 2012 (Rio+20) beslutades om ett globalt tioårigt ramverk av program för hållbar konsumtion och produktion. Ramverket innehåller inledningsvis sex program bl.a. hållbara livsstilar och utbildning, hållbar offentlig upphandling, och hållbara livsmedelssystem. Sverige deltar särskilt aktivt i genomförandet av två av ramverkets program: hållbar offentlig upphandling samt i programmet om hållbara livsstilar och utbildning. Programmet om hållbar offentlig upphandling lanserades i mars 2014 och fler program kommer att lanseras löpande under året.

Ett samarbete med USA om hållbar konsumtion och produktion har inletts med fokus

på grön offentlig upphandling, livsmedelssvinn och livscykelanalyser (LCA). Två workshops har genomförts 2014 i samarbete med amerikanska Naturvårdsverket.

För att upprätthålla och utveckla konkurrenskraften är det viktigt att Sverige förstärker och förnyar svensk miljöteknik och skapar förutsättningar så att en andra generations miljöteknik utvecklas i Sverige. Naturvårdsverket undersöker hur spetsteknologier som it-, bio-, rymd- och nanoteknik kan användas för att snabbare och effektivare nå generationsmålen och miljökvalitetsmålen och främja miljöteknik. En rapport överlämnas till regeringen i mars 2015. Flera insatser som är relevanta för hållbar tillväxt har utförts inom ramen för den förra regeringens miljöteknikstrategi se bl.a. utgiftsområdena 21 och 24. Åtgärder för Grön tillväxt beskrivs inom utgiftsområde 23.

Vid FN:s konferens om hållbar utveckling i Rio de Janeiro 2012 (Rio+20) enades länderna om att grön ekonomi är ett verktyg som ska användas för att ställa om till en hållbar samhällsutveckling. För att utveckla arbetet har FN:s Miljöprogram (UNEP) startat initiativet PAGE (Partnership on Action for Green Economy) i vilket Sverige deltar. Syftet med PAGE är att ge stöd till utvecklingsländer för en omställning till en grön ekonomi. Sverige deltar i en styrgrupp och i en vängrupp under PAGE och har bidragit finansiellt till att kartläggningar och projekt startats i ett antal länder, bl.a. Mongoliet och Peru. En översyn har inletts beträffande verksamheten inom Östersjöstaternas råds expertgrupp om hållbar utveckling Baltic 21. Baltic 21 samordnar verksamheten inom ramen för grön ekonomi. Länderna som deltar i Östersjöstaternas råd har enats om att bli föregångare i utvecklingen och genomförandet av aktiviteter med inriktning på grön ekonomi (Deklaration antagen den 20 juni 2014 om A Vision for the Baltic Sea Region by 2020).

Europeiska kommissionen presenterade ett s.k. grönt paket som består av fyra meddelanden och ett lagstiftningspaket i juli 2014. I paketet ingår meddelandet om ett kretsloppssamhälle och cirkulär ekonomi (KOM[2014] 398), samt ett lagstiftningspaket som syftar till att revidera flera direktiv om avfall (KOM[2014] 397), ett meddelande om en grön handlingsplan för små- och medelstora företag (KOM[2014] 440), ett meddelande om ett initiativ för grön sysselsättning (KOM[2014] 446) och ett meddelande

om möjligheterna till resurseffektivitet i byggsektorn (KOM[2014] 445).

Arbete pågår kring utvecklingen av alternativa välfärdsmått som komplement till BNP, bl.a. i arbetsgruppen Nordisk ad hoc grupp för kompletterande välfärdsmått under Nordiska ministerrådet som etablerades 2013. Arbetet ska redovisas under 2015. En särskild utredare arbetar med att kartlägga och analysera samt föreslå mått på utvecklingen av livskvaliteten i det svenska samhället (Dir. 2014/68). Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2015.

FN:s miljöförsamling UNEA

Som ett resultat av beslutet om reformer av FN:s miljöprogram UNEP vid FN:s konferens om hållbar utveckling i Rio de Janeiro 2012 (Rio+20) har under 2014 det första mötet med FN:s miljöförsamling UNEA (United Nations Environment Assembly, UNEP:s styrande organ) ägt rum i Nairobi, Kenya. Som styrande organ för ett FN-program är UNEA det enda som har ett universellt medlemskap vilket innebär att samtliga FN:s medlemsstater är medlemmar. Fler än 1200 delegater deltog vid mötet, däribland FN:s generalsekreterare, miljöministrar, förhandlare, ledare från övriga FN-systemet och representanter från civila samhället. Mötet hade två teman, Miljö i den s.k. Post-2015 agendan, inklusive hållbar produktion och konsumtion samt illegal handel med vilda djur och växter. Post-2015 är en pågående FN-process med syfte att bl.a. ta fram nya globala hållbarhetsmål som tar vid efter det att FN:s millennieutvecklingsmål går ut 2015. Under UNEA hölls bl.a. ett forum om gender och miljö samt ministerdiskussioner om UNEA:s två teman. Under UNEA antogs 17 beslut, bl.a. om arbetsprogram och budget, kemikalier och avfall, hur UNEP ska arbeta med att förbättra luftkvalitet samt beslut om att stärka samspelet mellan forskning och policy och om illegal handel med vilda djur och växter. Ministrarnas diskussioner resulterade även i antagandet av ett slutdokument, som bl.a. framhåller UNEA:s status som ett universellt styrande organ, och vikten av att miljö integreras i Post 2015-agendan och de mål som ska ersätta Millennieutvecklingsmålen efter 2015. Världens miljöministrar bekräftade sina åtagande inom en rad områden så som illegal jakt och handel med hotade arter, klimat och hållbar konsumtion och produktion.

Bilaterala miljö- och klimatinsatser

Föröreningar i luft och vatten är till stor del gränsöverskridande och påverkar direkt och indirekt möjligheten för Sverige att uppnå de nationella miljö kvalitetsmålen. Samarbete på miljö- och klimatområdet med strategiskt viktiga länder sker framför allt med de länder som bedöms ha en stor miljöpåverkan eller som är av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimat arbetet. Samarbetet syftar både till att bidra till en förbättrad global miljö och till att uppfylla de svenska miljö kvalitetsmålen. Insatser inom det bilaterala samarbetet bidrar inte minst till att genom gemensamma projekt skapa kontakter och på så sätt möjliggöra utbyten mellan Sverige och samarbetsländer inför och under förhandlingar inom ramen för internationella miljökonventioner, såsom FN:s klimatkonvention.

I flera strategiskt viktiga länder, däribland Kina, Indien, Indonesien, Sydafrika och Vietnam, har miljö- och klimatsamarbetet tidigare bedrivits genom utvecklingsbiståndet. Biståndsinsatserna fasades ut vid årsskiftet 2013/2014, eftersom flertalet av dessa länder har utvecklat egna institutioner och egen kapacitet. Kontaktytorna finns kvar men samarbetet har gått från att vara ett traditionellt biståndssamarbete, till ett samarbete inom särskilda sakområden, med en hög grad av dialog samt kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan mer jämbördiga parter. Det strategiska samarbetet bidrar särskilt till kunskapsutbyte och dialog om olika insatser för att införliva regelverk och policyåtgärder på miljö- och klimatområdet i olika samarbetsländer.

Under 2014 inleddes ett fördjupat samarbete med Kina på vattenområdet och med Brasilien på miljö- och klimatområdet på basis av de samförståndsavtal som undertecknades med dessa länder 2013. Förutsättningarna för ett fördjupat miljö- och klimatsamarbete med Indonesien och Sydafrika har undersökts i dialog med ansvariga miljömyndigheter i respektive land. Samarbetsprojekt på miljö- och klimatområdet har därtill bedrivits i Brasilien, Chile, Indien, Indonesien, Polen, Ryssland, Uruguay, USA och Vietnam.

Ett aktuellt exempel på det bilaterala miljö-samarbetets bidrag till pågående internationella processer är de projekt som har genomförts med Kina under 2013–2014 och som har handlat om nationell hantering av kvicksilver. Detta

samarbete har i sin tur bidragit till ett konstruktivt utbyte inför och under förhandlingarna om en global konvention om kvicksilver (Minamata) i oktober 2013.

Ett annat exempel är de vetenskapliga dialoger om att minska förekomsten av kortlivade klimatpåverkande ämnen (SLCP) som har inletts med Kina och Ryssland genom seminarier under 2014, med ett stort intresse från myndigheter och akademi i respektive land. Samarbetet har lett till en förståelse för frågan och lagt grunden till ett fortsatt utbyte mellan experter på området i Sverige och dessa länder.

Analys och slutsatser*Miljöövervakning*

Miljöövervakningen är en grundläggande del av miljöpolitiken. Miljöövervakningen är central för att bl.a. följa tillståndet i miljön, för uppföljningen av miljö kvalitetsmålen och för internationell rapportering. Kraven på en utvidgad miljöövervakning har vuxit under senare år främst beroende på ökade krav på uppföljning av genomförandet av EU:s olika miljödirektiv, t.ex. havs- och vattenrelaterade direktiv. Miljöövervakningen består till stor del av löpande datainsamling som används i internationell rapportering och i uppföljningen av miljö kvalitetsmålen. För att ha möjlighet att svara upp mot de ökade krav på miljöövervakning som bl.a. nya regelverk i EU och uppföljning av miljömålssystemet ställer, kommer regeringen att stärka resurserna till miljöövervakning. Med en god miljöövervakning går det att effektivt följa upp åtgärder som utförs på lokal nivå.

Det är också viktigt att de berörda myndigheterna, som t.ex. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten, fortsätter att vidareutveckla sitt arbete med miljöövervakning så att tilldelade medel används så effektivt som möjligt.

Miljöledning

Regeringen bedömer att miljöledningssystemet är ett viktigt verktyg för att säkerställa så att myndigheternas miljöarbete genomförs på ett systematiskt och effektivt sätt. Under senare år har alltmer fokus lagts på myndigheternas indirekta miljöpåverkan, som komplement till den direkta. Denna utveckling är viktig och bör

fortsätta. Att flera myndigheter miljöcertifierar sig är också positivt.

Miljöstyrningsrådet

Regeringens bedömning är att Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådets (Miljöstyrningsrådet) arbete med att förvalta och utveckla förslag till upphandlingskriterier och den förankringsprocess som använts för detta har bidragit till en positiv utveckling inom miljöanpassad offentlig upphandling. Miljöstyrningsrådet har i samarbete med olika aktörer och genom fortsatt informationsarbete bidragit med värdefull kunskap och stöd inom området.

De uppgifter som under året har överlåtits till Konkurrensverket från Miljöstyrningsrådet ska fortsätta att bedrivas i samma utsträckning som i dag (se vidare utgiftsområde 2 och utgiftsområde 24). Det handlar om uppgifter relaterade till miljöhänsyn i offentlig upphandling.

Geografisk miljöinformation

Regeringen bedömer att det sammanhängande systemet för geografisk miljöinformation förbättrar tillgängligheten till geografisk information inom EU, avhjälper problem vid informationsutbyte mellan myndigheter och höjer kvaliteten på informationen. Systemet är även ett viktigt steg i utvecklingen inom området informationsteknik och påverkar inte bara arbetet inom miljöpolitiken utan också möjligheterna att vidareutveckla arbetet med e-förvaltning, regelförenkling och en effektiv nationell försörjning med grundläggande geografisk information. Den s.k. geodataportalen är en viktig del av infrastrukturen och ger möjlighet att söka, hitta och titta på information från olika informationskällor samt utnyttja tillhörande tjänster.

Fram till 2020 fortsätter arbetet med att genomföra direktivet om geografisk miljöinformation (Inspire 2007/2/EG) och under de närmaste åren kommer allt fler myndigheter att bli informationsansvariga vilket innebär ökade kostnader för dessa myndigheter.

Grön ekonomi och hållbar utveckling

För att stärka EU:s strategi för tillväxt och jobb, den s.k. EU 2020 strategin har ett arbete inletts med att identifiera behov av kompletterande åtgärder. Slutsatserna ska användas i arbetet med den halvtidsöversyn av EU 2020 strategin som Europeiska kommissionen har inletts. Avsikten är

att förslag till förbättringar ska presenteras våren 2015.

Klimat-, miljö och energiutmaningarna prioriteras högt av regeringen. Det behövs därför en fortsatt och utvecklad samverkan mellan myndigheter liksom mellan myndigheter och den kommunala och regionala nivån. Samarbetet med IVL Svenska Miljöinstitutets näringslivsnätverk CERISE har varit positivt och bidragit till en ökad dialog med näringslivet. Ytterligare seminarier samt även branschdialoger planeras.

Naturvårdsverket har nyligen presenterat en rapport med förslag på nationella åtgärder som bidrar till en mer hållbar konsumtion. Rapporten redovisades hösten 2014. Förslagen kommer att analyseras inom Regeringskansliet.

Hållbar konsumtion kommer också att vara en viktig del i den konsumentupplysningstjänst som Konsumentverket har fått i uppdrag att utveckla i samverkan med bl.a. Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen. Tjänsten ska vara på plats 1 april 2015.

För att implementera det globala ramverket av program för hållbar konsumtion och produktion har Naturvårdsverket utsetts till Nationell Fokuspunkt med uppdrag att samordna, sprida goda exempel och inspirera till handling från olika aktörer och nivåer. Regeringen kommer att fortsätta detta arbete.

Bilaterala miljö- och klimatinsatser

Resultaten av regeringens bilaterala samarbete är ofta indirekta och kan avläsas först i ett längre tidsperspektiv, något som inte alltid framgår vid en årlig rapportering. Det bilaterala samarbetet syftar bl.a. till att bidra till framsteg inom internationella miljökonventioner. Samarbetet bedöms ha bidragit till detta vad gäller internationella miljökonventioner såsom FN:s klimatkonvention, miljökonventioner på kemikalieområdet såsom Minamatakonventionen om kvicksilver samt samarbetet inom Luft- och klimatkoalitionen (CCAC). Detta syfte har uppnåtts genom att via gemensamma projekt skapa kontakter och bygga kapacitet och kunskap hos strategiskt viktiga förhandlingsparter. De kontakter som har byggts upp har möjliggjort för utbyten mellan Sverige och respektive samarbetsland inför och under internationella miljöförhandlingar. Det är viktigt att bilaterala miljö- och klimatinsatser fortsatt kan bidra till att främja framsteg inom

internationella processer och miljökonventioner. Insatserna bör också fortsatt leda till att öka förståelsen för betydelsen av miljöåtgärder i samarbetsländer, och i förlängningen bidra till att miljöpolicyåtgärder genomförs i de länder där bilateralt samarbete bedrivs.

3.6 Politikens inriktning

Det övergripande målet för miljöpolitiken är sedan slutet av 1990-talet att lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta. Vi ska göra det utan att orsaka ökande miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Att stoppa miljöförstöringen och minska klimatutsläppen är två av vår generations största uppgifter. En framåtsyftande miljöpolitik kan lösa miljöproblemen och samtidigt skapa nya möjligheter för jobb och utveckling. Genom att minska vår resursförbrukning eller återanvända och återvinna de produkter vi använder kan vi minska belastningen på jordens gemensamma ekosystem. Regeringen kommer att prioritera arbetet med minskade klimatutsläpp, en giftfri miljö, förstärkt biologisk mångfald och bättre havsmiljö.

Sverige behöver en långsiktig skogsstrategi som optimerar skogens möjligheter att bidra i utvecklingen av en bioekonomi och som tillvaratar skogens hela värdekedja. Den nationella skogspolitiken bör därför vidareutvecklas i bred samverkan med berörda i ett nationellt skogsprogram för Sverige, se utgiftsområde 23.

I denna proposition föreslår regeringen en kraftfull ambitionshöjning och ökar samtidigt miljö- och klimatanslagen fr.o.m. 2015 med 2 miljarder kronor per år.

Naturvårdsverket gör bedömningen att enbart två av 16 miljö kvalitetsmål nås med nuvarande politik. Regeringen anser att avgörande steg måste tas för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen. Som ett led i detta arbete ska ett miljömålsråd inrättas. Regeringen kommer också att prioritera arbete med att bättre integrera miljöarbetet i berörda myndigheters verksamhet, det gäller i första hand myndigheterna med ansvar inom ramen för miljömålssystemet.

Dagens miljöutmaningar är i stora delar gränsöverskridande och arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet förutsätter också att Sverige arbetar för en ambitiös miljöpolitik inom EU och internationellt. Regeringen kommer under 2015 fortsatt bedriva samarbete med länder som är av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet. Samarbetet kan också bidra till att internationella miljökonventioner, regelverk och policyåtgärder på miljö- och klimatområdet kan införlivas i samarbetsländernas miljölagstiftning och bidrar samtidigt till uppfyllande av miljö kvalitetsmålen. Regeringen kommer därtill fortsatt att engagera sig i miljöarbetet inom FN:s miljöprogram UNEP, genom bl.a. det årliga bidraget till UNEP:s miljöfond. Detta ligger även i linje med Sveriges politik för global utveckling (PGU) som är hela regeringens gemensamma ansvar.

En nationell miljömålssamordnare har utsetts för att bl.a. verka för att stärka samverkan med näringslivet för att ytterligare öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen.

Miljöövervakningen är ett kvitto på tillståndet i miljön och svarar på frågan om beslutade åtgärder får avsedd effekt. Miljöövervakningen ger t.ex. svar på vilka farliga ämnen som finns i människor och i miljön. Med bättre övervakning av tillståndet i miljön ökar möjligheten att i tid upptäcka och förebygga risker för människors hälsa och miljön. Miljöövervakningen är central för att följa upp miljö kvalitetsmålen och för att ta fram underlag för nya miljöåtgärder och justera redan beslutade åtgärder. Resultaten från miljöövervakning används också för internationell rapportering, speciellt enligt EU:s miljödirektiv. Både Europeiska kommissionen och våra nationella myndigheter har pekat på brister i den nuvarande miljöövervakningen som behöver åtgärdas. Särskilt den havs- och vattenrelaterade miljöövervakningen behöver förstärkas för att bl.a. uppfylla EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) och EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG). Därför gör regeringen en satsning på miljöövervakning.

I OECD:s granskning av svensk miljöpolitik uppmärksammas bl.a. vikten av effektiva administrativa styrmedel och att det är en central del i Sveriges miljöarbete. Miljöbalken är en grundpelare i miljöarbetet och ett viktigt verktyg för att nå miljö kvalitetsmålen. Miljöbalken kommer fortsatt att utvecklas i den riktningen

Kärnan i arbetet med att utveckla miljöregelverket är att förbättra hälso- och miljösituationen i Sverige. Regler, processer och förfaranden ska därutöver vara rättssäkra och effektiva men också anpassade till företagens villkor och verklighet. Tillsynen står för en stor del av företagets vardagliga kontakt med miljöregelverket. Att tillsynen är effektiv likvärdig och sker med hög kompetens är avgörande för miljön men också betydelsefullt för berörda företag.

Myndighetsutövningen, nationellt, regionalt och lokalt, genom tillståndsgivning och tillsyn, behöver utvecklas så att det i större utsträckning bidrar till att nå miljökvalitetsmålen. Den grundläggande utgångspunkt är att det är förorenaren som ska betala för miljötillsynen. Genom tillsynsavgifter säkerställs en effektiv tillsyn som bidrar till att miljökvalitetsmålen nås. Regeringen föreslår i denna proposition att Länsstyrelsernas förvaltningsanslag ökas med 25 miljoner kronor per år fr.o.m. 2015.

3.6.1 Klimat

Klimat

Klimatförändringarna är en ödesfråga för mänskligheten och regeringens mest prioriterade miljöfråga. Politiken behöver utformas för åtgärder och insatser på alla nivåer i samhället, såväl internationellt, som inom EU och nationellt.

Nationell klimatpolitik

För att nå målet om högst två graders global temperaturökning jämfört med förindustriell nivå måste alla länder vidta åtgärder. Sverige ska vara ledande i omställningen till ett samhälle med mycket låga utsläpp av växthusgaser och ska minska utsläppen av växthusgaser i den takt som behövs för en globalt hållbar utveckling. Långsiktig styrning och uppföljning behövs. Därför ska ett klimatpolitiskt ramverk inrättas med etappmål för 2030 och 2040, med tydliga mål för sektorerna, bl.a. transporter, jordbruk och bostäder, och med en årlig redovisning av framstegen till riksdagen.

Under mandatperioden ska växthusgasutsläppen i Sverige tydligt minska. Stimulanser och ekonomiska styrmedel ska användas för att ställa om Sverige. Miljöskatternas styrande effekt ska öka. Regeringen avser i samband med kontroll-

stationen 2015, som ligger fast, återkomma till frågan om hur ytterligare åtgärder bidrar till att sänka de svenska utsläppen av växthusgaser.

Regeringen vill ta tillvara biogasens potential genom att skapa förutsättningar för att införa metanreduceringsersättning i hela landet.

Regeringen vill intensifiera insatserna för att nå en fordonsflotta som är fri från fossila bränslen. Transportsektorn står alltjämt för ca en tredjedel av utsläppen av växthusgaser, utsläppen från tunga fordon har ökat mest. Enligt Trafikverkets prognoser väntas transportbehoven och trafikarbetet fortsätta att växa. Miljöpåverkan från transportsektorn ska minskas. Ytterligare utvecklade styrmedel kommer att krävas. Regeringen avser därför införa ett system där miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid premieras vid inköpstillfället genom en bonus, medan fordon med relativt höga utsläpp av koldioxid får högre skatt, ett s.k. bonus/malus-system. I avvaktan på att detta kan ske behålls en premie till bilar med mycket låga utsläpp. Regeringen vill också se en överflyttning av gods från väg till järnväg och sjöfart. Satsningarna på järnvägen förstärks. Regeringen påbörjar omedelbart och skyndsamt ett arbete med att införa en avståndsbaserad vägslitageskatt som även omfattar utländska åkare, med ambitionen att detta ska genomföras under mandatperioden. En sådan skatt bidrar till att långväga godstransporter flyttas från lastbil till tåg och sjöfart och bidrar till schyssta villkor inom åkerinäringen. Det är vidare angeläget att samhällsplaneringen generellt och i en ökad utsträckning främjar en hållbar och transportsnål samhällsstruktur. Städerna bör byggas så att gång, cykling och kollektivtrafik blir de naturliga valen när människor ska förflytta sig. På landsbygden kommer bilen fortsatt behövas men effektivare fordon som drivs av förnybar energi behövs. Regeringen tar nu fler initiativ för en moderniserad samhällsplanering och för ett mer hållbart och klimatsmart byggande, för klimatsmarta renoveringar av bostäder och för utbyggnad av förnybar energi och effektivisering. Under mandatperioden ska även olika metoder för att få flyget att i högre utsträckning bära sina egna klimatkostnader undersökas.

Sammantaget kommer dessa åtgärder bidra till tydliga utsläppsminskningar i Sverige. De kan också ge möjligheter för utveckling av miljöinnovationer. Initiativ tas för att bedöma hur

stora dessa ytterligare utsläppsminskningar kan bli.

Arbetet med att stärka kunskapen om möjliga åtgärder för i ett klimatperspektiv hållbara placeringar, som kan minska ekonomisk risk för finansiella sektorns aktörer och kunder fortsätter liksom kunskapshöjande insatser för att tydliggöra konsumtionens samlade effekt på utsläppen, inklusive de som sker utomlands.

Regionalt och lokalt arbete

För att öka takten i att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan och åstadkomma de utsläppsreduktioner som behövs på lång sikt är en omställning av samhället nödvändig. Ett strategiskt klimat- och energiarbete på lokal och regional nivå, t ex kommunala energiplaner och regionala klimat- och energistrategier, är centralt men behöver mer kraft för genomförande. För att tydligt minska utsläppen av växthusgaser ska ett särskilt stöd för klimatinvesteringar i kommuner och regioner inrättas (s.k. KLOKT stöd). Bidrag ska gå till de åtgärder där investerade medel ger störst klimateffekt. Programmets insatser bör samordnas med andra relevanta insatser på kommunal och regional nivå.

Internationellt klimatarbete

Att minska utsläppen av växthusgaser är en global utmaning som därmed kräver globala lösningar. FN:s medlemsländer har enats om att jordens temperaturökning ska hållas under två grader jämfört med förindustriell nivå. IPCC:s senaste rapport visar att det fortfarande är möjligt att hålla temperaturökningen under två grader, men för att med hög sannolikhet klara detta krävs betydligt mer omfattande globala utsläppsminskningar och insatser i alla länder. De globala utsläppen måste vända nedåt senast 2020 och minst halveras till 2050 för att därefter fortsätta att minska.

En ny global och rättsligt bindande överenskommelse om markant minskade utsläpp av växthusgaser efter 2020 är helt avgörande för att nå framgångar i det globala klimatarbetet. Regeringen vill fortsätta att bygga allianser, skapa förtroende och driva på inför klimatoppmötet i Paris 2015 och därefter. Förutom de formella klimatförhandlingarna är det av stor vikt att i olika fora samla länder för diskussion och att vidta åtgärder för att kunna nå klimatmålen.

EUs och det nordiska samarbetets roll

Regeringen anser att EU ska befästa sin roll som ledande internationellt och Sverige ska driva på för detta. EU ska agera kraftfullt, ha ambitiösa egna åtaganden och konstruktivt bidra för att åstadkomma ett globalt klimatavtal. Det krävs att enskilda medlemsländer är beredda att gå före och visa ledarskap för att möjliggöra en tillräckligt ambitiös EU-politik. Arbetet inom Sverige och i Norden, liksom exempelvis klimatsamarbetet mellan 14 regeringar inom Green Growth Group är exempel på detta och utgör viktiga plattformar för en aktiv internationell klimatpolitik.

Det finns en tydlig koppling mellan EU:s egna klimatmål och förutsättningarna för EU att visa ledarskap i klimatförhandlingarna. Ställningstagandet kring EUs ramverk på klimat och energiområdet till 2030 är ett viktigt grundläggande beslut. EU behöver inrikta sin politik så att hela spannet i det övergripande målet om 80 till 95 procents utsläppsminskning till 2050 hålls inom räckhåll. Regeringen anser därför att EU snarast bör utarbeta lagstiftning som säkerställer att de mål som satts för 2030 kan nås. Regeringen kommer verka för att EUs ambition i de internationella klimatförhandlingarna höjs.

Sammantaget anser regeringen att EU ska kunna minska utsläppen med 50 procent till 2030. En sådan minskning motsvarar EU:s ansvar och förmåga i ett klimatavtal som stödjer tvågradersmålet.

Regeringen anser att EU för att uppnå globala klimatåtaganden borde ha beslutat om att minska utsläppen med 30 procent till 2020.

Regeringen betonar behovet av utsläppsminskningar i EU:s transportsektor för att de långsiktiga klimatmålsättningarna ska kunna nås. För detta behövs konkreta åtgärder inom EU, exempelvis när det gäller ett effektivare transportsystem och effektivare fordon. Det är viktigt att EU följer upp koldioxidkraven för personbilar och lätta nyttofordon som löper till 2020 med nya och skärpta mål för de genomsnittliga utsläppen. Det är även viktigt att det s.k. bränslekvalitetsdirektivets (1998/70/EU) krav på leverantörer av fossila drivmedel att minska sina utsläpp av växthusgaser till 2020 genomförs fullt ut.

Regeringen kommer verka för att EU skyndsamt ratificerar en andra åtagandeperiod under Kyotoprotokollet och avser så snart som

möjligt föreslå riksdagen att Sverige ratificerar den andra åtagandeperioden under Kyoto-protokollet. Det Nordiska samarbetet ska utnyttjas för att driva på för en hög ambition i klimatförhandlingarna och möjliggöra ett förstärkt regionalt klimatsamarbete. De Nordiska länderna har ett starkt förtroende hos många fattiga länder. Genom gemensamma insatser och tydliga gemensamma målsättningar kan de nordiska ländernas möjligheter att agera pådrivande i det internationella klimatarbetet stärkas.

Internationella klimatinvesteringar och pris på utsläpp av koldioxid

Fortsatt utveckling av globalt samarbete i klimatfrågan är nödvändigt för att begränsa uppvärmningen till två grader och för att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan. Regeringen avser under mandatperioden utveckla hur fortsatta svenska internationella klimatsatser bör inriktas för att fortsätta bidra till utveckling av effektiva styrmedel, ett globalt pris på utsläpp av växthusgaser och till att stödja sårbara länders omställning till en ekonomi med låga växthusgasutsläpp.

Sveriges erfarenhet visar att ekonomiska styrmedel är effektiva verktyg för att minska utsläppen av växthusgaser. Ett pris på utsläpp av koldioxid behövs i alla länder. Legitimiteten för marknadsbaserade styrmedel bygger på att de anses relevanta och att de bidrar till de långsiktiga målen. Utbudet av utsläppsrätter inom EUs handelssystem måste nu minska. Regeringen verkar för strukturella åtgärder som stärker EU:s handelssystem, ger tydliga långsiktiga incitament för kostnadseffektiva investeringar i bl.a. förnybar energi och effektivisering och som därmed säkrar dess långsiktiga funktion och roll i EUs klimatpolitik. Regeringen avser också fortsatt ta en aktiv roll i internationellt samarbete kring marknadsbaserade styrmedel.

För att bidra till en ökad global ambition för utsläppsminskningar fram till 2020 anser regeringen att överskott av tilldelat utsläpputrymme, som inte behövs för att uppnå Sveriges åtaganden, ska annulleras.

Klimatfinansiering

Klimatförändringarna har en direkt koppling till utvecklingen i fattiga länder, särskilt i de minst utvecklade länderna och för de mest sårbara befolkningsgrupperna där de försvårar fattig-

domsbekämpning. Behovet av anpassning till pågående och kommande klimatförändringar är stort, liksom behovet av investeringar i hållbar energiförsörjning. Många fattiga drabbas särskilt av klimatförändringar eftersom de har små möjligheter att hantera de utmaningar de ställs inför. Sverige höjer också ambitionsnivån vad gäller multilateral klimatfinansiering som ett led i att utveckla vårt ledarskap inför FN:s tjugoförsta partsmöte under klimatkonventionen (COP21) i Paris 2015 och därmed ge möjligheter till hållbar utveckling för fattiga länder. Enligt beslut på FN:s klimatmöten under 2010 och 2011 har höginkomstländerna ett åtagande om en målsättning att via olika finansieringskällor – privata, offentliga och innovativa – mobilisera 100 miljarder US-dollar årligen per 2020 till klimatåtgärder. Sverige ska vara ledande i dialogen med andra länder om hur denna målsättning ska nås. Regeringen avser verka för att EU som helhet blir pådrivande för att utveckla källor till klimatfinansiering och intar en konstruktiv hållning i fråga om klimatfinansiering efter 2020. Den gröna klimatfonden förväntas bli den mest framträdande aktören i den framtida klimatfinansieringsarkitekturen. Sverige kommer att delta aktivt i fondens styrelsearbete och avser ge ett betydande bidrag till fondens verksamhet i syfte att vara mönsterbildande för såväl andra EU-länder som andra givare.

Strategiska samarbeten

För att möjliggöra en begränsning av den globala uppvärmningen under två grader och för att stödja de internationella klimatförhandlingarna avser regeringen fortsatt engagera sig i olika konkreta multilaterala initiativ för att förstärka globala utsläppsreduktioner av växthusgaser och kortlivade klimatpåverkande luftföroreningar liksom för att skapa bredare stöd för hållbar tillväxt. Regeringen verkar för en global utfasning av subventioner av fossila bränslen. Sverige ska använda sitt inflytande i det multilaterala samarbetet och de internationella finansiella institutionerna för att verka för investeringar i förnybar energi. Regeringen avser verka för att den överenskommelse som slöts 2013 mellan USA och de nordiska länderna operationaliseras.

Sverige ska fortsätta verka inom den internationella sammanslutningen som verkar för minskade fossilsubventioner i alla länder,

Friends of fossil fuel subsidy reform och Statens helägda bolag Vattenfall AB ska vara ledande i omställningen av energisystemet mot en högre andel förnybar energi.

Sverige har tagit initiativ till en global kommission, The Global Commission on the Economy and Climate och har även bidragit med 10 miljoner kronor till arbetet som genomförts av världsledande forskningsinstitut som t.ex. Stockholm Environment Institute och World Resources Institute. Samarbetet har på kort tid samlat progressiva länder och aktörer som IMF och Världsbanken. Kommissionens rapport redovisades i samband med FN:s generalsekreterare Ban Ki Moons klimat-toppmöte med världens stats- och regeringschefer i september 2014. Regeringen avser använda resultaten från utvärderingen i det nationella arbetet och vid konsekvensbedömningar. Regeringen avser också verka för att sprida kunskaperna internationellt för att bidra till ökad förståelse för de positiva effekter på sysselsättning, investeringar, hälsa och utveckling som klimatåtgärder har och för att stödja de internationella klimatförhandlingarna.

För att minska utsläpp av kortlivade klimatpåverkande luftföroreningar (exempelvis sot, metan och marknära ozon) initierade Sverige det globala partnerskapet CCAC (Climate and Clean Air Coalition) som på några få år har attraherat ett stort antal länder och andra aktörer som Världsbanken och EU-kommissionen. Sverige har under större delen av 2014 agerat ordförande för koalitionen/partnerskapet. Regeringens engagemang i partnerskapet fortsätter. En tydligare utvärdering av miljönyttan av genomförda projekt eftersträvas. Ansträngningarna som påbörjades under ordförandeskapet i Arktiska rådet fortsätter; att stärka de arktiska miljöministrarnas roll så att de bättre kan bidra till rådets arbete, och i arbetet med ett avtal om begränsning av utsläpp av sot och metan.

Klimatanpassningsarbetet i Sverige

Klimateffekterna syns redan och att minska sårbarheten för konsekvenserna av ett förändrat klimat blir allt viktigare. Kunskap om klimatanpassning ska vara väl spridd och att nödvändig klimatanpassning vara en integrerad del i beslutsprocesser i hela samhället. Regeringen vill stärka förutsättningarna för att anpassa samhället till ett förändrat klimat genom utökade

satsningar. Regeringen avser ta initiativ till att ansvaret för klimatanpassningsinsatser förtydligas och att lagstiftning med betydelse för klimatanpassningsområdet och ansvarsfördelningen inom den offentliga sektorn och mellan denna och privata aktörer ses över.

För att skapa goda förutsättningar för anpassningsåtgärder krävs insatser på en övergripande nivå, likaväl som åtgärder på regional och kommunal nivå bl.a. i den kommunala samhällsbyggnads- och planprocessen. Tillgången till klimatinformation och annat kunskaps- och planeringsstöd till länsstyrelser, kommuner och landsting ska förbättras genom de förstärkningar av anslagen för detta som regeringen nu genomför. Regeringen avser också att under 2015 förstärka kommunernas möjligheter att genomföra anpassningsåtgärder genom en satsning på förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor inom Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Utöver dessa satsningar är det av stor vikt att respektive verksamhet tar ansvar för att vidta och finansiera anpassningsåtgärder inom sitt område som en integrerad del av ordinarie verksamhet. Regeringen avser att återkomma till Riksdagen i samband med kontrollstation 2015 om hur klimatanpassningsarbetet långsiktigt bör utvecklas.

Luft

Utsläppen av luftföroreningar leder årligen till många förtida dödsfall och stora samhällskostnader. Regeringen anser att ytterligare åtgärder för att förbättra luftkvaliteten är nödvändiga. Sveriges möjligheter att nå de nationella miljökvalitetsmålen Frisk luft, Bara naturlig försurning och Ingen övergödning är starkt beroende av utsläppsminskningar i omgivande länder. Sverige kommer därför fortsätta att vara pådrivande i luftvårdsarbetet inom FN:s luftvårdskonvention och EU. Inom ramen för förhandlingarna om det luftvårdspaket som EU-kommissionen presenterade i december 2013 ska Sverige verka för ett ambitiöst utfall med en så heltäckande lagstiftning som möjligt samt för att utsläppstak införs om metan och partiklar PM_{2,5}, där sot ingår. EUs regelverk för utsläpp till luft från fordon och arbetsmaskiner behöver också skärpas. Partikelhalterna i våra städer är på många håll för höga. Dubbdäcksanvändningen är en av de viktigaste orsakerna till detta. Regeringen avser återkomma till frågan

när den utredning som arbetar med frågan fram till våren 2015 lämnat sitt underlag. Regeringen avser att återkomma med förslag inom luftområdet när Miljömålsberedningens förslag till luftstrategi lämnats.

Skogsbrukets bidrag till försurningen och möjligheterna att minska detta bidrag behöver också ses över.

3.6.2 Kemikalier

En vardag fri från gifter med fokus på barn är en av regeringens huvudprioriteringar i miljöpolitiken.

Riksdagen har antagit en proposition med en samlad strategi för att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö och generationsmålet (prop. 2013/14:39, bet. 2013/14:MJU13, rskr. 2013/14:185 På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken). Strategin består av de etappmål om farliga ämnen som regeringen har beslutat om samt insatser som krävs för att nå etappmålen. Regeringen avser att fortsätta detta arbete och med den inriktning som finns i propositionen.

Ett regeringsuppdrag om en ny handlingsplan för en giftfri vardag ges till Kemikalieinspektionen m.fl. berörda myndigheter för att förtydliga vilka utgångspunkter som ska gälla och vilka områden som ska prioriteras under perioden 2015–2020. Uppdraget bör tydliggöra i vilka fall Sverige kan tänkas gå före med nationell lagstiftning mot farliga kemikalier och att skolor och förskolor ska vara fria från farliga kemikalier. Den nya handlingsplanen bör, med bibehållet fokus på en giftfri vardag, även omfatta att minska exponering för farliga ämnen från återvunnet material för att bidra till att uppnå etappmålet om giftfria och resurseffektiva kretslopp. Ett särskilt regeringsuppdrag utformas parallellt till Naturvårdsverket för att utreda åtgärder för att bidra till att minska spridningen av farliga ämnen i kretsloppet samtidigt som materialåtervinningen av avfall ska öka.

För att öka återanvändning, minimera avfallsmängder och öka återvinning av det avfall som ändå skapas behöver även fortsättningsvis tekniska metoder utvecklas.

Eftersom regler om användning och utsläppande på marknaden av kemikalier är

harmoniserade inom EU, är utveckling och tillämpning på EU-nivå ett fokusområde.

När EU:s regelverk inte räcker, ska Sverige ha ambitionen att gå före med nationell lagstiftning mot farliga kemikalier.

Försiktighetsprincip, substitution och principen att förorenaren betalar är grunden i regeringens arbete. Kemikalielagstiftningen lägger vidare fast att det är företagen som sätter ut produkter på marknaden som har det huvudsakliga ansvaret för att se till att människors hälsa och miljön inte skadas.

Fokus i regeringens arbete är att fasa ut och ersätta de farliga ämnen som finns i vardagen, t.ex. i livsmedel, dricksvatten, kosmetika, textilier, hemelektronik, skor, leksaker och andra varor särskilt avsedda för barn. Av vikt är att t.ex. hormonstörande och allergiframkallande ämnen begränsas i varor som barn och unga kommer i kontakt med. Kombinationseffekter av kemikalier och farliga ämnen bör ges ökad prioritet. Arbetet ska drivas både nationellt och i EU.

Regeringen prioriterar skyddet av vårt dricksvatten och kommer att genomföra åtgärder. Som ett led i detta har en utredning tillsatts i syfte att identifiera nuvarande och potentiella utmaningar för en säker dricksvattenförsörjning i landet på kort och på lång sikt, och i förekommande fall föreslå åtgärder. Det måste enligt regeringen bli lättare för konsumenter att i butik välja varor fria från farliga ämnen genom bättre information om vilka farliga ämnen den innehåller. EU behöver ta fram en handlingsplan för gruppen högfluorerade ämnen och en kadmiumstrategi. EU:s lagstiftning behöver börja behandla ämnen utifrån kemisk struktur och användningsområde snarare än ett och ett och reglering rörande vardagsvaror som innehåller farliga ämnen måste bli bättre, t.ex. måste textil regleras på EU-nivå och märkning och information om farliga ämnen i vardagsvaror som textil förbättras. Regeringen kommer att prioritera en skärpning av flera EU-regler för regeringens andra prioriterade varugrupper.

Regeringen anser att ekonomiska styrmedel bör utgöra ett strategiskt komplement till regleringar. I ett första steg höjs bekämpningsmedelsskatten för att följa den allmänna prisutvecklingen. Att införa en skatt på vissa varor som innehåller farliga kemikalier kan vara ett kostnadseffektivt sätt att minska förekomsten av eller risken för exponering och spridning av

farliga kemikalier. Regeringen väntar därför med intresse på resultatet av det arbete som bedrivs av utredningen om ekonomiska styrmedel för kemikalier.

Vidare avser regeringen öka satsningen på efterbehandling av förorenade områden.

På samma sätt är de branschdialoger för prioriterade varor som satts igång genom handlingsplanen för att få företag att fasa ut och substituera farliga ämnen enligt regeringen fortsatt viktiga som komplement till och verktyg för att åstadkomma en giftfri vardag. Det är i det fortsatta arbetet viktigt att ha ett brett synsätt på vilka som är en del av och påverkar olika branscher.

Staten, kommunerna och landstingen bör ställa upphandlingskrav på giftfria varor med fokus på barns vardag i förskolor och skolor.

Användningen av nanomaterial har de senaste åren ökat och utvecklingen går mycket snabbt. Regeringen ser ett behov av att säkerställa att utvecklingen sker med hänsyn till potentiella hälso- och miljörisker.

En hållbar hantering av kemikalier och avfall är en förutsättning för hållbar utveckling och regeringen ska fortsatt driva på för att EU och Sverige samarbetar med nyckelländer som delar vår syn på vikten av en progressiv kemikaliepolitik. Också inom kemikalieområdet behövs ett starkare internationellt samarbete. Regeringen står t.ex. bakom FN:s målsättning att kemikalier globalt senast 2020 ska produceras och användas på ett sådant sätt att skadliga effekter på hälsa och miljö blir så begränsade som möjligt och även genomförandet av det globala ramverket av program för hållbar konsumtion och produktion. Detta ligger även i linje med Sveriges politik för global utveckling (PGU).

Fler insatser behövs för att nå 2020-målet och regeringen kommer att fortsätta sitt arbete med detta utifrån de åtta områden som identifierats (prop. 2013/14:39). En viktig komponent i det internationella kemikalie- och avfallsarbetet är skapandet av ett nytt finansiellt instrument, Special Programme, som antogs av UNEP:s generalförsamling UNEA i juni 2014 och kommer att öppnas för frivilliga bidrag och ansökningar under 2015. Special Programme syftar till att ge stöd till kapacitetutveckling för genomförandet av ett antal globala instrument inom kemikalie- och avfallshantering.

Sverige ska fortsatt ha en hög ambitionsnivå i det globala kemikaliearbetet och bl.a. arbeta för regleringar av ytterligare ämnen och förbättra information om farliga ämnen i varor genom den globala kemikaliestrategin (SAICM).

3.6.3 Biologisk mångfald

Regeringen bedömer att det är nödvändigt med en tydlig ambitionshöjning för att nå miljökvalitetsmålen som innefattar biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Sverige ska även ha en hög ambition i arbetet med biologisk mångfald och ekosystemtjänster internationellt och inom EU. Vi ser en global kris för den biologiska mångfalden, där det pågår en av de största utrotningarna av arter i planetens historia. Avgörande steg ska tas för att öka takten med att nå miljökvalitetsmålen. Biologisk mångfald och bättre havsmiljö är några av de områden som regeringen prioriterar.

Fungerande ekosystem och ekosystemtjänster utgör en bas för samhällsekonomin och för välfärden. I propositionen En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141) tas ett grepp som berör allt från skydd av mark och hav, insatser för hotade växt- och djurarter, kunskap om genetisk mångfald, natur- och kulturmiljöhänsyn i brukandet, till ökat samarbete med näringslivet. Förslagen i propositionen bidrar, om än i otillräcklig grad, till att nå de svenska miljökvalitetsmålen, generationsmålet, målen i EU:s strategi för biologisk mångfald till 2020 samt målen inom Konventionen för biologisk mångfald (CBD).

Arbetet att synliggöra värdet av ekosystemtjänster och biologisk mångfald, genom att integrera dess värden i politiska och ekonomiska ställningstaganden ges fortsatt hög prioritet.

Regeringen anser också att s.k. kompensationsåtgärder rätt utformade kan vara ett intressant verktyg för att stärka biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Naturvårdsverket har i juni 2014 presenterat sitt förslag till en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder som ska bidra till att nå miljökvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö. I juni 2014 presenterades även Miljömålsberedningens betänkande Med miljömålen i fokus – hållbar användning av mark och vatten (SOU 2014:50). Både förslaget och betänkandet är för närvarande under remissbehandling.

Det är en mycket stor utmaning för Sverige att långsiktigt klara det globala mål som antogs vid partsmötet för konventionen om biologisk mångfald i Nagoya 2010 om att länderna sammantaget ska säkra ett långsiktigt skydd för minst 17 procent av land- och sötvattensytan samt 10 procent av marina områden till 2020. Regeringen avser att återkomma med nya preciseringar av skyddsbehov för att leva upp till konventionen. Skyddet för biologisk mångfald ska utökas, flera naturskogar ska skyddas och flera marina reservat ska inrättas.

I skyddet av skog har både formellt skydd, frivilliga avsättningar, anpassat brukande och hänsyn till såväl naturvärden och kulturmiljöer en viktig roll att spela. På kort sikt bör hög prioritet ges åt att skydda kvarvarande skogliga värdekärnor som saknar formellt skydd och att komplettera redan skyddade områden.

Regeringen anser att omfattande insatser och åtgärder behövs för att skydda områden med höga naturvärden. Regeringen föreslår därför en kraftig ökning av anslaget 1:16 *Skydd av värdefull natur* med 640 miljoner kronor för 2015 och med 590 miljoner kronor för 2016 och framåt.

Sverige ska vara ett föregångsland för en hållbar utveckling inom gruvindustrin. Regeringen avser skapa nya modeller för att utveckla en miljömässigt hållbar gruvnäring och samhällsutveckling, där gruvnäringen tar sitt finansiella ansvar. Vid prospektering och gruvdrift är det viktigt att höga naturvärden inte blir oåterkalleligt förlorade, miljökraven ska ses över och vid behov skärpas.

Insatserna för att skydda skogar med höga naturvärden, våtmarker, fjäll, odlingslandskap, sjöar och vattendrag samt marina områden behöver göras med ett helhetsperspektiv där hänsyn tas till ekologiska samband. Regeringen vill att detta bl.a. ska utvecklas inom regionala handlingsplaner för grön infrastruktur som tas fram i dialog mellan intressenter.

Den miljöhänsyn som skogsägarna tar vid brukandet av skogen är en viktig del för att uppnå miljö kvalitetsmålet. Utvecklingen i miljöarbetet har sedan början av 1990-talet varit positiv men Skogsstyrelsens utvärderingar av miljöhänsynen i skogsbruket visar på brister i skogsbrukets miljöhänsyn, bl.a. hänsyn till hänsynskrävande biotoper, skador på fornminnen och kulturhistoriska lämningar samt skador på mark och vatten. Regeringen anser att miljöhänsynen ska öka i den brukade skogen och

skogsvårdslagstiftningen behöver därför skärpas och preciseras. För att modernisera och tydliggöra skogsvårdslagstiftningen och för att klara miljömålen, de jämställda skogspolitiska målen och åtaganden enligt art- och habitatdirektivet och Århuskonventionen anser regeringen att det behövs en översyn av skogsvårdslagstiftningen. Utvecklingen av ett nationellt skogsprogram ska beaktas i sammanhanget.

Den tätortsnära naturen har ofta höga biologiska värden och för en allt mer urbaniserad befolkning är grönområden viktiga för rekreation, hälsa och förståelse av naturen och den kulturmiljö de befinner sig i. Ytterligare åtgärder krävs för att värna skogens sociala värden, dvs. de värden som skapas av människans upplevelser av skogen.

Ekonomiska bidrag som ges för att stödja lokalt engagemang i olika miljö- och naturvårdsfrågor är kostnadseffektiva satsningar. De satsningar som genomförs inom ramarna för Lokala naturvårdssatsningen (LONA) och Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) är därför viktiga delar i arbetet att uppnå miljö kvalitetsmålen.

Idag finns 29 nationalparker och över 4 000 naturreservat samt andra skyddade områden. De skyddade områdena behöver förvaltas med framför allt skötsel, gränsmarkeringar och information. I många skyddade områden är naturvårdsskötseln eftersatt vilket riskerar att natur- och kulturvärden inte kan bibehållas eller vandringsleder inte kan upprätthållas.

Förvaltningen av skyddad natur behöver kraftigt förstärkas. Regeringen satsar därför 350 miljoner kronor per år 2015 och framåt bl.a. på utveckling, skötsel och förvaltning av skyddade områden, artbevarande, restaurering av biologisk mångfald, viltförvaltning och insatser för friluftsliv.

Sverige ska ha långsiktigt livskraftiga stammar av rovdjur som ger en biologisk mångfald, uppnår riksdagens miljö kvalitetsmål och är förenlig med EU-rätten, samtidigt som tamdjurshållning inte påtagligt försvåras och socioekonomisk hänsyn tas. Det behövs mer samverkan och respekt för både människa och rovdjur. Rovdjursförvaltningen behöver utvecklas för att nå dessa mål och ersättningar för förebyggande arbete och rovdjursskador på tamdjur höjs. Regeringen ökar satsningen på åtgärder för att förebygga och kompensera för

rovdjursskador genom att tillföra 20 miljoner kronor under utgiftsområde 23 anslag 1:7 och därmed förebygga konflikter kring rovdjurspolitiken.

Åtgärdsprogram för hotade arter är ett viktigt komplement till de breda naturvårdssatsningar som görs dels genom områdesskydd och dels genom miljöersättningar som uppmuntrar fortsatt hävd av värdefulla odlingslandskapsmiljöer, inklusive kulturarvet i dessa. Åtgärdsprogram tas fram för ett urval av hotade arter som bedöms behöva något utöver de breda satsningarna på områdesskydd och miljöersättningar. Urvalet av arter som får åtgärdsprogram bör ses över med anledning av att den svenska rödlistan för närvarande revideras.

Regeringen verkar för att stärka skyddet för arter som hotas på grund av handel och smuggling. Flera miljöbrott, däribland artskyddsbrott, har koppling till organiserad gränsöverskridande brottslighet.

Regeringen välkomnar den nya EU-förordningen om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter, som förväntas träda ikraft under 2015. Förordningen innebär åtaganden för Sverige att bl.a. upprätta handlingsplaner, inrätta övervakningssystem och vidta utrotningsåtgärder.

Regeringen välkomnar även inriktningen på förebyggande och effektiva åtgärder i kommissionens förslag till förändrad lagstiftning om skyddsåtgärder mot nya allvarliga växtskadegörare.

Lokala koncentrationer av översvämningsmygg är ett återkommande problem i delar av landet och har föranlett bekämpning genom spridning av bekämpningsmedel innehållande bakterien Bti. Sådan verksamhet bör hanteras och finansieras på regional och lokal nivå. Regeringen vill framhålla att bekämpning med bekämpningsmedel innehållande Bti inte är en långsiktigt hållbar lösning och att det är viktigt att vidta alternativa åtgärder för att hantera problemet med översvämningsmygg på lång sikt. Regeringen anser att ansvaret för att möjliggöra och genomdriva relevanta alternativa åtgärder ligger på lokal och regional nivå.

Regeringen strävar efter att utveckla de möjligheter som stärker bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald både internationellt och nationellt. Därför kommer arbetet med det nationella genomförandet av

Nagoyaprotokollet om tillträdet till genetiska resurser under Konventionen om biologisk mångfald (CBD) vara viktigt under 2015.

3.6.4 Avfall

Enligt miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö ska avfallshanteringen vara effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras. Regeringen bedömer det som nödvändigt att åstadkomma en ambitionshöjning i fråga om enkelhet och tillgänglighet för hushåll och andra för insamling av det dagliga avfallet. Avfallshanteringen måste bli en del av en långsiktigt hållbar samhällsplanering. För att nå dit är det nödvändigt att avfallet ses som en resurs i enlighet med avfallshierarkin. Regeringen anser därför att avfallshierarkin behöver förtydligas i miljöbalken.

Avfallsmängderna måste minska och återvinningen öka. Det måste bli lönsamt att återvinna avfall. Som ett led i detta föreslår regeringen att skatten på avfall som deponeras höjs för att anpassas efter förändringar i den allmänna prisutvecklingen. På så sätt undviks att skattens styreffekt urholkas. Möjligheten att källsortera avfall måste förenklas genom att samla ansvaret för insamlingen hos kommunerna. Regeringen avser att se över förutsättningarna för hur denna förändring kan genomföras på effektivast sätt.

För att uppnå etappmålet om giftfria och resurssnåla kretslopp krävs en samlad åtgärdsstrategi inom EU men också att hållbar materialhantering och utfasning av farliga ämnen står högt på dagordningen även utanför EU (se även avsnittet om Kemikalier ovan).

Regeringen välkomnar Europeiska kommissionens meddelande för resurseffektivitet och en cirkulär ekonomi. Inom översynen av avfallsregelverket prioriterar regeringen bl.a. att mål och åtgärder för att förebygga avfall ska fastställas på EU-nivå, att resurseffektiva och giftfria kretslopp ska främjas och att riskerna med farliga ämnen bör beaktas i återvinningsmålen. Deponering av biologiskt nedbrytbart och återvinningsbart avfall bör vidare begränsas och ett återvinningsmål bör

fastställas för matavfall. Vidare bör återanvändnings- och återvinningsmål fastställas för textilier.

Europeiska kommissionen har förslagit en ändring i förpackningsdirektivet enligt vilket medlemsstaterna måste vidta åtgärder inom två år för att minska förbrukningen av tunna plastbärkassar. Sverige stödjer förslaget och driver också att det ska ställas upp ett gemensamt minskningsmål.

För att öka återanvändning, minimera avfallsmängder och öka återvinning av det avfall som ändå skapas behöver nya tekniska metoder utvecklas.

3.6.5 Hav och vatten

Regeringens ambition är att ta krafttag i arbetet med att öka takten med att nå miljö kvalitetsmålen och det krävs stora satsningar för att det ska vara möjligt att nå de havs- och vattenrelaterade målen. En tydlig ambitionshöjning och kraftfulla åtgärder behövs framöver. Åtgärder för att minska utsläpp av övergödande ämnen har gett resultat. Samtidigt är återhämtningstiden lång och övergödningen är fortsatt allvarlig i stora delar av Östersjön. Många sjöar och vattendrag uppfyller inte god ekologisk status enligt EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG). Många ytvattentäkter saknar fortfarande vattenskyddsområden. Ytterligare exempel är att övervakningen av grundvattnet behöver förstärkas och att åtgärder behöver vidtas för att uppnå god miljöstatus i haven. Regeringen avser att under 2015 särskilt fokusera på miljögifter bl.a. i grundvatten bl.a. mot bakgrund av diskussionen kring effekter av tidigare användning av brandsläckningsmedel. Skyddet av den marina miljön är prioriterat och fisket och haven ska skyddas bl.a. genom att flera marina reservat inrättas. Kunskapen om de marina ekosystemen behöver stärkas för att man ska kunna planera för nätverk av skyddade marina områden, genomföra åtgärder för hotade arter och habitat, arbeta med havsplanering och utveckla grön infrastruktur i havet. Havspaner är centrala som verktyg för hushållningen med havsområden och för att bidra till en samlad havsförvaltning. Vidare har den reviderade fiskeripolitiken etablerat en process för att vid behov anta fiskeregleringar i skyddade områden och regeringen avser att vara fortsatt pådrivande

i arbetet. Regeringen konstaterar vidare att genomförandet av befintliga samt kommande åtgärdsprogram för EU:s havsmiljödirektiv samt ramdirektiv för vatten är centralt. Regeringen anser att åtgärdsarbetet har stor betydelse för att nå vattenrelaterade miljö kvalitetsmål och att det i genomförandet av åtgärdsprogrammen behövs ett brett och starkt engagemang från berörda myndigheter, länsstyrelser och kommuner. Lokalt engagemang i olika miljö- och naturvårdsfrågor är kostnadseffektiva satsningar. De satsningar som genomförs inom ramen för Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) är därför en viktig del av åtgärdsarbetet. Regeringen anser att omfattande insatser och åtgärder behövs för havs- och vattenmiljön och regeringen bedömer att havs- och vattenmiljöarbetet behöver förstärkas. Därför satsar regeringen 75 miljoner kronor år 2015 och framåt på havs- och vattenmiljön.

Miljöövervakning är en grundläggande del av havs- och vattenarbetet. Miljöövervakningen är central för att få kunskap om vilka problemen i havs- och vattenmiljön är, var problemen finns, vilka åtgärder som behöver vidtas och för att bedöma om åtgärderna får önskad effekt. Med bättre övervakning av tillståndet i miljön ökar möjligheten att i tid upptäcka risker för hälsa och miljö. Den svenska havs- och vattenrelaterade miljöövervakningen behöver förstärkas, bl.a. då EU:s ramdirektiv för vatten och EU:s havsmiljödirektiv ställer stora krav på miljöövervakning. Därför satsar regeringen 75 miljoner kronor år 2015 och 50 miljoner kronor 2016 och framåt på utökad och förbättrad miljöövervakning, framförallt avseende havs- och vattenrelaterad miljöövervakning.

För att kunna utföra den undersöknings- och forskningsverksamhet som bl.a. följer av EU-lagstiftning behövs en långsiktig lösning på behovet av undersöknings- och forskningsfartyg. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) fick därför i december 2013 i uppdrag att genomföra en förprojektering avseende ett forsknings- och undersökningsfartyg. Kustbevakningen gavs i uppdrag att bistå i arbetet samt även se över förutsättningarna att anpassa ett befintligt fartyg för forskningsändamål. Myndigheterna redovisade gemensamt uppdragen i augusti 2014. Myndigheterna föreslår nybyggnation av ett nytt svenskt forskningsfartyg som en ersättning för det

skrotade forskningsfartyget Argos. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att medel avsätts för nybyggnation av ett undersöknings- och forskningsfartyg. Genom denna åtgärd får Sverige förutsättningar att klara av de skyldigheter som följer av bland annat EU-direktiv att samla in data. Fartyget ska täcka de behov som föreligger inom data- och informationsinsamlingen, vilken Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för och som för närvarande utförs av SLU och SMHI. Fartyget kan även utgöra en resurs inom den havsbaserade forskningen.

Internationellt samarbete, bl.a. genom de regionala konventionerna Oskar (Konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten) och Helcom (Helsingforskommissionen) är nödvändigt för att nå de havs- och vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen och regeringen avser därför att ha ett högt engagemang i detta arbete.

Fysisk påverkan från vattenkraften på vattendragen får stora konsekvenser för ekosystem och biologisk mångfald. Vattenkraften står samtidigt för en stor del av Sveriges förnybara energitillförsel. Dagens regler om vattenverksamheter har setts över av Vattenverksamhetsutredningen. Sveriges fortsatta hantering av vattenkraften är även av stor vikt för uppfyllandet av EU:s ramdirektiv för vatten och för uppfyllandet av EU:s förnybarhetsdirektiv. Förslagen från Vattenverksamhetsutredningen remissbehandlas för närvarande. Regeringen avser att återkomma till riksdagen.

I juni 2014 presenterades även Miljömålsberedningens betänkande Med miljömålen i fokus – hållbar användning av mark och vatten (SOU 2014:50). Betänkandet är för närvarande under remissbehandling.

Havs- och vattenmyndigheten har en central roll som förvaltningsmyndighet på miljöområdet med ansvar för frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag och hav. För att ha möjlighet att hantera de nya satsningarna på havs- och vattenmiljön behöver Havs- och vattenmyndigheten utökade resurser. Därför förstärker regeringen Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsanslag med 20 miljoner kronor år 2015 och med 10 miljoner kronor från 2016 och framåt.

3.6.6 Cirkulär ekonomi

Genom att minska förbrukningen eller återanvända och återvinna de produkter och material som används och samtidigt fasa ut farliga ämnen, kan belastningen på jordens gemensamma resurser minska. Genom investeringar i en bättre miljö skapas jobb och framtidsmöjligheter.

Nya och bredare mått för samhällsutvecklingen måste utvecklas. Regeringen avser därför bl.a. att bidra till det internationella samarbetet kring utvecklingen på detta område.

Regering arbetar för en hållbar samhällsutveckling som innebär att minska klimat- och miljöpåverkan samtidigt som en hållbar ekonomisk tillväxt, nya jobb och ett bättre liv för alla kan nås och framtida generationers livsmiljö och tillgång till naturresurser kan säkerställas. Utmaningarna kräver åtgärder i Sverige, inom EU och internationellt. Regeringen kommer att tillsammans med branscherna att bl.a. utveckla nya affärsmodeller byggda på cirkulär ekonomi.

Inom Nordiska Ministerrådet pågår ett arbete inom Svanen för att utveckla miljömärkningskriterier för aktiefonder. Resultatet ska presenteras 2014 för vidare beslut. Som ett led i färdplanen för resurseffektivitet pågår också ett nationellt arbete med att kartlägga icke skatte-relaterade miljöskadliga subventioner.

Bland initiativen för att genomföra EU:s strategi för tillväxt och jobb (Europa 2020) presenterade Europeiska kommissionen i juli 2014 ett s.k. grönt paket som består av fyra meddelanden samt ett lagstiftningspaket om avfall. Däribland finns ett meddelande om cirkulär ekonomi. Regeringen välkomnar det gröna paketet och kommer att arbeta vidare med detta.

Möjligheten att minska klimat- och annan miljöpåverkan samt att nå generationsmålet och flertalet miljö kvalitetsmål beror på våra konsumtions- och produktionsmönster. Regeringen kommer att stärka arbetet med hållbar konsumtion och produktion bl.a. genom att genomföra det globala ramverket av program för hållbar konsumtion och produktion som antogs vid FN:s konferens om hållbar utveckling i Rio de Janeiro 2012 (Rio+20).

De stora miljö- och klimatutmaningarna kräver ny teknik och gröna innovationer. En aktiv politik främjar också innovationer.

Utveckling av stadsmiljön, t.ex. förnyelse av bostadsbeståndet i miljonprogramsområdena, ger många möjligheter för grön innovation och miljöteknik. Integrerade systemlösningar som omvandlar t.ex. avfall och spillvärme till resurser är ett område med stor utvecklingspotential. Miljöinnovationer har potentialen att vara en grund för att utveckla näringslivets export. Framåtsyftande spetsteknologier kan vara en viktig del av denna typ av export. En innovativ resurseffektiv produktion som bidrar till produkter och system för en cirkulär ekonomi är några av förutsättningarna för en nyindustrialisering av Sverige.

Förutsättningarna för sociala och miljömässiga upphandlingar ska förbättras i hela den offentliga sektorn. Miljökrav i offentlig upphandling är ett viktigt verktyg för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. I april 2014 antog rådet och Europaparlamentet nya direktiv på upphandlingsområdet. Upphandling som ett verktyg att uppnå miljömål har lyfts fram i direktiven och möjligheten att ställa miljökrav har tydliggjorts. Regeringen prioriterar nu arbetet med att genomföra direktiven i svensk rätt. Direktiven ska vara genomförda i svensk rätt i april 2016.

3.7 Fonder

3.7.1 Batterifonden

Miljöavgiften på bly- och kvicksilverbatterier avskaffades den 1 januari 2009 när förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier trädde i kraft. Utöver ränteintäkter från Riksgäldskontoret har Batterifonden därmed inte några intäkter från sådana batterier. Regeringen har beslutat om att inestående medel i Batterifonden ska fördelas enligt följande: 404 miljoner kronor till insamling och återvinning av de batterier som sattes på marknaden före den 1 januari 2009, 40 miljoner kronor till återbetalning av miljöavgifterna för batterier som exporteras ut ur Sverige, 20 miljoner kronor till Naturvårdsverkets kostnader för prövning av frågor om utbetalning av medlen samt tillsyn, 4 miljoner kronor till slutförvar av det kvicksilver som utvunnits från kvicksilverbatterierna samt 100 miljoner kronor till

informationsinsatser för att upprätthålla och utveckla kunskapsnivån avseende batteriinsamling. Resterande medel, 205 miljoner kronor, avsätts till forskning för utveckling av miljövänliga och kostnadseffektiva återvinningsmetoder för alla typer av batterier och ackumulatorer samt till fordonsenergirelaterad batteriforskning. Fondens medel kommer att fördelas över minst en sexårsperiod räknat från 2009 med hänsyn tagen till faktorer som batteriers tekniska livslängd och omloppstid i samhället samt s.k. lagringseffekt.

Under 2013 har ur Batterifondens använts 43 450 302 kronor för insamling och återvinning, 19 444 250 kronor för informationskampanjer för att öka insamlingen av batterier och 3 100 167 kronor för Naturvårdsverkets handläggning. Därtill användes 714 393 kronor för slutförvaring av de återstående 29 ton kvicksilver från batterier som staten haft ansvar för. Slutligen användes 42 804 133 kronor för forskning. Energimyndigheten beslutade i februari 2013 att upprätta ett nytt forsknings- och utvecklingsprogram som kallas Batterifondsprogrammet och som inriktas mot batteriåteranvändning och återvinning och fordonsbatterier. Programmet löper över sju år med start den 1 mars 2013 och Naturvårdsverket betalar ut medel till Energi myndigheten när projekt är beviljade. Behållningen uppgick den 31 december 2013 till 625 723 482 kronor.

3.7.2 Kadmiumbatterifonden

Den avgift som Naturvårdsverket enligt 24 § förordning (2008:834) om producentansvar för batterier tar ut för nickellkadmiumbatterier fonderas fr.o.m. den 1 januari 2010 i en ny fond. Fonden består av fonderade miljöavgifter på slutna kadmiumbatterier. Avgiften är 300 kronor per kilo batteri och betalas av den producent som sätter batteriet på den svenska marknaden. Medlen får användas till ersättning för sortering, återvinning och bortskaffning av nickellkadmiumbatterier samt för information om hantering av dessa batterier. Medel får även användas för Naturvårdsverkets hantering och administration av avgifterna. Under 2013 har ur Kadmiumbatterifonden använts 1 332 776 kronor för Naturvårdsverkets handläggning.

Behållningen uppgick den 31 december 2013 till 22 535 667 kronor.

3.7.3 Kärnavfallsfonden

Kärnavfallsfondens huvuduppgift är att ta emot och förvalta de avgiftsmedel som de som har tillstånd att inneha eller driva en kärnkraftsreaktor är skyldiga att betala. Avgifterna finansierar bl.a. kostnader för att ta hand om använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall, en säker avveckling och rivning av kärnkraftverken samt forskning och utveckling inom området. Avgifterna beräknas i förhållande till den energi som levereras och bestäms av regeringen efter förslag av Strålsäkerhetsmyndigheten. De avgiftsskyldiga ska även betala en avgift till staten som ett kostnadsbidrag för slutlig hantering av restprodukter från kärnteknisk verksamhet som har ett samband med framväxten av det svenska kärnkraftsprogrammet.

Kärnavfallsfonden anger i årsredovisningen för 2013 att avgiftsinbetalningarna under året uppgick till 2 478 425 tusen kronor (2 412 026 tusen kronor 2012). Utbetalningarna uppgick under samma tid till 1 636 652 tusen kronor (1 735 241 tusen kronor 2012). Det verkliga värdet (marknadsvärdet) av kärnavfallsfonden ökade under 2013 med 548 960 tusen kronor till 51 365 512 tusen kronor vid årets utgång (50 816 552 tusen kronor vid 2012) års utgång.

konventionen), har ett överskott av utsläppsutrymme, s.k. tilldelad mängd uppstått. Slutlig beräkning av överskottets exakta storlek och avräkningen mot Sveriges åtagande sker i enlighet med protokollets regler först inför den så kallade avräkningsperioden (true-up period) som preliminärt ska vara genomförd senast 2015. Regeringen bedömer att överskottet av tilldelad mängd utsläppsutrymme (s.k. Assigned Amount Units, AAU) kommer att motsvara ca 50 miljoner ton koldioxidekvivalenter. För att bidra till en ökad global ambition för utsläppsminskningar till 2020 föreslår regeringen att det överskott av tilldelat utsläppsutrymme som inte behövs för att möta Sveriges åtagande vid avräkningen ska annulleras. Efterfrågan på utsläppsutrymme under Kyotoprotokollet bedöms vara ytterst begränsad. Merparten av parterna till protokollet beräknas nå sina åtaganden under den första åtagandeperioden. Vid klimatkonventionens artonde partsmöte i Doha 2012 slöts också en överenskommelse som begränsar handel av överskott av utsläppsutrymme för att nå åtaganden i Kyoto-protokollets andra åtagandeperiod. Det samlade globala överskottet har samtidigt beräknats vara i storleksordningen 10 miljarder ton koldioxidekvivalenter. Mot bakgrund av den begränsade efterfrågan och stora tillgången av utsläppsutrymme samt avsaknaden av en fungerande marknad för detta, bedömer regeringen att inget ekonomiskt värde kan anges för det svenska överskottet av tilldelat utsläppsutrymme.

3.8 Annullering av överskott

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att annullera det överskott av tilldelat utsläppsutrymme från Kyotoprotokollets första åtagandeperiod som Sverige förfogar över och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande under Kyotoprotokollets första åtagandeperiod 2008–2012.

Skälen för regeringens förslag: Genom att Sverige minskat utsläppen av växthusgaser mer än vad Sverige åtagit sig under den första åtagandeperioden av Kyotoprotokollet till FN:s ramkonvention om klimatförändringar (klimat-

3.9 Budgetförslag

3.9.1 1:1 Naturvårdsverket

Tabell 3.3 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

År	Utfall	367 614	Anslags- sparande	13 436
2013	Utfall	367 614	Anslags- sparande	13 436
2014	Anslag	377 231 ¹	Utgifts- prognos	378 647
2015	Förslag	413 559		
2016	Beräknat	431 606 ²		
2017	Beräknat	439 262 ³		
2018	Beräknat	450 820 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 426 422 tkr i 2015 års prisnivå.

³ Motsvarar 426 444 tkr i 2015 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 426 478 tkr i 2015 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Naturvårdsverkets förvaltningsutgifter inklusive myndighetens utgifter för att administrera de verksamheter som finansieras via sakanslagen.

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till utvecklingsarbete som andra än Naturvårdsverket organiserat och som främjar de verksamheter som Naturvårdsverket ansvarar för.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.4 Offentligrättslig verksamhet – Naturvårdsverket

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2013	14 020			
Prognos 2014	10 000			
Budget 2015	10 500			

Intäkterna från offentligrättslig verksamhet för 2013 uppgick till 14 miljoner kronor, varav 8,4 miljoner kronor från miljöskyddsavgifter som redovisas mot inkomsttitel 2537 Miljöskyddsavgifter, 1,4 miljoner kronor för handel med utsläppsrätter som redovisas mot inkomsttitel 2714 Sanktionsavgifter m.m. samt 4,2 miljoner

kronor från övrig offentligrättslig verksamhet som redovisas mot inkomsttitel 2552.

Intäkterna har ökat med drygt 2 miljoner kronor under 2013 jämfört med 2012.

Tabell 3.5 Uppdragsverksamhet – Naturvårdsverket

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2013 (varav tjänsteexport)	20 417	20 573	-156
Prognos 2014 (varav tjänsteexport)	19 319	19 319	0
Budget 2015 (varav tjänsteexport)	19 400	19 400	0

10,7 miljoner kronor består av intäkter från avgifter för jaktkortsregister och jägarexamen. Kostnaderna för detta var under 2013 något högre än intäkterna vilket förklarar resultatet. Övriga intäkter består av Batterifonden (3,8 miljoner kronor) samt NOx-fonden (5,9 miljoner kronor).

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 35 miljoner kronor 2015 och med 50 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 för att ge Naturvårdsverket förutsättningar att hantera föreslagna satsningar inom miljöområdet.

Därutöver föreslår regeringen att anslaget minskas med 0,3 miljoner kronor 2015 och beräknas minska med 1,3 miljoner kronor fr.o.m. 2016 för att bidra till att finansiera prioriterade satsningar.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.6 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	377 231	377 231	377 231	377 231
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	2 717	7 336	14 137	24 404
Beslut ³	33 611	47 039	47 894	49 185
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	413 559	431 606	439 262	450 820

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2014. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2016–2018 är preliminär.

³ En omfördelning görs från myndighetens förvaltningskostnader för finansiering av gemensam e-förvaltning under åren 2015–2018. Alla myndigheter med över 500 årsarbetare, exklusive universitet, högskolor, m.fl samt ett antal utpekade myndigheter med färre än 500 årsarbetare, ingår.

Regeringen föreslår att 413 559 000 kronor anvisas anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 431 606 000 kronor, 439 262 000 kronor respektive 450 820 000 kronor.

3.9.2 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2013	Utfall	290 979	Anslags- sparande	1 736
2014	Anslag	292 714 ¹	Utgifts- prognos	285 410
2015	Förslag	356 214		
2016	Beräknat	331 214		
2017	Beräknat	331 214		
2018	Beräknat	321 214		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljömåls-uppföljning, för miljöövervakning, för statsbidrag till ideella miljöorganisationer och till verksamhet vid Swedish Water House och för arbete med miljöledningssystem.

Anslaget får även användas till utgifter för internationell miljöövervakning samt internationell rapportering som följer av EU-direktiv och andra internationella åtaganden.

Anslaget får också användas för finansiering av förvärv av verksamhet och aktier i Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet och för utgifter som hänför sig till avveckling av bolaget Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet.

Kompletterande information

I förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket samt i förordningen (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten anges att myndigheterna ska fördela medel för miljöövervakning, uppföljning av miljökvalitetsmålen och internationell rapportering.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2016–2019.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas med de aktörer som utför miljöövervakning i program som löper under flera år. Bemyndigandet ger en mer långsiktig samverkan mellan myndigheterna. Bemyndigandet för 2015 föreslås öka med 10 miljoner kronor jämfört med 2014.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2016–2019.

Tabell 3.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning

Tusental kronor

	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018–2019
Ingående åtaganden	26 899	38 170	54 213			
Nya åtaganden	36 085	48 000	76 000			
Infriade åtaganden	-24 814	-31 957	-30 213	-55 000	-30 000	-15 000
Utestående åtaganden	38 170	54 213	100 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	92 000	92 000	100 000			

Regeringens överväganden

Miljöövervakning är grundläggande för att bedöma miljötillståndet. Dagens svenska miljöövervakning behöver förstärkas kraftigt. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 75 miljoner kronor 2015 och med 50 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 och framåt för att förstärka miljöövervakningen, framförallt avseende hav och vatten.

För finansiering av investeringskostnader för ett nytt forsknings- och undersökningsfartyg föreslår regeringen att anslaget minskas med 10 miljoner kronor 2018. Stöd, information och vägledning om offentlig upphandling behöver koncentreras, förbättras och förstärkas. Detta inkluderar bl.a. miljöhänsyn. Uppgiften att tillhandahålla stöd för miljökrav i offentlig upphandling överläts från Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet till Konkurrensverket den 1 juli 2014 (prop. 2013/14:99, bet. 2013/14:FiU:21, rskr. 2013/14:316).

Regeringen föreslår därför att anslaget minskas med 11,5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2015. Anslaget 1:15 *Konkurrensverket* under utgiftsområde 24 ökas med motsvarande belopp. Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.9 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:2 Miljöövervakning

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	292 714	292 714	292 714	292 714
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	63 500	38 500	38 500	28 500
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	356 214	331 214	331 214	321 214

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 356 214 000 kronor anvisas anslaget 1:2 *Miljöövervakning* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 331 214 000 kronor, 331 214 000 kronor respektive 321 214 000 kronor.

3.9.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2013	Utfall	612 334		Anslags-sparande	7 201
2014	Anslag	636 535 ¹		Utgifts-prognos	620 652
2015	Förslag	999 535			
2016	Beräknat	1 002 535			
2017	Beräknat	997 535			
2018	Beräknat	997 535			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv. Anslaget får särskilt användas till utgifter

- för skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning och fastighetsförvaltning,
- för artbevarande och viltförvaltning, samt
- i samband med skötsel och övrig förvaltning av värdefull natur.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag finns i förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt samt i Lapponiaförordningen (2011:840).

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2016–2021.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att kunna teckna fleråriga avtal avseende förvaltning av värdefulla naturområden samt samverkansavtal med statliga myndigheter. Bemyndigandet behövs också för att kunna möjliggöra medfinansiering i större EU-projekt. Bemyndigandet för 2015 föreslås öka med 140 miljoner kronor jämfört med 2014.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2016–2021.

Tabell 3.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018–2021
Ingående åtaganden	186 094	209 923	210 000			
Nya åtaganden	128 398	85 975	225 975			
Infriade åtaganden	-104 569	-85 898	-85 975	-145 975	-120 000	-84 025
Utestående åtaganden	209 923	210 000	350 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	210 000	210 000	350 000			

Regeringens överväganden

Regeringen bedömer att skötsel och förvaltning av skyddade områden kraftigt behöver förstärkas bl.a. mot bakgrund av regeringens satsningar på områdesskyddet. Ökade satsningar behövs också på artbevarande, viltförvaltning, fastighetsförvaltning samt restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv. Regeringen föreslår därför att anslaget ökar med 350 miljoner kronor per år 2015 och framåt.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande.

Tabell 3.12 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	636 535	636 535	636 535	636 535
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	363 000	366 000	361 000	361 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	999 535	1 002 535	997 535	997 535

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 999 535 000 kronor anvisas anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 1 002 535 000 kronor, 997 535 000 kronor respektive 997 535 000 kronor.

3.9.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

2013	Utfall	412 063	Anslags-sparande	4 656
2014	Anslag	418 018 ¹	Utgifts-prognos	407 587
2015	Förslag	603 018		
2016	Beräknat	553 018		
2017	Beräknat	583 018		
2018	Beräknat	583 018		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för att inventera, undersöka och åtgärda förorenade områden som behöver saneras och efterbehandlas samt för att ta fram prioriteringsunderlag.

Anslaget får även användas till utgifter för att åtgärda saneringsobjekt som är särskilt angelägna ur risksynpunkt och till akuta saneringsinsatser.

Anslaget får vidare användas till utgifter för att inventera om det förekommer objekt som förorenats av en statlig organisation som inte längre finns kvar, och i så fall genomföra ansvarsutredningar och nödvändiga undersökningar av dessa.

Anslaget får även användas till utgifter för omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag finns i förordningen (2004:100) om avhjälpande av föroreningskador och statsbidrag för sådant avhjälpande.

Tabell 3.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018–2024
Ingående åtaganden	675 232	676 784	753 964			
Nya åtaganden	323 415	400 700	720 000			
Infriade åtaganden	-321 863	-323 520	-446 136	-490 000	-360 000	-177 828
Utestående åtaganden	676 784	753 964	1 027 828			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	812 000	1 000 000	1 040 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 040 000 000 kronor 2016–2024.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas för insatser som rör inventering, undersökningar och åtgärder för att sanera och efterbehandla förorenade områden. Bemyndigandet för 2015 föreslås öka med 50 miljoner kronor jämfört med 2014.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 040 000 000 kronor 2016–2024.

Regeringens överväganden

Anslaget ökas med 170 miljoner kronor 2015 och med 50 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande.

Tabell 3.15 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	418 018	418 018	418 018	418 018
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	185 000	135 000	165 000	165 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	603 018	553 018	583 018	583 018

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 603 018 000 kronor anvisas anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 553 018 000 kronor, 583 018 000 kronor respektive 583 018 000 kronor.

3.9.5 1:5 Miljöforskning

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2013	88 167	6	
2014	Anslag 82 162 ¹		80 112
2015	Förslag 75 990		
2016	Beräknat 81 108 ²		
2017	Beräknat 80 830 ³		
2018	Beräknat 80 016 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 80 827 tkr i 2015 års prisnivå.

³ Motsvarar 79 845 tkr i 2015 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 77 906 tkr i 2015 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljöforskning främst till stöd för arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete.

Anslaget får även användas till utgifter för statens andel av den forskning som bedrivs samfinansierat med näringslivet vid IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2016–2018.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga miljöforskningsprojekt ska kunna tecknas. Bemyndigandet för 2015 föreslås vara oförändrat jämfört med 2014.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2016–2018.

Regeringens överväganden

För finansiering av investeringskostnader för ett nytt forsknings- och undersökningsfartyg föreslår regeringen att anslaget minskas med 6 miljoner kronor 2015, 12 miljoner kronor 2016,

13 miljoner kronor 2017 samt 15 miljoner kronor 2018.

Anslaget föreslås minska med 0,1 miljoner kronor 2015 och beräknas minska med 0,3 miljoner kronor fr.o.m. 2016 för att bidra till att finansiera prioriterade.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.17 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	82 162	82 162	82 162	82 162
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	-99	186	913	2 124
Beslut	-6 073	-1 240	-2 245	-4 270
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	75 990	81 108	80 830	80 016

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2014. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2016–2018 är preliminär.

Regeringen föreslår att 75 990 000 kronor anvisas anslaget 1:5 *Miljöforskning* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 81 108 000 kronor, 80 830 000 kronor respektive 80 016 000 kronor.

Tabell 3.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018–2018
Ingående åtaganden	35 038	99 880	102 000			
Nya åtaganden	88 929	49 295	36 000			
Infriade åtaganden	-24 087	-47 175	-36 000	-50 000	-40 000	-12 000
Utestående åtaganden	99 880	102 000	102 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	102 000	102 000	102 000			

3.9.6 1:6 Kemikalieinspektionen

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2013	Utfall	191 462		4 329
2014	Anslag	216 327 ¹		215 916
2015	Förslag	209 052		
2016	Beräknat	212 714 ²		
2017	Beräknat	216 347 ³		
2018	Beräknat	221 990 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 210 527 tkr i 2015 års prisnivå.

³ Motsvarar 210 539 tkr i 2015 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 210 556 tkr i 2015 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kemikalieinspektionens förvaltningsutgifter.

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till verksamheter som främjar handlingsplanen för en giftfri vardag som Kemikalieinspektionen ansvarar för.

Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Internationella kemikalie-sekretariatet.

Anslaget får användas för utgifter för att täcka eventuellt underskott i provningsverksamheten inom det svenska rapportörsprogrammet (SERP) rörande riskbedömning av befintliga och nya verksamma ämnen i bekämpningsmedel.

Anslaget får användas för utgifter för att betala Livsmedelsverkets och Statens jordbruksverk för nationell provning av växtskyddsmedel och biocidprodukter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.20 Offentlighetsrättslig verksamhet – Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2013	37095	11565	11565	0
Prognos 2014	98530	13190	13190	0
Budget 2015	97030	17747	17747	0

Tabell 3.21 Uppdragsverksamhet – Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2013	391	391	
(varav tjänsteexport)	391	391	
Prognos 2014	350	350	
(varav tjänsteexport)	350	350	
Budget 2015	0	0	
(varav tjänsteexport)	0	0	

Kemikalieinspektionens avgiftsbelagda verksamhet finansieras i huvudsakligen genom avgifter som anges i förordningen (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken och förordning (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter.

Intäkterna från kemikalieavgifter m.m. redovisas mot inkomstitel 1457. Intäkter från bekämpningsmedelsavgifter redovisas mot inkomstitel 1454. Övriga inkomster av statens verksamhet redovisas på inkomstitel 2811. Kemikalieinspektionen har bl.a. enligt miljö-tillsynsförordningen (2011:13) rätt att ta ut varuprover för tillsyn. Det finns även stöd i lagstiftningen för att företag i vissa fall ska stå för de kostnader som uppkommer i samband med undersökning och analys av sådana varuprover. Kemikalieinspektionen redovisar viss avgiftsfinansierad verksamhet där myndigheten disponerar medlen. Detta omfattar framför allt provningsverksamheten avseende verksamma ämnen i bekämpningsmedel enligt Europaparlamentet och rådets direktiv 98/8/EG av den 16 februari 1998 om utsläppandet av biocidprodukter på marknaden och Europaparlamentet och rådets förordning 528/2012 av den 22 maj 2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande på marknaden och om upphävandet av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG.

Kemikalieinspektionen är utsedd rapportör och utför inom det svenska rapportörsprogrammet (SERP), för EU:s räkning, riskbedömning av befintliga och nya verksamma ämnen i bekämpningsmedel.

Kemikalieinspektionens avgiftsbelagda verksamhet avseende den nationella provningen av bekämpningsmedel har gått med underskott i flera år och myndigheten når inte målet om full

kostnadstäckning. En nära relaterad fråga är myndighetens problem med att korta handläggningstiderna. Myndigheten når på detta område inte verksamhetens mål.

I februari 2013 fattade regeringen beslut om en ny förordning avseende bekämpningsmedelsavgifterna, förordning (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifterna. Den nya förordningen innebär bl.a. att avgifterna för ansökningar om nationellt godkännande av bekämpningsmedel generellt höjs och att avgifterna differentieras utifrån ärendets komplexitet. Även årsavgifterna höjs. Anslaget föreslås öka med 10 miljoner vilket föranleder justering i förordning (2013:63) om bekämpningsmedel Vissa avgiftsområden avseende den nationella prövningen av bekämpningsmedel har varit föremål för utredning genom särskilt regeringsuppdrag till Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket. Frågan bereds för närvarande i regeringskansliet.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 10 miljoner kronor per år fr.o.m. 2015 för den nationella prövningen av bekämpningsmedel

Anslaget föreslås minska med 0,2 miljoner kronor 2015 och beräknas minska med 0,7 miljoner kronor fr.o.m. 2016 för att bidra till att finansiera prioriterade satsningar.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2014–2017. Anslaget har för perioden 2014–2017 beräknats enligt följande

Tabell 3.22 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor				
	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	216 327	216 327	216 327	216 327
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 438	3 700	7 445	13 264
Beslut	-8 713	-7 313	-7 425	-7 601
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	209 052	212 714	216 347	221 990

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2014. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2016–2018 är preliminär.

Regeringen föreslår att 209 052 052 kronor anvisas anslaget 1:6 *Kemikalieinspektionen* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 212 714 000 kronor, 216 347 000 kronor respektive 221 990 000 kronor.

3.9.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor				
2013	Utfall	164 902	Anslags-sparande	24 112
2014	Anslag	190 906 ¹	Utgifts-prognos	168 084
2015	Förslag	183 131		
2016	Beräknat	141 131		
2017	Beräknat	141 131		
2018	Beräknat	141 131		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer.

Anslaget byter namn till 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* fr.o.m. 2015. Tidigare benämndes anslaget 1:7 *Internationellt miljösamarbete*.

Regeringens överväganden

För att uppnå en större tydlighet och transparens i anslagen som finansierar internationellt miljösamarbete samt betalningar av avgifter till internationella organisationer föreslår regeringen vissa omfördelningar av medel mellan anslagen 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* och 1:14 *Internationellt miljö-samarbete*. För kostnader i samband med långsiktigt samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet föreslås att 8 miljoner kronor per år överförs fr.o.m. 2015 till anslag 1:14 *Internationellt miljö-samarbete*. För betalning av avgifter till internationella organisationer överförs 0,1 miljoner kronor per år fr.o.m. 2015 från anslag 1:14 *Internationellt miljö-samarbete*.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	190 906	190 906	190 906	190 906
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-8 000	-49 500	-49 500	-49 500
Överföring till/från andra anslag	225	-275	-275	-275
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	183 131	141 131	141 131	141 131

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 183 131 000 kronor anvisas anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 141 131 000 kronor, 141 131 000 kronor respektive 141 131 000 kronor.

3.9.8 1:8 Supermiljöbilspremie

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:8 Supermiljöbilspremie

Tusental kronor

2013	Utfall	62 200	Anslags-sparande	17 800
2014	Anslag	100 000 ¹	Utgifts-prognos	114 861
2015	Förslag	100 000		
2016	Beräknat	100 000		
2017	Beräknat	0		
2018	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för supermiljöbilspremierna, dvs. utgifter för bidrag till fysiska och juridiska personer som har förvärvat en ny supermiljöbil.

Kompletterande information

I förordningen (2011:1590) om supermiljöbilspremie finns bestämmelser om supermiljöbilspremierna. Anslaget används för att främja introduktionen av bilar med utsläpp av koldioxid under 50 gram per kilometer.

Regeringens överväganden

I avvaktan på ett införande av ett system där mer miljöanpassade fordon premieras vid inköpstillfället genom en bonus, medan fordon med höga utsläpp av koldioxid får högre fordons-skatt, ett s.k. bonus/malus -system föreslår regeringen att supermiljöbilspremierna förlängs men med ändrade regler. Anslaget föreslås därför öka med 100 miljoner kronor per år 2015–2016.

Regeringen avser göra nödvändiga ändringar i förordningen (2011:1590) om supermiljöbilspremierna för att möjliggöra detta.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.26 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:8 Supermiljöbilspremie

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	100 000	100 000	100 000	100 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut			-100 000	-100 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	100 000	100 000	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas anslaget 1:8 *Supermiljöbilspremie* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor, 0 kronor respektive 0 kronor.

3.9.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

År	Utfall	201 172	Anslags-sparande	1 913
2013	Utfall	201 172	Anslags-sparande	1 913
2014	Anslag	218 136 ¹	Utgifts-prognos	214 558
2015	Förslag	219 104		
2016	Beräknat	220 492 ²		
2017	Beräknat	224 210 ³		
2018	Beräknat	230 149 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 218 558 tkr i 2015 års prismet.

³ Motsvarar 218 571 tkr i 2015 års prismet.

⁴ Motsvarar 218 592 tkr i 2015 års prismet.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.28 Uppdragsverksamhet – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2013 (varav tjänsteexport)	48 100	46 800	1 300
Prognos 2014 (varav tjänsteexport)	71 300	68 600	2 700
Budget 2015 (varav tjänsteexport)	69 000	68 000	1 000

Uppdragsverksamheten baseras på samverkan med andra myndigheter och utförs till självkostnadspris. Till uppdragsverksamheten räknar SMHI även uppdrag som kontrollant av vattendomar, där uppdragsgivaren i en vattendom åläggs att anlita SMHI. Den ökade omsättningen i uppdragsverksamheten 2013 och 2014 är främst en konsekvens av att SMHI från 1 maj av Transportstyrelsen blev utpekad leverantör med ensamrätt i Sverige av prognoser till civila flyget. Det innebär att Transportstyrelsen tagit över rollen som uppdragsgivare för flygvädertjänsten från Luftfartsverket. Tjänsten bekostas, liksom annan flygtrafiktjänst, med avgifter från överflygande trafik och betalas till SMHI via Eurocontrol, det europeiska organ som styr luftrummet över delar av Europa. Före 1 maj 2013 redovisades flygvädertjänsten som affärsverksamhet. Övrig uppdragsverksamhet rör främst miljöfrågor i luft och vatten. SMHI utför uppdrag för bl.a. Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Energimyndigheten, Sveriges lantbruksuniversitet och länsstyrelser.

Tabell 3.29 Affärsverksamhet – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2013 (varav tjänsteexport)	155 300	160 900	-5 600
Prognos 2014 (varav tjänsteexport)	137 000	141 400	-4 400
Budget 2015 (varav tjänsteexport)	142 000	141 000	1 000
	54 000	53 000	1 000

SMHI:s affärsverksamhet bygger på produkter och tjänster som utvecklas utifrån myndighetens infrastruktur och erbjuds till kunder som efterfrågar en hög grad av värdeförädling. Produkter och tjänster inom affärsverksamheten ska, liksom inom övriga verksamhetsgrenar, bidra till ökad samhällsnytta, säkerhet och ett uthålligt samhälle. Affärsverksamheten verkar inom en konkurrensutsatt marknad.

Den minskade omsättningen inom affärsverksamheten under 2013 är till största del en följd av förändringen inom flygvädertjänsten som beskrivits ovan.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 0,2 miljoner kronor 2015 och beräknas minska med 0,7 miljoner kronor fr.o.m. 2016 för att bidra till att finansiera prioriterade satsningar.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.30 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	218 136	218 136	218 136	218 136
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 224	3 166	6 883	12 822
Beslut ³	-256	-810	-809	-809
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	219 104	220 492	224 210	230 149

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2014. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2016–2018 är preliminär.

³ En omfördelning görs från myndighetens förvaltningskostnader för finansiering av gemensam e-förvaltning under åren 2015–2018. Alla myndigheter med över 500 årsarbetare, exklusive universitet, högskolor, m.fl., samt ett antal utpekade myndigheter med färre än 500 årsarbetare, ingår.

Regeringen föreslår att 219 104 000 kronor anvisas anslaget 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 220 492 000 kronor,

224 210 000 kronor respektive 230 149 000 kronor.

3.9.10 1:10 Klimatanpassning

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning

2013	Utfall	98 196	Anslags-sparande	15 099
2014	Anslag	110 000 ¹	Utgifts-prognos	107 167
2015	Förslag	165 000		
2016	Beräknat	62 000		
2017	Beräknat	50 000		
2018	Beräknat	50 000		

Tusental kronor

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för klimatanpassning såsom förebyggande och kunskaps-höjande insatser samt utredningar för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar. Anslaget får även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:10 *Klimatanpassning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2016–2018.

Skälen för regeringens förslag: För att avtal om fleråriga projekt ska kunna tecknas inom det område som anslaget omfattar behöver regeringen ett bemyndigande. Bemyndigandet för 2015 föreslås minska med två miljoner kronor jämfört med 2014.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:10 *Klimatanpassning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2016–2018.

Tabell 3.32 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden		60 000	52 000			
Nya åtaganden		22 000	30 000			
Infriade åtaganden		-30 000	-40 000	-22 000	-15 000	-5 000
Utestående åtaganden		52 000	42 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande		52 000	50 000			

Regeringens överväganden

Klimatanpassningsarbetet behöver stärkas. Anslaget föreslås därför öka med 50 miljoner kronor per år fr.o.m. 2015.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	110 000	110 000	110 000	110 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	55 000	-48 000	-60 000	-60 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	165 000	62 000	50 000	50 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 165 000 000 kronor anvisas anslaget 1:10 *Klimatanpassning* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 62 000 000 kronor, 50 000 000 kronor respektive 50 000 000 kronor.

3.9.11 1:11 Inspire

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:11 Inspire

Tusental kronor

2013	Utfall	20 263	Anslags-sparande	-263
2014	Anslag	20 000 ¹	Utgifts-prognos	19 245
2015	Förslag	20 000		
2016	Beräknat	20 000		
2017	Beräknat	0		
2018	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att samordna det fortsatta arbetet med att genomföra Inspiredirektivet i svensk lagstiftning. Anslaget får även användas för kostnader för en webbplats med en nationell portal för geodata samt för merkostnader som följer av direktivet. Direktivets genomförande regleras genom bestämmelser i lagen (2010:1767) om geografisk miljöinformation.

Kompletterande information

I förordningen (2010:1770) om geografisk miljöinformation finns ytterligare bestämmelser om direktivets genomförande.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.35 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:11 Inspire

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	20 000	20 000	20 000	20 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut			-20 000	-20 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	20 000	20 000	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 20 000 000 kronor anvisas anslaget 1:11 *Inspire* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 20 000 000 kronor, 0 kronor respektive 0 kronor.

3.9.12 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

2013	Utfall	496 751	Anslags-sparande	5 814
2014	Anslag	672 565 ¹	Utgifts-prognos	655 783
2015	Förslag	741 565		
2016	Beräknat	751 565		
2017	Beräknat	747 565		
2018	Beräknat	734 565		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i

internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder.

Kompletterande information

I förordningen (2004:660) finns bestämmelser om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. I havsmiljöförordningen (2010:1341) finns bestämmelser om förvaltning av kvaliteten på havsmiljön. I förordningen (2009:381) finns bestämmelser om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt. I förordningen (1982:840) finns bestämmelser om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag. I förordningen (1998:1343) finns bestämmelser om stöd till fiskevården. I rådets förordning (EG)nr 199/2008 av den 25 februari 2008 finns bestämmelser om insamling, förvaltning och utnyttjande av uppgifter inom fiskerisektorn och till stöd för vetenskapliga utlåtanden rörande den gemensamma fiskeripolitiken.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:12 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 215 000 000 kronor 2016 och 2017.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att Havs- och vattenmyndigheten ska kunna teckna avtal om fleråriga åtgärder. Bemyndigandet för 2015 föreslås öka med 85 000 000 kronor jämfört med 2014.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:12 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 215 000 000 kronor 2016 och 2017.

Tabell 3.37 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden	84 378	76 768	130 000			
Nya åtaganden	17 795	80 674	135 000			
Infriade åtaganden	-25 405	-27 442	-50 000	-90 000	-125 000	0
Utestående åtaganden	76 768	130 000	215 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	145 000	130 000	215 000			

Regeringens överväganden

Havs- och vattenmiljöarbetet behöver förstärkas bl.a. för att öka takten i att nå de havs- och vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen. Regeringen föreslår därför att anslaget ökar med 75 miljoner kronor per år från 2015 och framåt.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.38 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	672 565	672 565	672 565	672 565
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	69 000	79 000	75 000	62 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	741 565	751 565	747 565	734 565

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 741 565 000 kronor anvisas anslaget 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 751 565 000 kronor, 747 565 000 kronor respektive 734 565 000 kronor.

3.9.13 1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tabell 3.39 Anslagsutveckling 1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

2013	Utfall	94 966	Anslags-sparande	-1 966
2014	Anslag	115 000 ¹	Utgifts-prognos	109 888
2015	Förslag	183 000		
2016	Beräknat	153 000		
2017	Beräknat	153 000		
2018	Beräknat	153 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för internationella klimatinvesteringar som syftar till att uppfylla det svenska etappmålet för begränsad klimatpåverkan till 2020 samt internationella klimatåtaganden. Detta genom att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla projekt och metoder för gemensamt genomförande och mekanismen för ren utveckling under Kyotoprotokollet till FN:s ramkonvention för klimatförändringar samt liknande marknadsbaserade flexibla mekanismer. I samma syfte får anslaget användas för utgifter för förvärv av utsläppsutrymme.

Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av EU:s system för handel med utsläppsrätter och utsläppsutrymme inom ramen för bördefördelningsbeslutet samt för övervakning av internationell utsläppshandel. Anslaget får användas till finansiering av utgifter för den internationella transaktionsförteckningen (ITL) för registerhållning av

transaktioner av s.k. Kyotoenheter samt för klimatkompensering av Regeringskansliets flygresor utanför EU. Utsläppsminskningenheter som förvärvas för klimatkompensering får annulleras.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:13 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 700 000 000 kronor 2016–2022.

Skälen för regeringens förslag: För att avtal om fleråriga projekt i samband med internationella klimatinvesteringar ska kunna tecknas behöver regeringen ett bemyndigande. För 2015 behövs ett bemyndigande som tillåter att avtal om ytterligare klimatinvesteringar för 105 miljoner kronor ska kunna ingås under året. Bemyndigandet föreslås minska med 111 miljoner kronor jämfört med 2014.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:13 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 700 000 000 kronor 2016–2022.

Regeringens överväganden

För att Sverige ska kunna bidra till teknikomställning och hållbar utveckling i låg- och medelinkomstländer krävs ytterligare resurser till klimatinvesteringsprogrammet. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 50 miljoner kronor 2015.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.40 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor				
	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	115 000	115 000	115 000	115 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	68 000	38 000	38 000	38 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	183 000	153 000	153 000	153 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 183 000 000 kronor anvisas anslaget 1:13 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 153 000 000 kronor, 153 000 000 kronor respektive 153 000 000 kronor.

Tabell 3.41 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor						
	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018–2022
Ingående åtaganden	866 388	1 163 812	1 772 812			
Nya åtaganden	384 020	713 000	105 000			
Infriade åtaganden	-86 596	-104 000	-180 000	-140 000	-140 000	-1 417 812
Utestående åtaganden	1 163 812	1 772 812	1 697 812			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 674 000	1 811 000	1 700 000			

3.9.14 1:14 Internationellt miljösamarbete

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:14 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

År	Utfall	38 576	Anslags-sparande	4 424
2013	Utfall	38 576	Anslags-sparande	4 424
2014	Anslag	26 000 ¹	Utgifts-prognos	25 351
2015	Förslag	33 900		
2016	Beräknat	40 900		
2017	Beräknat	20 900		
2018	Beräknat	20 900		

¹ Inklusiva beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får i huvudsak användas för utgifter för internationellt miljö- och klimatsamarbete, samt för utgifter för kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland.

Anslaget får användas för utgifter för långsiktigt samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet.

Anslaget får användas för utgifter för projekt som stöder Arktiska rådets verksamhet och för projekt som stödjer verksamhet inom Barents Euro-Arktiska Råd, samt inom Östersjö-stateras råd (CBSS).

Anslaget får användas för utgifter för tillskott till miljöutvecklingsfonden inom Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (NEFCO).

Anslaget får användas för administration och samordning av miljö- och kärnsäkerhetssamarbetet med Ryssland.

Anslaget byter namn till 1:14 *Internationellt miljösamarbete* fr.o.m. 2015. Tidigare benämndes anslaget 1:14 *Internationellt miljö- och kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland*.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:14 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 23 000 000 kronor 2016–2019.

Skälen för regeringens förslag: För att avtal om fleråriga projekt ska kunna tecknas inom det område som anslaget omfattar behöver regeringen ett bemyndigande. Fr.o.m. 2015 överförs det bemyndigande som tidigare låg under anslag 1:7 *Avgifter till internationella organisationer*. Bemyndigandet för 2015 föreslås öka med sex miljoner kronor jämfört med 2014.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:14 *Internationellt miljö-samarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 23 000 000 kronor 2016–2019.

Tabell 3.43 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018–2019
Ingående åtaganden		8 324	17 000			
Nya åtaganden		17 000	9 000			
Infriade åtaganden		-8 324	-3 000	-13 500	-6 000	-3 500
Utestående åtaganden	8 324	17 000	23 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	21000	17 000	23 000			

Regeringens överväganden

För att uppnå en större tydlighet och transparens i anslagen som finansierar internationellt miljösamarbete samt betalningar av avgifter till internationella organisationer föreslår regeringen vissa omfördelningar av medel mellan anslagen 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* och 1:14 *Internationellt miljö-samarbete*. För kostnader i samband med långsiktigt samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet föreslås att 8 miljoner kronor per år överförs fr.o.m. 2015 från anslag 1:7 *Avgifter till internationella organisationer*. För betalning av avgifter till internationella organisationer överförs 0,1 miljoner kronor per år fr.o.m. 2015 till anslag 1:7 *Avgifter till internationella organisationer*.

För att bidra till att finansiera regeringens prioriterade satsningar inom andra områden föreslås att anslaget minskas med 20 miljoner kronor per år fr.o.m. 2017

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.44 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:14 Internationellt miljö-samarbete

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	26 000	26 000	26 000	26 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	8 000	14 500	-5 500	-5 500
Överföring till/från andra anslag	-100	400	400	400
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	33 900	40 900	20 900	20 900

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 33 900 000 kronor anvisas anslaget 1:14 *Internationellt miljö-samarbete* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 40 900 000 kronor, 20 900 000 kronor respektive 20 900 000 kronor.

3.9.15 1:15 Hållbara städer

Tabell 3.45 Anslagsutveckling 1:15 Hållbara städer

Tusental kronor

2013	Utfall	12 306	Anslags-sparande	22 709
2014	Anslag	3 300 ¹	Utgifts-prognos	12 159
2015	Förslag	80 000		
2016	Beräknat	2 500		
2017	Beräknat	4 500		
2018	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att stödja utvecklingen av hållbara städer. Stödet avser ny- och ombyggnadsåtgärder inom en särskild stadsdel, ett särskilt bostadsområde eller kvarter som bidrar till integrerade lösningar för hållbar stadsutveckling. Anslaget får användas för utgifter för administration och utvärdering.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.46 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:15 Hållbara städer

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	3 300	3 300	3 300	3 300
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	76 700	-800	1 200	-3 300
Förslag/beräknat anslag	80 000	2 500	4 500	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 80 000 000 kronor anvisas anslaget 1:15 *Hållbara städer* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 2 500 000 kronor, 4 500 000 kronor respektive 0 kronor.

3.9.16 1:16 Skydd av värdefull natur

Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:16 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2013	Utfall	807 394	Anslags-sparande	10 606
2014	Anslag	808 000 ¹	Utgifts-prognos	787 838
2015	Förslag	1 375 000		
2016	Beräknat	1 325 000		
2017	Beräknat	1 268 000		
2018	Beräknat	1 268 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv. Anslaget får särskilt användas

- för ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken Naturvårdsverkets ansvarsområde,
- till utgifter för förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden,
- för utgifter i samband med säkerställande av värdefulla naturområden,
- för statsbidrag till kommuner och kommunala stiftelser för skydd av värdefulla naturområden.

Tabell 3.48 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018–2064
Ingående åtaganden	8 696	1 254	24 818			
Nya åtaganden	0	24 000	40 000			
Infriade åtaganden	-7 442	-436	-19 818	-20 000	-15 000	-10 000
Utestående åtaganden	1 254	24 818	45 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	25 000	25 000	45 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:16 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2016–2064.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal som avser skydd av värdefulla områden – exempelvis naturvårdsavtal – och förhandsbesked om statsbidrag till områdesskydd ska kunna tecknas. Bemyndigandet behövs även för att kunna teckna samverkansavtal med statliga myndigheter. Bemyndigandet för 2015 föreslås öka med 20 miljoner kronor jämfört med 2014.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:16 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2016–2064.

Regeringens överväganden

Regeringen anser att omfattande insatser och åtgärder behövs för att skydda värdefulla områden. Regeringen föreslår därför att anslaget ökar med 640 miljoner kronor år 2015 och med 590 miljoner kronor från 2016 och framåt.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.49 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:16 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor				
	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	808 000	808 000	808 000	808 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	567 000	517 000	460 000	460 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 375 000	1 325 000	1 268 000	1 268 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 375 000 000 kronor anvisas anslaget 1:16 *Skydd av värdefull natur* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 1 325 000 000 kronor, 1 268 000 000 kronor respektive 1 268 000 000 kronor.

3.9.17 1:17 Havs- och vattenmyndigheten

Tabell 3.50 Anslagsutveckling 1:17 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor				
År	Slagslag	Belopp	Övrigt	Totalt
2013	Utfall	199 155	Anslags-sparande	4 913
2014	Anslag	206 715 ¹	Utgifts-prognos	206 347
2015	Förslag	227 974		
2016	Beräknat	219 843 ²		
2017	Beräknat	223 660 ³		
2018	Beräknat	229 593 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 217 557 tkr i 2015 års prisnivå.

³ Motsvarar 217 570 tkr i 2015 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 217 587 tkr i 2015 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.51 Offentligrättslig verksamhet – Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor				
Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2013	438			
Prognos 2014	275			
Budget 2015	275			

Den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten där intäkterna inte disponeras av Havs- och vattenmyndigheten rör sanktionsavgifter och övrig offentligrättslig verksamhet.

Tabell 3.52 Uppdragsverksamhet – Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2013	6 595	6 595	0
(varav tjänsteexport)	1 304	1 304	0
Prognos 2014	4 000	4 000	0
(varav tjänsteexport)	4 000	4 000	0
Budget 2015	7 000	7 000	0
(varav tjänsteexport)	7 000	7 000	0

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 20 miljoner kronor 2015 och med 10 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 för att ge Havs- och vattenmyndigheten förutsättningar att hantera förslagna satsningar inom området havs- och vattenmiljö.

Därutöver föreslås anslaget minska med 0,2 miljoner kronor 2015 och beräknas minska med 0,7 miljoner kronor fr.o.m. 2016 för att bidra till att finansiera prioriterade.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar för 2015–2018. Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande.

Tabell 3.53 Härlledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:17 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	206 715	206 715	206 715	206 715
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	1 443	3 630	7 269	12 929
Beslut	19 816	9 498	9 676	9 949
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	227 974	219 843	223 660	229 593

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2014. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2016–2018 är preliminär.

Regeringen föreslår att 227 974 000 kronor anvisas anslaget 1:17 *Havs- och vattenmyndigheten* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 219 843 000 kronor, 223 660 000 kronor respektive 229 593 000 kronor.

3.9.18 1:18 Klimatinvesteringar i kommuner och regioner

Tabell 3.54 Anslagsutveckling 1:18 Klimatinvesteringar i kommuner och regioner

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	0
2013			
2014	Anslag	0 ¹	Utgifts- prognos
2015	Förslag	200 000	
2016	Beräknat	600 000	
2017	Beräknat	600 000	
2018	Beräknat	600 000	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget är nytt. Anslaget föreslås få användas för klimatinvesteringar i kommuner och regioner. Anslaget får även användas för utgifter för myndigheters arbete för detta ändamål.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:18 *Klimatinvesteringar i kommuner och regioner* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2016–2018.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att kunna beslut om stöd till klimatinvesteringar i kommuner och regioner. Bemyndigandet för 2015 är nytt.

Regeringen bör bemyndigas att under 2015 för anslaget 1:18 *Klimatinvesteringar i kommuner och regioner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2016–2018.

Tabell 3.55 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Klimatinvesteringar i kommuner och regioner

Tusental kronor

	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018
Ingående åtaganden						
Nya åtaganden			300 000			
Infriade åtaganden				-150 000	-100 000	-50 000
Utestående åtaganden						
Erhållet/förslaget bemyndigande			300 000			

Regeringens överväganden

För att minska klimatutsläppen föreslår regeringen att ett stöd för klimatinvesteringar i kommuner och regioner införs (s.k. KLOKT-stöd). Bidraget ska gå till de åtgärder där investerade medel ger störst klimateffekt.

För detta ändamål föreslår regeringen att 200 miljoner kronor 2015 och 600 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 tillförs det nya anslaget. Regeringen avser utarbeta en ny förordning för att möjliggöra detta. Statsstödsprövning ska genomföras.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 3.56 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 1:18 Klimatinvesteringar i kommuner och regioner

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	0	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	200 000	600 000	600 000	600 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	200 000	600 000	600 000	600 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 200 000 000 kronor anvisas anslaget 1:18 *Klimatinvesteringar i kommuner och regioner* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 600 000 000 kronor, 600 000 000 kronor respektive 600 000 000 kronor.

4 Miljöforskning

4.1 Omfattning

Området omfattar forskning inom utgiftsområde 20, främst forskning om miljö och samhällsbyggande vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) men också forskningsverksamheten vid Naturvårdsverket, Stockholm Environment Institute (SEI), IVL Svenska miljöinstitutet AB och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI).

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöforskning

Miljoner kronor

	Utfall 2013	Budget 2014 ¹	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018
<i>Miljöforskning</i>							
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	48	52	52	56	56	57	58
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	600	610	594	640	692	700	705
Summa Miljöforskning	648	662	646	695	748	757	763

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

4.3 Mål för forskningspolitiken

Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning och innovation bedrivs med hög

vetenskaplig kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft.

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den samlade forskningspolitiken redogörs för i Utgiftsområde 16 Forskning. Där redovisas de indikatorer som forskningen redovisas emot.

Resultat

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) har till uppgift att främja och stödja grundforskning och behovsmotiverad forskning av högsta vetenskapliga kvalitet och av relevans för rådets ansvarsområden. Forskningsrådet fördelade forskningsmedlen 2013 på följande sätt: 40 procent till miljö och natur, 33 procent till areella näringar, djur och livsmedel, 24 procent till samhällsbyggande och 2 procent till övrig forskning. En redovisning av forskning inom samhällsbyggnadsområdet görs under utgiftsområdet 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och konsumentpolitik. Under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel finns en översiktlig beskrivning av forskningen inom dessa områden.

Forskningsstöd – öppen utlysning

Drygt hälften av Formas forskningsmedel fördelades inom den öppna utlysningen där forskare fritt lämnar in ansökningar inom Formas ansvarsområden. Ansökningarna bereds i åtta tematiska bedömningsgrupper som består av 15–20 både aktiva forskare och användare av forskningsresultaten. Andelen kvinnor i bedömningsgrupperna var 52 procent och andelen män var 48 procent. År 2013 beviljades 121 projekt. Andelen kvinnor som beviljas forskningsstöd har ökat från 20 procent 2001 till 42 procent 2013. Andelen kvinnor som huvudsökanden var 45 procent. Formas finansierar också stöd till unga forskare, dels genom mobilitetsstöd, dels som forsknings- och utvecklingsprojekt till unga forskningsledare.

Forskningsstöd – riktade satsningar

Knappt hälften av Formas forskningssatsningar utgörs av riktade satsningar inom särskilt prioriterade områden. Den förra regeringen initierade vissa satsningar, bl.a. kan nämnas forskning om en biobaserad samhällsekonomi

och forskning om hållbart samhällsbyggande. Flera riktade forskningssatsningar sker också i samarbete med andra finansiärer och organisationer bl.a. om livsmedel, miljötoxikologi och djurskydd. Formas har också egeninitierade riktade satsningar på bl.a. diffusa föroreningskällor, marina föroreningar och säkra livsmedel.

Stöd till organisationer

På den förra regeringens uppdrag lämnade Formas också stöd till organisationerna Stiftelsen Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI), Stiftelsen Skogsbrukets forskningsinstitut (Skogforsk), Stiftelsen Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning (till forskningen vid IVL Svenska miljöinstitutet AB), Stockholm Environment Institute (SEI) och International Institute for Applied System Analysis (IIASA) under 2014.

Internationellt samarbete

Formas deltar i ett omfattande internationellt forskningssamarbete. Bl.a. genom ERA-NET som är ett instrument inom EU:s ramprogram för forskning som syftar till ökad samverkan mellan forskningsfinansiärer i alla EU-länder. Inom EU deltar Formas i ett flertal samarbeten inom ERA-NET om bl.a. klimat, biodiversitet, ekoinnovation, samhällsbyggande och markförorening.

EU:s nya ramprogram för forskning och innovation, Horisont 2020, beslutades 2013 och sträcker sig över 2014–2020. Formas har en viktig roll som expertmyndighet för två program inom Horisont 2020. Även utanför Europa har Formas ett stort samarbete, bl.a. i Kina och Indien.

Innovationspartnerskapet för råvaror inrättades av kommissionen under 2012. En strategisk plan för genomförandet fastställdes våren 2013. Deltagarna som representerar alla delar av samhället bjöds därefter in för att presentera sina åtaganden i relation till planen. Cirka 80 åtaganden godkändes i mars 2014.

Strategi, utvärdering och analys

För att kunna identifiera och prioritera nya angelägna forskningsområden bjöd Formas in forskare och intressenter att presentera förslag till nya riktade satsningar. Förslagen har resulterat i tre nya satsningar om sanering av förorenade områden, om humanistisk miljö-

forskning och hållbara produktionssystem för vatten-, jord- och trädgårdsbruk.

Under 2013 har en utvärdering gjorts av den tidigare initierade satsningen på starka forskningsmiljöer för att stärka och styra upp verksamheten. Formas har också tillsammans med Statens energimyndighet utarbetat en strategi för att redovisa klimatforskningen som en följd av Riksrevisionens granskningsrapport (RiR 2012:2).

Forskningsinformation

Formas webbplats är en allt viktigare informationskanal med ca 20 000 besökare varje månad. Webbplatsen har under året utvecklats och förnyats. Under 2013 lanserades Formas nya webbtidning Extrakt som ersätter den tidigare papperstidningen. Extrakt har under året publicerat 110 artiklar om bl.a. klimat, förorenade markområden, grön stadsplanering och hållbar konsumtion.

Formas har också bidragit till populärvetenskapliga filmer som visats på TV och som också är tillgängliga via Youtube. Formas har också arrangerat ett antal konferenser och seminarier och lämnat projektstöd för informationsinsatser.

Övrig forskningsverksamhet

På regeringens uppdrag finansierar Naturvårdsverket främst forskning till stöd för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och stöd till verkets egen verksamhet. Huvuddelen av forskningsstödet sker i programform.

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) är en viktig finansiär av åtgärdsinriktad forskning. Forskningsstödet uppgår till ca 200 miljoner kronor per år.

Utförare av forskning inom utgiftsområdet är Stockholm Environment Institute (SEI) som främst bedriver internationell policyinriktad forskning och IVL Svenska miljöinstitutet AB som främst bedriver samfinansierad forskning med näringslivet. Dessutom utför Sveriges meteorologiska- och hydrologiska institut (SMHI) tillämpad forskning med inriktning på meteorologi, hydrologi, oceanografi och klimat.

4.4.2 Analys och slutsatser

Sverige ska vara en ledande forskningsnation. Inom utgiftsområdet finns tre forskningsfinansiärer – Formas som stödjer den mer

långsiktiga miljöforskningen, Naturvårdsverket som stödjer forskning i huvudsak till stöd för miljökvalitetsmålen och Mistra som stödjer den mer åtgärdsinriktad miljöforskning. Regeringen bedömer att dessa olika finansieringsformer är viktiga för att täcka behovet av underlag inom hela miljöområdet.

Formas huvudsakliga stödformer, den öppna utlysningen och de riktade programmen, är viktiga för den långsiktiga kunskapsförsörjningen och för att söka lösningar på aktuella miljöproblem.

Regeringen anser att den fördelning som Formas har mellan dessa stödformer är rimlig. Formas har också en jämn könsfördelning i rådets bedömningsgrupper och bland dem som får forskningsstöd från rådet. Regeringens bedömning är att forskningsverksamheten vid Formas har hög kvalitet och att forskningen har stor betydelse för miljöarbetet nationellt och internationellt.

Regeringen anser att den forskning som finansieras av Naturvårdsverket bidrar med vetenskapligt underlag för att nå de nationella miljökvalitetsmålen. Den forskning som utförs vid Stockholm Environment Institute (SEI) och vid IVL Svenska miljöinstitutet AB bidrar med underlag till den nationella och internationella miljöpolitiken samt med viktigt underlag till miljöarbetet. Forskningen vid SMHI är av stor betydelse för att utveckla väderprognoser och varningar för olika väderhändelser samt för klimatarbetet, t.ex. som inspel i FN:s klimatpanels (IPCC) arbete.

Innovationspartnerskapet för råvaror har varit lyckosamt med svenskt deltagande i ett stort antal konsortier som godkänts. På återvinningsidan bör dock fler insatser identifieras.

Kontakterna mellan politiken och vetenskaps-samhället har stärkts på senare år vilket är positivt för att uppnå en snabbare omsättning av resultaten från forskningen i det praktiska politiska arbetet, t.ex. genom Miljöforskningsberedningen.

Det internationella forskningsprojektet New Climate Economy, där Sverige medverkade aktivt, är ett annat exempel på hur dessa kontakter förtätats. Projektets slutrapport kommer bl.a. att diskuteras inom ramen för förhandlingar under FN:s ramkonvention om klimatförändringar (UNFCCC) inför det kommande högnivåmötet i Lima, Peru i december 2015.

4.5 Politikens inriktning

Miljöforskningen har en avgörande betydelse för miljöarbetet och miljöpolitiken såväl nationellt som internationellt. Forskning är samtidigt en verksamhet med flerårigt perspektiv, som behöver tydliga och långsiktiga spelregler.

Regeringen anser att insatser på miljöområdet ska vila på en solid vetenskaplig grund. En stark miljöforskning är avgörande för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och för att ge verktyg för att hantera de globala miljöutmaningarna. Prognoser för och utvärdering av den samlade effekten av styrmedel och deras konsekvenser behöver utvecklas ytterligare.

Miljöforskningen kan bidra till ökad sysselsättning genom utveckling av grön teknik och innovationer som skapar nya arbetstillfällen. Forskningen har även betydelse för en långsiktigt hållbar stadsutveckling och förbättrad folkhälsa genom innovativt byggande, grön stadsplanering och teknologiutveckling. Miljöforskningen och gröna innovationer har också en roll i att bidra till en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar renovering av miljonprogrammets bostäder.

FN:s nyligen etablerade panel för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (IPBES) utgör tillsammans med FN:s klimatpanel (IPCC) exempel där forskare från hela världen sammanställer resultat från forskningen till grund för internationella förhandlingar. Svenska forskare har varit mycket aktiva i dessa forskningssamarbeten. Regeringen avser arbeta för att fördjupade internationella forskningssamarbeten ska kunna komma till stånd, bl.a. inom EU:s ramprogram för forskning Horisont 2020, så att svenska forskare ska kunna bidra inom fler områden som grund för åtgärder mot gränsöverskridande miljöproblem.

Svensk marin forskning och miljöövervakning är i stort behov av ett nytt oceangående undersöknings- och forskningsfartyg. Regeringen kommer under mandatperioden att låta projektera och bygga ett sådant fartyg.

I samband med FN:s konferens om hållbar utveckling i Rio de Janeiro 2012 (Rio+20) lanserades en internationell vetenskaplig kraftsamling för att bättre förstå de globala miljöriskerna och ta fram lösningar för världens stora miljöutmaningar projektet "Future Earth". Regeringen följer utvecklingen av projektet.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tusental kronor

2013	Utfall	48 385	Anslags-sparande	1 958
2014	Anslag	52 225 ¹	Utgifts-prognos	52 419
2015	Förslag	55 513		
2016	Beräknat	55 933 ²		
2017	Beräknat	56 902 ³		
2018	Beräknat	58 423 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 55 380 tkr i 2015 års prisnivå.

³ Motsvarar 55 384 tkr i 2015 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 55 388 tkr i 2015 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökar med 3 miljoner kronor per år fr.o.m. 2015 för att ge Formas bättre förutsättningar att utföra sitt uppdrag.

Anslaget föreslås minska med 0,05 miljoner kronor 2015 och beräknas minska med 0,2 miljoner kronor fr.o.m. 2016 för att bidra till att finansiera prioriterade satsningar.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande:

Tabell 4.3 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	52 225	52 225	52 225	52 225
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	334	859	1 775	3 214
Beslut	2 954	2 849	2 902	2 984
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	55 513	55 933	56 902	58 423

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2014. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2016–2018 är preliminär.

Regeringen föreslår att 55 513 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 55 933 000 kronor, 56 902 000 kronor respektive 58 423 000 kronor.

4.6.2 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2013	Utfall	599 967		-1 273
2014	Anslag	610 163 ¹	Utgifts-prognos	593 697
2015	Förslag	639 863		
2016	Beräknat	691 822 ²		
2017	Beräknat	700 481 ³		
2018	Beräknat	704 560 ⁴		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2014 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 687 798 tkr i 2015 års prisnivå.

³ Motsvarar 687 841 tkr i 2015 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 678 271 tkr i 2015 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande. Anslaget får också användas till projektrelaterade kostnader (utvärderingar, beredningsarbetet, vissa resor och seminarier samt informationsinsatser).

Kompletterande information

Forskning om de areella näringarna finns inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel anslaget 1:25 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning*.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2015 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor 2016–2021.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och teckna avtal om fleråriga forskningsprojekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Bemyndigandet för 2015 föreslås minska med 50 miljoner kronor jämfört med 2014.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2015 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor för 2016–2021.

Regeringens överväganden

För finansiering av investeringskostnader för ett nytt forsknings- och undersökningsfartyg föreslår regeringen att anslaget minskas med 10 miljoner kronor 2018.

Anslaget minskas med 1,5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2015 för att delfinansiera ökningen på 3 miljoner kronor till anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader*

Anslaget föreslås minska med 0,6 miljoner kronor 2015 och beräknas minska med 2,4 miljoner kronor fr.o.m. 2016.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar för 2015–2018.

Anslaget har för perioden 2015–2018 beräknats enligt följande.

Regeringen föreslår att 639 863 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* för 2015. För 2016, 2017 och 2018 beräknas anslaget till 691 822 000 kronor, 700 481 000 kronor respektive 704 560 000 kronor.

Tabell 4.5 Härledning av anslagsnivån 2015–2018, för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018
Anvisat 2014¹	610 163	610 163	610 163	610 163
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	-732	2 833	10 467	22 889
Beslut	30 432	78 826	79 851	71 508
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	639 863	691 822	700 481	704 560

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2013 (bet. 2013/14:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2014. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2016–2018 är preliminär.

Tabell 4.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018–2021
Ingående åtaganden	1 025 064	1 168 251	1 353 528			
Nya åtaganden	582 033	705 000	802 000			
Infriade åtaganden	-438 846	-519 723	-566 000	-625 000	-625 000	-339 528
Utestående åtaganden	1 168 251	1 353 528	1 589 528			
Erhållet/förslaget bemyndigande	1 350 000	1 650 000	1 600 000			